

Издаје: Милешевски културни клуб Свети Сава. Лист излази сваког Савиндана.
Пријепоље, 27. јануар 1995. године, година V, бр. 5. Цена 3 динара

КРУНСКИ СВЕДОЦИ

У току је радно обележавање крунских јубилеја проистеклих из културне историје Србије и милешевског краја: 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве на Врачару, 450-годишњице Милешевске штампарије и 650-годишњице од првог помена имена Пријепоље. Тим духовним и историјским значајкама овај број нашег листа даје свој специфични допринос. Његов уводник чини светосавска посланица коју је Његова Светост патријарх Српски господин Павле написао специјално за Савиндан.

Чланство Милешевског културног клуба Свети Сава са подручја Милешевске епархије и сав народ рашке области обавештавамо да ће се завршне свечаности одржати у манастиру Милешеви у мају ове године на којима се очекује присуство највиших световних, духовних и културних посленика из свих српских земаља и дијаспоре. Предлажемо да морални кредо тог величанственог светосавског скупа буде ова стална лозинка са прве странице овог листа.

СРЕЋНО ИЗМИРЕЊЕ СВИХ СРБА !

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ
о Св. Сави
1995. год.

СРПСКИ ДУХОВНИ ПУТОКАЗ

СПЕЦИЈАЛНО ЗА САВИНДАН

Свети апостол Павле упућује поруку верним хришћанима, која се не односи само на тадашње, него и на садашње, па и на оне у сваком времену: Сећајте се својих старешина који вам проповедаше реч Божју, гледајући на свршетак њиховог живота, угледајте се на веру њихову (Јевр. 13, 7).

Прослављање Светих, на њихове празнике и помене, поред смисла прослављања онога кога је, због њихове светлости, Бог прославио славом непролазном, има за циљ да нам њихова вера и живот у Господу буду путоказ циља и смисла живота и побуда да га и ми постигнемо. Тиме нам уједно све прилике и неприлике у овом свету бивају схватљивије, и животни крст, који смо као хришћани дужни носити за Христом, бива лакши.

Живот Св. Саве, са сваке стране превасходан је узор и за свештенике, и за монахе, и за сваког православног Србина. Пре свега, то је њихово свесно одрицање од прелести богатства, власти и славе овога света. То је онда његово прихватање и извршавање двеју новозаветних заповести, о љубави према Богу и према ближњима; његово миrotворство за добро и свога и других народа. То је његов труд око добијања самосталности Српске Цркве, настојања око састављања номоканона за њено устројство и канонско деловање; неуморног путовања по народу и поучавања народа свију сталежа и занимања.

Ни по својој смрти Св. Сава не заборавља свој верни народ, који му се молитвено обраћа као Оцу и Светитељу у потребама и невољама свога живота, и притиче у помоћ. То обраћање Св. Сави за помоћ бива особито изражено у доба турског ропства, кад цела нација у њему види снагу јединства и моћи да се одржи и као народ и као хришћани.

Непријатељи сагледају велики значај Св. Саве за народ,

а неповољан по њих, па да тај ослонац униште, да обезглаве народ, понизе и казне, Синан паша спаљује тело Св. Саве на Врачару. Свагда безаконик „смишља зло праведнику и шкргуће зубима својим на њега” (Пс. 36, 12). Али је Бог увек уз правду и праведнике, те зло што му је грешник намислио и учинио, Бог обрће на још већу славу праведника. Тако је било и са Св. Савом и његовим страдањем после смрти. Поред славе и венца светитељства, он по смрти задобија и венац мучеништва. Страдање хришћанина за веру у Христа доноси му највећу част, јер се он тиме удостојава славе, по речи Св. апостола Петра, да буде учесник у страдањима Христовим (1 Петр. 4, 13). А по казивању Св. апостола Павла, хришћанин страдалник „допуњава што недостаје Христовим патњама за тело Његово, које је Црква” (Кол. 1, 24).

За све нас, дакле, хришћане и Србе, четиристогодишњица спаљивања моштију Св. Саве на Врачару, и храм који се онде уздиже, треба да буде подсећање на духовног Оца нашег, на његов живот у Христу. А то у циљу како би се угледали на животворну веру његову и сведочили еванђелску истину, и речима и делима, свима који имају очи да виде и уши да чују, по заповести Спаситељевој: Тако да се светли светлост ваша пред људима, да виде добра дела и прославе Оца нашега који је на небесима (Мт. 5, 16). То да остваримо у љубави и слози и достигнумо тако блаженство у Царству небеском, Свети Сава ти помози!

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

+ *Handwritten signature*

Зближавање сестринских цркава

ВАСКРСЕЊЕ ПРАВОСЛАВЉА

У Београду и Москви је током протекле године дошло до првих узајамних и корисних посета највиших поглавара две сестринске православне цркве - патријарха Српске Православне Цркве господина Павла и патријарха московског и целе Русије Алексеја Другог. Ови сусрети су били од великог значаја за духовно, културно и свако друго приближавање братских народа Србије и Русије које су опакe тоталитарне, фашистичке и комунистичке политике и идеологије трагично раздвајале у овом столећу. Зато су узајамне посете крупан корак у васкрсењу, јачању и даљем развијању међусобних веза свих православних народа у овом ишчашеном времену бременитом опасностима по њихов развитац и опстанак.

На слици: Највећи црквени великодостојници Русије и Србије са својом духовном праћњом пред храмом Светог Саве на Врачару у Београду.

Снимно: Раде Прелић

Академик проф. др Војислав Ђурић

СВЕТИ САВА КАО ЗАШТИТНИК ОТАЦБИНЕ

Специјално за Савиндан

Пламен са Врачара, пре тачно четири века, обзано је да су сажежене мошти просветитеља и чувара српског народа, светитеља Саве. Тада су завладали страх, стид и црне слутње. Једва се који писар, склоњен у некој беспутној гори, усудио да кратко убележи вест да је Синан-паша предао огњу остатке Светитеља који су вековима лежали у манастиру Милешеви. Осећање губитка било је тим веће што су се на његовом гробу дешавала чуда, што су се ту - без обзира на веру и порекло - лечили болни и што су молитве њему упућене будиле наду у боље дане. Многи су још памтили да је над тим моштима, у намери да стекне легитимитет, босански бан Твртко ставио на главу српски краљевски венац, да је велики војвода босански Стефан Вукчић Косача - зато што су Савине мошти почивале у његовој земљи - понео титулу „херцега од Светог Саве“, да је младо манастирско ђаче из куће Соколовића, каснији моћни велики Мехмед-паша, поред њих срицао прва хирилска слова, да су угледни дубровачки трговци католици, пролазећи путем поред манастира, улазили у цркву и с поштовањем се клањали пред њивотом Светог Саве, будући у себи успомену на своју стару веру. Изгледа да су Турци догађај са Врачара желели што пре да забораве. У њиховим изворима помен му још није пронађен: пре ће бити да им није било угодно сећање, него да догађај нису придавали већу важност. Међутим, добро обавештени дубровачки историчари и песници, безбедни иза дебелог мира свога утврђеног града, потрудили су се да драму са Врачара не покрије прашина заборава. На томе је настојао и патријарх Пајсије. Народ је тек касније уз гусле почео да опева како је арханђео из пламена спасао свете мошти и пренео их на небо, а да се Синан-паша „двор у кам претворио“ и у њему његови најближи у змије, црве и птице кукавике. По народном песнику разлог спаљивању су две врло јасне и неопростиве кривице: једну што је био опасан као чудотворац, чиме је угрожавао ислам, и другу, што је постао српска узданица у ослобођење од Турака.

*Овај светац, кажу, чуда чини:
од слијепих постају окати,
Глуви намах у часу прочују,
Немира се језик одређује,
Хромима се ноге оправљају,
Манити се брзо паметују,
И још веле, ко су тамо били,
да ће овај ђаурски светитељ
Ђаурима царство повратити...*

И још:

*Да ка свецу иду на клањање
Баш и наши Турци Османлије.
Тако ће нам вјеру оставити,
И ђаурску вјеру прихватити...*

Историчари деле мишљење да су остаци Светог Саве уништени да се народ око њих не би окупио и припремао за отпор Турцима. Спаљивању су непосредно претходила два догађаја која су, дотле надиреће Турке, ненавикнуте на поразе, прилично збуњила: били су страховито потучени 1493. године код Сиска, а 1494. били су непријатно изненађени разбуктавањем и величином српске побуне у Банату. Одјек међу Србима био је о роман. Радост се разливала у срцима свих, а изражавала се на различите начине. На пример, када је вест о

гавана код Сиска приспела у Пећку патријаршију, баш је један одличан сликар учвршћивао над иконостасом огроман крст с Распећем. Узвикнуо је од радости и то своје расположење уписао је, за сваки случај тајним писмом на држач крста: *Оле, нужна времена за проклетег Агарјана*. На чудан начин повезан је Свети Сава са овим догађајима. Један угледни католички прелат и писац из Босне посведочио је да су Срби ратовали у Банату против Турака под бојним заставама на којима је био лик Светог Саве.

Откуда то да се, у тим првим временима робовања под Турцима, Свети Сава појавио на војним знамењима: зато се сматрало да он подбуњује народ и да ће он обновити државу, а не, као у познија времена, витезови и владари, попут Милоша Обилића и Марка Краљевића, цара Лазара и Бопка Југовића? Изгледа да се до тих времена сачувало непорушено предање да је Свети Сава, заједно са оцем преподобним Симеоном (Стефаном) Немањом, родоначелником славне средњовековне династије, која је извела Србе на светску историјску позорницу, био отацствољубац, заштитник државе и вишњи покров народа српског. Као што су некада градови имали патроне - Цариград Богородицу, Солун Светог Димитрија, Бари Светог Николу, Охрид Светог Климента, Дубровник Светог Влаха, итд. - тако су их имали и народи и земље. Лик Светог Саве као заштитника државе био је изграђен врло брзо. Још док је Сава седео на трону студеничког архимандрита, а потом и архиепископа Србије и Поморја, његов брат краљ Стефан Првоченци, како кажу старе

посрамљене, а неке и сасвим срушише“. Краљ Милутин, њихов потомак и моћни владар из истог времена, у својој Аутобиографији, описао је колико су му они помогли у рату. Често их је зазивао у помоћ да не дозволе да у руке туђина, иноплеменика, падне њихова отацбина и да га не оставе самог. Молитвама Симеона и Саве растерани су у то доба Татари који су се већ приближили Пећкој патријаршији. У ноћи се јавило велико и чудесно знамење које је унело пометњу и страх међу непријатеље. Из огњеног стуба с небеса откидале су се пламене луче које су их опаљивале и излетали су „људи који су имали пламена обличја“, „секући њихове пукове“.

У земљи је владала симфонија између државе и цркве. Манастири су подизани, заслугом владара и великаша, по свим погодним местима, у земљи и изван њених граница: у Цариграду, Солуну, на Светој Гори, у Јерусалиму, по светим местима у Јудеји и Самарији. Богати дарови са дворова ишли су у знаменита хришћанска светилишта - од Свете земље и Синаја, преко светогорских монашких насеобина, до гробова Св. Николе у Барију и Св. Петра у Риму.

Земља је тежила да се смести у идеално замишљену хришћанску васељену којој су на челу стајали византијски цар као отац и цариградска црква као мајка. Византијски цар је владао том заједницом по Божјој милости.

Тој и таквој држави, том и таквом народу, били су небески заштитници преподобни Симеон Немања и Свети Сава. Идеална представа о тој заједници, хришћанској, православној, пуној врлина, из Цркве се преко служби Србима светитељима и преко њихових житија преносила у народ и у њега уракла као идеја водила. Тако до данас.

У наша времена о Србима се говори, некад и уз подсмех надмоћних, да живе у прошлости. Заборавља се да је општа људска особина да се у породичном амбијенту с фотографијама препознају сопствене црте и у животу предака налазе своје особине. Исто тако, човек као социјално биће, у огледалу историје сагледава особину и пророду свог народа. Препознајући се у прошлости, критички испитујући себе и друге, постајући свесни својих својстава и способности, људи и народи поузданије и на искуству утемељују одлуке о томе шта им ваља чинити сада и убудуће. Свесније преузимају личну и историјску одговорност за своје поступке. Па зар народи који припремају уједињену Европу нису недавно у Карлу Великом препознали претка и претходника и готово

га узели за патрона свога чина? Нису ли други, само нешто пре тога, у Св. Бенедикту видели оснивача Европе? Да човечанство сматра да су му једино важни садашњица и поглед на будућност, људска делатност која се зове историјска наука била би потпуно обесмишљена.

Они који граде представу о будућој Европи морају бити свесни да је она столећима била целовита тек са оба своја културна и цивилизацијска крила - западнохришћанским и источнохришћанским. Византијска заједница или византиски комонвелт - како је источно крило дигтиха недавно срећно названо - носи собом посебне нарави и ненадмашна духовна богатства као њихов плод. У тој заједници народ Светог Саве, и он сам, заузимају почасно место. Да нису имали Светог Саву Срби би били данас сасвим друкчији. Светосавље треба искључиво разумети као српско Православље.

Потпис и печат Светог Саве на Карејском типиху: „Всјех последњи Сава грешни“

књиге, слао га је у дипломатске мисије. Он је тада успевао да сачува земљу од опасности са севера и југа, и то увек на чудесан начин. Средство је била молитва, а помагачи анђео Господњи и почивши отац, већ тада оглашени светац мироточац. Нешто касније, житија, службе и похвале Светог Саве и преподобног Симеона Немање имали су одељке који су славили и хвалили њихову помоћ у биткама, заштити од непријатеља и насиља противника, јер они - вели се на једном месту - „пукове противника покоравашу и низлажу“. Теодосије, хиландарски монах и изузетни писац, с прелаза из 13. у 14. век, завршава своје житије Светог Саве тријумфалном сликом: *Пред пуковима српских скитара јављају се Божји анђели у виду лика њихова, молитвама њиховим од Бога послани на помоћ у биткама, тако да су многи од војника говорили: „Видесмо Светог Симеона и Светог Саву пред нама у пуку како језде на коњима... Многе противнике који се на*

Саопштење са ванредног заседања Светог архијерејског сабора Српске Православне Цркве у Бања Луци

СЛУЖИТИ НАРОДУ, А НЕ СЛУЖИТИ СЕ НАРОДОМ

Почетком новембра протекле године у Бања Луци је одржано ванредно заседање Светог архијерејског сабора Српске Православне Цркве. Основна тема заседања била су садашња збивања у српском народу. У вези с тим донето је ово саопштење:

Ми, Архијереји Српске Православне Цркве на челу са Његовом Светошћу Патријархом, суочени са трагедијом рата у Босни и Херцеговини, дошли смо на ванредни Сабор у Бања Луку, мученички град страдања свештеносмученика Платона, Анђела Цркве Божје бањалучке, чији је Саборни храм прије 50 година такође страдао, као и многи други у овим крајевима са хиљадама православних верника. Ово наше саборавање по областима где живи наш верујући народ у вековној је традицији Свете Пећке Патријаршије. Док ми у молитви Богу и пастирској бризи зборимо, рат тудни недалеко од нас, управо на истом простору где је и пре 50 година страдао наш православни народ: код Бихаћа, Купреса и других места ове ветрометине. Опет иду колоне избеглица, опет безнађе, опет рањеници, опет нови гробови и нова сирочад...

Па ипак, ми смо овде да свима дамо братски целив мира и улутимо позив на безусловни прекид ратног безумља и на успостављање мира и наставак преговора. Пред Богом и људима сведочимо, у име своје и у име свог народа у који нас је Бог послао и на службу поставио, да смо свим срцем за мир и помирење. Јер, као што нико није жељнији хлеба од гладних, тако ни мира од оних који крваре у дугогодишњем рату.

Православни српски народ живи на овим трагичним просторима већ више од хиљаду година, и није на њима никакав дошљак, ни агресор, ни окупатор. О томе сведоче и наше вековне светиње, цркве и манастири, гробови наших отаца и мученика, домови и насеља наших предака и браће, овде где смо одавно били своји на своме, са својим хришћанским и народним идентитетом.

Зато ми не можемо а да не разумемо зашто наш народ није у стању да прихвати насиљем наметано пресецање његовог живог организма или неправедну расподелу територија. Ради Бога и Божје правде, на којој се заснивају људска права, па и право на самоопредељење, зајемчено свим међународним конвенцијама, не можемо а да не протестујемо против лишавња српског народа тога права. Свима

тема. Тим је српски народ лишен своје међународно признате државности и тиме практично искључен из цивилизовне људске заједнице.

Као пастири цркве и чувари душе свога народа, не можемо ту - пред Богом вапијућу - неправду признати за правду, поготову када знамо да би свако ултимативно решење, наметнуто српском или неком другом народу, могло постати извор нових несрећа и крвопролића на овом тлу.

Отуда, у име Бога и историјске правде, не можемо признати авнојске границе као коначне за свој народ, тражимо од међународне заједнице да и нашем народу призна право на самоопредељење, поново изјављујемо пред Богом и људима: санкције уведене против српског народа или било ког другог народа на земљи представљају неморалан и нечовечан чин који увек кажњава невине и постиже супротно од жељеног. Трагика положаја нашег народа и наше Помјесне Цркве у свијету састоји се у томе што смо за све ово време представљени као злочинци и једини кривци за рат на тлу бивше Југославије, јер - наводно - Срби стварају „Велику Србију“. А ово је уствари међуетнички, грађански рат, настао и вођен са позиција рушења Југославије и наметања унутрашњих административних граница као међународних државних граница.

Тражимо од челника нашег народа да учине све да се успостави мир са нашим дојучерашњим суседима, а сада противницима који једнако са нама страдају. Опасно је сада и беспредметно да бацамо кривицу једни на друге. Морамо усмерити своје најбоље снаге да се прекину сукоби и ратовање, успостави мир и заједничким преговорима, као јединим начином достојним људи решавају настали проблеми, по правди Божјој и људској, на добро и Срба и Хрвата и муслимана у Босни и Херцеговини. Сви ми, као и људи добре воље у свету, а и међународни чиниоци, треба да употребимо сав свој ауторитет и сва морално оправдана средства да се прекину страхоте које прете опстанку свих.

Не можемо а да а овог мученичког места - у духу покајања - не осудимо свако учињено злодело као и разарање светиња и богомоља, православних, римокатоличких и муслиманских, и породичних огњишта разорених у овом несрећном грађанском рату. Молимо и преклињемо све зараћене стране да се са тим безумљем већ једном престане. Као и са

знамо казати и собом показати оно што православно народ увек треба да буде: светлост свету и со земљи, овце Христове међу вуковима, људи и међу нељудима. да нам еванђелска наука увек буде мерило којим ћемо мерити све своје поступке, а затим и поступке других људи: **Што хоћете да вама чине људи, тако чините и ви њима** (Мт 7, 12), и речи Апостола: **Не враћајте зло за зло, ни увреду, за увреду, Јер је боље ако хоће воља Божија, да страдате добро чинићи, него ли зло чинићи** (1. Петр. 8, 9 и 17).

Старе поделе и нови сукоби, локалистички, партијски и идеолошки, потресају, најалост, наше народно биће и доводе га у крајњу опасност. У овом судбоносном тренутку, нико нема право да разједињује српски народ, да поставља вештачке баријере унутар њега и да ствара, свесно или несвесно, нове расколе са далекосежним последицама. **Зар да Дрина, вековна споја српског народа, буде претворена у знак деобе?**

И као што дижемо свој глас против нечовечности санкција међународних моћника, свима предочавамо да су нечовечије санкције које је завела садашња власт у Савезној Републици Југославији против своје ионако на крст распете и страдале браће са западне стране Дрине.

Тражити скидање санкција са себе, а наметати исте или још горе својој браћи, могу ли разум и историја оправдати?! Зато захтевамо од власти у Србији и Црној Гори да одмах укину санкције против свога народа, изнуђене од оних међународних сила којима је мало или нимало стало до правде и истинског људског достојанства. Те силе не само да су пристрасне, него нескривено помажу и наоружавају једну од зараћених страна. А дотле југословенске власти под њиховим притиском ускраћују и хлеб своме народу. **Крајње је време: престати служити се народом и почети служити народу, на прави, човека и народа достојан начин!**

Још једном сведочимо пред Богом, пред православним и хришћанским народима и пред свим људима добре воље: ми као пастири и духовне вође не поистоветићемо себе са властима на било којој страни Дрине, али исто тако, не можемо се одвајати од свога, иако грешног, али ипак Божијег народа у васељенској породици народа, него остајемо с њим на крсту на којем је распет. Знамо да у свету има политичара, па и верских вођа који не разумеју ту нашу пастирску бригу, љубав и службу спасењу људи, надахнути библијским примерима Пророка Мојсија и Апостола Павла.

У циљу тог служења и помоћи народу, као и у сврху духовно-моралног препорода и друштвено-културног напретка нашег народа, као и других људи и народа Свети Архијерејски Сабор је већ на свом редовном мајском заседању основао добротворни фонд Српске православне цркве **Човекољубље**, па овом приликом позива све наше епархије, манастире, црквене општине, црквене добротворне организације, сва друштва, установе и организације српског народа у земљи и иностранству, да преко тога фонда обједине све своје човекољубиве напоре за помоћ првенствено оним најугроженијим на ратним подручјима, све многобројнијим избеглицама, сирочадима, рањеницима, инвалидима и свима којима је помоћ потребна.

У стварању тог племенитог циља значајног не само за садашњост него и за будућност наше цркве и народа, позивамо све епархије да укључе већ постојеће или оснују своје огранке тог свецрквеног филантропског фонда, па у сарадњи са свим својим јединицама, као и међународним свеправославним и другим хуманитарним организацијама, да достављају прикупљену помоћ преко Управе добротворног фонда **Човекољубље** са седиштем у Патријаршији у Београду, под покровитељством Његове Светости Патријарха.

Будимо људи, будимо народ Божји, да Господ Човекољубац и Миротворац, Спаситељ света, благослови нас и све људе миром Својим!

Архијереји Српске православне цркве са патријархом Павлом у Бања Луци

је познато да не само у средњем веку, него и од прошлог века, тај народ живи у слободним, међународно признатим државама Србији и Црној Гори, а добрим делом неслободан, под туђинском влашћу, и да је после много проливане крви за ослобођење постигао своје државно јединство у првој и другој Југославији, признатим од Друштва народа и једним од оснивача и чланица Уједињених нација. Све му је то данас једним потезом пера поништено у корист административних републичких граница, наметнутих од групе марксистичких револуционара у другом светском рату и од послератног тоталитарног комунистичког сис-

прогоњеним људи са њихових огњишта.

Дижући свој глас против даљег сијања зла и мржње међу зараћеним народима истог језика, сродне прошлости и будућности, дижемо и свој глас против свих подела и раскола у српском православном народу. Трудећи се да успоставимо праведан мир са својим суседима, најпре треба да се сами међусобно измиримо. Божји људи који су вековима давали непогрешан правац нашим поступцима и у миру и у рату, и у слободи и у ропству - очекују од нас који сада представљамо српски народ и његову цркву, да будемо достојни вере православне и имена свога, да

Српски идеал човечности обликовао се историјски у међусобном оплеменењању традиционалног племенског „чојства“, патријархалне породичне „душевности“ и препознатљиве православне (светосавске) „богочовечности“.

У српској племенској традицији веома је дубоко укоренено поштовање другог човека, као појединца који припада другоме, па и непријатељскоме племену. Срби традиционално не поштују ни свој, а поготово не држе до туђег апстрактног поретка, али лако подносе сваку различитост (расну, националну, верску)

конкретних људи, гостољубиви су и односе се заштитнички према странцима. Код Срба је веома висок степен толерантности према етничким групама које их колективно не угрожавају, а са њима живе вековима, као што су Власи, Цинцари, Роми, Јевреји. И у најзабаченијим српским паланкама са радошћу су прихватани Немци, Мађари, Италијани, у последњим деценијама и Црнци, а да се о припадницима словенских, јужнословенских или балканских народа и не говори. И нису прихватани само они који су били добри мајстори, богати банкарни и фабриканти, образовани лекари, професори или инжењери, него и они који су се међу Србима нашли као залутали бескућници, обични радници и службеници.

Патријархална душевност је онај вид човечности који почива на несебичној љубави према својима ближњима и на заштитној самилости према слабијима - деци, женама, старијим, болеснима, хендикепиранима. Оваква душевност превазилази границе племенске и националне, односи се на све људе који нису своју људскост сами погазили.

„Богочовечност“ је специфичност православног хришћанства која је са светосављем верски кодификована код Срба... Православну „богочовечност“, у њеној светосавској артикулацији, преваходно теолошким (али и филозофским) аргументима, најпознатије образлаже Јустин Поповић у својој знаменитој расправи Светосавље као филозофија живота (Минхен, 1953). Он пише: **Божанско величанство и божанска неприкосновеност човечије личности јесте најскупоценија истина у нашем човечанском свету. Стога је сваки човек наш брат, наш бесмртни брат, јер сваки човек има лик Божји у души својој. И самим тим има вечну, божанску вредност, стога не треба ни једног човека сматрати за материјал, за средство, за алат. И најнезнатији човек представља апсолутну вредност. Зато кад год сретнеш човека реци себи: гле, мали бог у блату! Гле, мој мили, мој бесмртни и вечни сабрат! Господо, шта ја радим?**

- Само излажем светосавску филозофију света...

Светосавље се не своди само на оно што је чинио Растко Немањин негујући код себе идеал светосавске богочовечности, а код свога „обоженог“ српског народа све оно што би га учинило модерним европским народом достојним да буде „Исток Западу и Запад Истоку“. Светосавље је ознака за такво настојање свих продуктивних Срба од онда до данас, да таква циљ остваре. Светосавски национални идеал је то и ништа више и ништа мање од тога. Николај Велимировић у том смислу каже: **Сав тај труд његов над народом српским, сву оцу узурбану и многоструку активност његову као правог Европца, и плодове те активности ја ћу назвати Савиним национализмом. Овај Савин национализам обухвата народну цркву, народну династију, народну државу, народну просвету и народну одбрану.**

Светосавска народна црква је, према Николају Велимировићу, самостална црквена организација чија је централна власт из народа и у народу, са народним свештенством, народним језиком и народним обичајним изразом своје вере. Разлика према католичкој цркви, у Хрватској на пример, драстична је: црква је интернационална, центар власти је изван Хрватске, свештенство интернационално. Језик је дуго интернационалан (латински), униформисан израз вере који игнорише народне обичаје.

Народна је династија, односно народно

световно и вођство, као што је народно и духовно вођство. Срби никада нису пристали на странца као свога владара. Изузеци су, раније „лажни цар Шћепан Мали“, и скорије у многоме му сличан Јосип Броз. Оба су, лажно се представљајући да су послани из Русије, у сумутним временима дисконтинуитета српске државе узурпирали власт над српским народом.

Народна држава је српски идеал и пошто се њиме и данас манипулише, ево шта о томе каже Николај Велимировић који је и због ових речи проглашен за окорелог српског националисту:

- Народна држава за Светога Саву значила

Погледи и мишљења

СВЕТСАВСКА ЕТИКА И ДУХ МОДЕРНИЗМА

Пише: проф. др Милован Митровић

је отаџбину, земљу отаца наших у којој живи један и исти народ. Не иде народна држава докле мач може ићи, него мач себе ићи само до граница једне народне државе, то јест отаџбине. Ако се дозволи да се држава простире докле мач може досегнути, онда држава престаје бити народна, престаје бити отаџбином и постаје империјом. У том смислу држава добија територијално али губи морално, добија у материјалним димензијама али губи у инвентивности духовне и моралне снаге... Покорити или покорен бити појединачно је катастрофално за националну државу...

То је тај „злогласни“ српски национализам, онај због којег су и Свети Сава и Српска православна црква били неприхватљиви и католичкој и комунистичкој интернационали, креаторима „новог светског поретка“, а поготову њиховим „домаћим“ трабантима.

(Ево шта нека господа која се данас врти у тзв. „Београдском кругу“, навикла да не хаје за противречности у својим јавним наступима, говори: „У православној заједници не постоји црква која се толико политички ангажује, као што је то Српска православна црква. Она носи националне и државотворне амбиције, док са другим црквама не улази у докториране расправе. Данас СПЦ „гура“ веру не поштујући државне границе, где год има Срба или пак моштију. Њена је идеја да државне границе прошири по цену унутрашњег чишћења...“

Оваку оштру критику СПЦ износи проф. Драган Веселинов. С њим се, свако из свог угла, слажу и други „беседници“ из поменутог „Београдског круга“, али ипак признају да су „помоћ, солидарност и толеранција“ велике врлине Српске православне цркве, као наше најстарије духовне институције.

Препознатљива је жеља посткомунистичког професора са до недавног комунистичког факултета да и данас одређује начин деловања само Српској православној цркви, али не и другим црквама у Југославији. Он би само СПЦ „гурео“ у доктринарне расправе, карактеристичне за католичку цркву, али јој не дозвољава да, као католичка, прелази државне границе и стиже до својих верника. Уосталом, и те „границе“ су тек од јуче државне границе. То су границе између Срба и Срба и настале су цепањем Југославије за коју се дотична господа још увек залаже. КО може нека прихвати, али где логика не помаже остаје само да се каже: **Сачувај нас Божје од такве памети!**

Војска мора бити народна да би имала своје морално оправдање и благослов цркве. Та се војска састоји од синова народа, а не од робова и плаћеника којима се служе империје: **народна војска има за циљ само и једино да брани народ и народну државу, а никако да напада друге народе и руши туђе државе... Но као и народна одбрана војска се не употребљује ни у једном спору са суседним народима докле се претходно не исцрпе сва средства за мирно решење спора... Вољи Божјој противи се напад на туђу отаџбину и империјалистичко завојевање туђе земље. И тако творац српске народне цркве (Свети Сава - наша нап.) следствено је био творац свеоликог национализма српског - каже умни владика Николај Велимировић.**

Овде су онтолошки, теолошки и телеолошки корени извиканог „српског милитаризма“ на којем западна и исламска

пропаганда гради монтирану оптужбу о „српској агресiji“ у данашњем грађанском и верском рату који се води у српским земљама. Светосавске корене своје националне етике Срби никада нису крили, а кад су се о њих оглушили сами су највише страдали. Они им могу чинити само част и пред историјом цивилизованих народа, пред најуниверзалније схваћеним Божјим судом, пред моралним судом прошлих, садашњих и будућих генерација пошто је у српски национални идеал уграђен онај кантовски морални категорички императив, универзални критеријум који Срби зову правдом. А под правдом Срби су увек разумевали неприкосновено право да и за себе траже оно што и другима признају.

Питајући се у закључку да ли је могуће модерно светосавље, дајемо недвосмислено потврдан одговор. Могуће је, зато што је Србима потребно данас и сутра као што им је одувек требало, зато што је дубоко укоренено у историјско биће српског народа, зато што у својој бити садржи универзалне поруке, артикулисане српским језиком, прилагођене српској традицији и најопштијим културним актуелним и историјским потребама српског народа.

Ако је на претходно питање одговор потврдан, следе наредна питања: како данас оживљавати светосавску традицију, на који начин развијати модерно светосавље, којим средствима се служити и којим правцем се упутити? Будући да је питања пуно, могућих одговора много више, и да је процес отворен у свим правцима, ево само неких назнака за потпуније одговоре:

- Модерно светосавље мора да буде универзално, вишедимензионално оријентисано, полифункционално и максимално динамично и еластично.

- То значи да светосавље уистину треба да постане савремени културолошки пројекат, много више него традиционалистичка теолошка или идеолошка пројекција прошлости на садашњост и будућност.

Као такво светосавље треба да се ослони на најдубље потребе српске младежи, да прати и развија њихов сензибилитет за питања смисла индивидуалног и колективног живота усмереног ка продуктивној човечности, слободи, истини и правди - вредностима које чине стубове светосавске етике. Да би живели, светосавски идеали се морају ускладити са конкретним и дугорочним интересима младих генерација. Они не смеју доводити у питање њихову животну перспективу, као што се ни младачка амбиције не би требало да заснивају на њиховом негирању.

- Патологија свакодневног живота у модерним урбаним, индустријским и масовним друштвима гони људе да се опирају њеним последицама тражећи човечије алтернативе: „усамљена гомиља“ себичних индивидуа, у непрекидној међусобној борби за новац, богатство, „имиџ“ - гура слаба људска бића не само у материјално сиромаштво него и у духовну беду, у злочин и дрогу, у перверзије и бесмислао егзистенције, уз масовне медије којима им се свакодневно „испира мозак“. Тако отуђена (светосавским језиком речено - онечовечена, „обезбожена“ и „обездушена“) људска бића нису у стању да воле ни себе ни другог, нису способни да створе и одржавају ни своју породицу, а немоћи ширу људску заједницу, У својој саможивости, они имају потребу за другим човеком само ако га могу употребити као објекат својих перверзних жеља. Они не знају шта је људска љубав, достојанство, слобода, истина, лепота, правда, нити у њиховом неговању и развијању виде било какав смисао. Светосавска етика може да буде модерна само у случају да појам модерног у себе укључи наведене универзалне људске вредности, а модерно друштво постане поље њиховог остваривања на којем би се и за српски народ оставила једна мала парцела коју би пријељено обрађивао - не сметајући никоме, нити од кога ометан.

Устоличење новоизабраног Епископа Милешевског Василија,
дотадашњег Епископа аустралијско-новозеландског новограчаничке Митрополије

МИРОТВОРСТВО СВЕТОГ САВЕ ПОЗНАТО ЦЕЛОМ СВЕТУ

На великој свечаности у манастиру Милешеви 4. септембра 1994. године устоличен је нови Епископ Милешевски Василије, дотадашњи Епископ аустралијско-новозеландски новограчаничке митрополије. Овом свечаном чину, поред представника општина Милешевске епархије, присуствовали су и министар вера у влади Републике Србије Драган Драгојловић и начелник Златиборског округа Зоран Милитаров, као и више од хиљаду верника са подручја епархије.

Чин. устоличења обавио је митрополит прногорско-приморски и скендеријски Амфилохије Радовић, који је том приликом, између осталог, рекао:

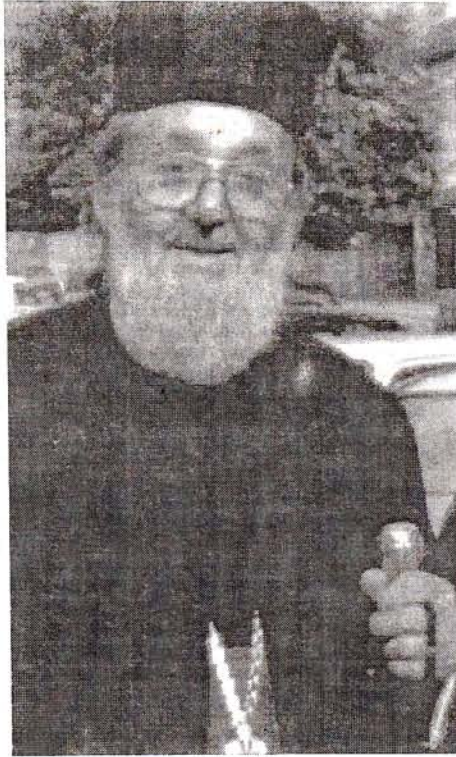
- Није лако бити епископ православни, није посебно лако бити епископ епархије милешевске. Овде су почивале мошти Светог Саве, оца нашега, архиепископа српскога, нашега првог учитеља и пастира који је душу своју и живот свој положио за народ свој. И не само душу и живот него је и његов прах свети развејан на све четири стране света и тако попут самог господина уткао се у биће свог народа и његову историјску судбину...

Обраћајући се новоизабраном епископу Василију митрополит Амфилохије је наставио:

- Ви сте изданак ове свете земље сремске, васпитаник свете лавре дечанске. Поред светих моштију великомученика Стефана Дечанског васпитавали сте се и на нашем мученичком и распетом Косову. Живот вас је водио широм света, стекли сте искуство у Америци и Аустралији и ево Бог вас је поново довео да се вратите овде где сте приметили своју клицу. Знате из свог искуства шта значи раскол и раздор у народу српском, православном. Благорадећи молитвама Светог Саве, вашем труду и напору браће архијереја и нашег верујућег народа раскол који је годинама мучио нашу цркву у Америци, Аустралији, Канади и западној Европи је превазиђен, али ево нама наше нове несреће, нових раскола, можда још опаснијих од оних који су били у ближој и даљој прошлости. Као да и данас важе оне речи нашег великог песника Петра Петровића Његоша: Великаши, проклете им душе, на комаде раздробите царство! Велика историјска несрећа српског народа прати нас од времена првог братоубилачког рата Стефана (Првовенчаног) и Вукана, па ево и до данас, до Карађорђа и Милоша, а данас се поново продужује. Ваше искуство у превазилажењу раскола, жртвом и љубављу и проповедањем јединства, као јединог темеља будућности и овог и сваког народа нека вам буде подстрек да и овде у овим тежобним временима за наш народ у овим новим његовим расколима будете сведок јединства, као што је црква била и остала до дана данашњег...

Нека вас гроб Светог Саве учи и васпитава и вас и вашу духовну децу, нека вас бог окрепи у овом тешком, благословеном подвигу -

служењу богу и народу, његовом заједништву и јединству, како би заједно извели брод наше цркве и нашег народа у тихо пристаниште божанске истине и правде... - апостолирао је митрополит Амфилохије Радовић.

Епископ Милешевски
Василије

Након устоличења присутним архијерејима, свештенству и верницима, обратио се приступном беседом Епископ Милешевски Василије, у којој је, између осталог, рекао:

- Примајући из руку нашег преосвештства овај жезал архијерејске власти и управљања и ступајући у овај свети трон милешевских епископа, трон служења и жртве, стрепим и плашим се немоћи и слабости своје. Храбри ме ваше присуство и присуство браће архијереја на данашњој Светој литургији и принетој бескрвној жртви за спас душа наших.

Благодарим милостивом Богу што ме грешног није оставио да се изгубим у вртлогу овога света. После непуне четири деценије странтовања, Богу хвала, ево ме у најсветијој цркви својој, која ме као блудног сина, поново прими у свој загрљај. Зато из дубине душе и срца мога, молитвено захваљујем Његовој Светости патријарху српском Господину Павлу

и Светом архијерејском сабору на указаном поверењу, избору и одлуци да од данас будем чувар светог гроба светитеља Саве и овога подкровља Бијелога Анђела.

Стојећи у овој великој светињи рода српског, у овоме светом манастиру који је, како каза свети Владика Николај: „Раван Жичи и Студеници“, а историјски стоји одмах после Студенице, која је мати српских цркава, пред светим гробом светитеља Саве и несагоривим омофором његовим, прослављајући 400 година од спаљивања његовог нетрулежног тела на Врачару, не можемо а да се не сетимо Савиног богољубља и родољубља. Као велики родољуб Свети Сава је волео Србе као самога себе, али је волео и све народе као децу Божију и браћу у Христу Богу.

Његово међународно миротворство било је познато целој свету. Својим светим животом, својом милитвенношћу и хришћанском љубављу он је успео да знатан број непријатеља српских претвори у пријатеље.

Браћа и сестре, ако смо икада у животу били дужни да следимо примеру светитеља Саве, то смо дужни данас, у овоме тешком и грешном веку и времену.

Зато испред овога светог гроба Светитеља Саве измиритеља, као ваш нови Архипастир, молим пре свих браћу свештенике, моје нове сараднике, сву духовну децу моју и сав благочастиви народ Божији, а који живи на овом подручју, на овим дивним просторима Старога Раса, Полимља и Потарја, да се међусобно слажу, помажу, братски воле, како би нам свима заједно Господ Бог у био у помоћи.

У име епархије милешевске, свештенства, народа и у своје име, срдечно благодарим његовом преосвештству епископу канадском брату Георгију, досадашњем епископу милешевском, на свему што је учинио за ову епархију. Поред великог рада на изградњи првог српског манастира Светог Преображења Господњег и епископске резиденције у Канади, вредни владика Георгије је организовао новоосновану епархију милешевску много радио и трудио се што најбоље показују постигнути резултати - истакао је у својој запаженој беседи нови епископ милешевских господин Василије.

Након одржане свечаности у Милешеви, у згради Скупштине општине у Пријеполу организован је пријем за све црквене великодостојнике и госте из редова световних власти. Договорено је да заједничким напорима треба учинити све да снага Милешеве не буде само у њеном имену, већ да до маја 1995. године она засја у пуном свом сјају, како доликује овом духовном и историјском споменику.

СИНАН-ПАШЕ У СРПСКОЈ ИСТОРИЈИ

Из књиге ВРЕМЕ ЛАЖИ Данка Поповића

Лош однос према српској духовности има дубоке корене и мрачну традицију дуготрајног синанпашинског понашања. То је најбоље изразио наш свесрпски деда - чика Милутина који није нека књижевна фикција већ истинити, постојећи српски сељак - домаћин, страдалник кроз своју маћеху историју. Зато је Милутинов живопис данас постао најчитанија српска књига која је доживела рекордних тридесетак узаостаних издања. То говори колико је Милутин дубоко продро у српску душу. Он, дакле, живи, постоји. Сретате ме многи млади људи и тврде да је то књига управо о њиховом оцу или деди. Зато се прко

тих Милутина српско кандило вековима никада није угулило...

Ево већ четири stoleћа од како је Синан-паша, Арбанас Љути, турски моћник спалио мошти Светог Саве, нашег духовног оца и Просветитеља. Арбанас је овај сатански злочин извршио 1594. године после буне Срба у Банату, јер су Срби у тој буни војевали под барјаком Светог Саве. Синан-паша је сватио да Србе у свим борбама предводи Свети Сава, утемелитељ српске вере и државе. Он је у Српској православној цркви, Савиној цркви, видео стожер народног јединства, симбол жеље за слободом и самосталношћу. Те давне 1954. године Синан-паша је схватио оно што ће разумети и све касније синанпаше - да Срби своју самобитност утемељују на светињама

Са страница ИСТОЧНИКА

АМБАСАДЕ СРПСКОГ ДУХА

Из пера оца **Василија Томића**, лист канадске епархије СПЦ **Источник** објавио је опширну информативну фоторепортажу поц насловом **Освећење првог српског манастира**. На неизмерну радост свих Срба, српског народа у Канади посебно, у присуству око 20.000 хиљада православних Срба Епархије канадске, патријарх **Павле** је осветио новосаграђени српски православни манастир посвећен Преображењу Господњег у Милтону наомак Торонга.

- Тако је, пише Томић, на најљепши начин закључен и крунисан десетогодишњи градитељски напор Епископа канадског **Георгија** и на ове широке просторе пренета духовна клица српског монаштва. Надамо се да ће се та клица укоренити и из ње изнедрити широко и разгранато стабло духовно и овај манастир постати расадник духовништава, толико потребног овом нашем недуховном и обездушеном добу.

Манастир Преображења Господњег и његово окружење нуди се као богодано место за милитивно тиховање. У оквиру дивних нијагарских падина храм је смештен на простору који је због своје невероватне лепоте заштићен и од стране УНЕСКО-а. Та чињеница говори довољно. Тих драгоцених 40 хектара су сасвим довољни за многе садржаје: саборно и молитвено окупљање народа српског о црквеним празницима, дечији камп, спортска надметања, српско гробље, „за вечита наша мировања, у ослушкивању звона до суда Божијег“. По речима патријарха Павла: **Овај манастир треба да буде центар нашег окупљања у новој отаџбини, да буде огледало наше и сунце наше које ће нас обасјати у све дане до свршетка века.**

Непосредно пред ову свечаност радило се ударнички да би се завршили постављања дуборезног иконостаса (предиван рад дуборезца **Момчила Тешановића** из Прељине код Чачка), иконописања куполе **Драгана Марунића**. Заједно са уметницима радили су и многи други мајстори приводећи послове крају.

Субота, уочи свечаног епархијског дана била је посвећена омладини. Одржан је фудбалски турнир на коме је фудбалска екипа цркве Грачанице из Винзора освојила прво место и прелазни пехар Епархије.

Понесен и видно узбуђен домаћин **Владика Георгије** се пред новосаграђеним храмом обратио свештеној свити и свом окупљеном народу надахнутом беседом:

- Ево дана који створи Господ, да се радујемо и веселимо у њему. Ево дана Богом дарована, ево нама у Канади земљи у једној од најновијих епархија српске цркве, Богу у славу, наш српски манастир Светог Преображења.

Ваша Светости, добро нам дошли и благосиљајте овај народ. Вашим благословом да се и у овом храму, као и у сваком другом и у отаџбини, и овде, у целом свету приноси света Евхаристија, жртва Тела и Крви Господа Исуса Христа и да се хранимо и том бесмртном храном, а да душе своје хранимо Речју и науком Божјом..

На свечаности у Милтону запажено је присуство двојице врних канадских политичара: **Цеси Флиса**, секретара Министарства иностраних послова Канаде и **Тони Рупрехта**, председника покрајинске владе. Они су јавно,

на очиглед свих, приступили руци патријарха Павла, тражећи од њега благослов.

- Кроз Вас, ваша Светости, ми гледамо српски народ. Ваша миротворачка мисија даје наду да ће мир завладати Балканом - рекао је **Цеси Флис**, поздрављајући

Карађорђевић. Његов иступ је изазвао велико одушевљење. Он је изразио наду да овај манастир постане она звезда где наши Срби и Српкиње могу да дођу и да буду сложни и уједињени. „Ако сте сложни ви дајте подршку нашим борцима у Босни и српским Крајинама и свугде где су Срби, где се рађају и гину за нашу слободу“. И Принц је обдарио манастир пригодним поклонима које је донео из Опленца и Хиљандара.

На крају, после прочитаног поздравног говора из Милешеве, новинарка **Милева Малешкић**, из Пријепоља, поздравила је све, изразивши своју радост што је учесник овог историјског догађаја. Позвала је све на велику свечаност обележавања 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве, која се у манастиру Милешеве припрема за идућу годину.

ИСТОЧНИК

патријарха Павла.

- Желим да саопштим Вашој Светости да је Српска Православна црква спасиоц српског народа и њени апели за мир чули су се широм света. Ако постоји институција са пуно угледа онда је то Српска православна црква. Ваше речи представљају не само поједине Србе, људе, него целу нацију. Тако

Патријарх Павле и владика Георгије са гостима господом **Цеси Флисом** и **Тони Рупрехтом**

и ми у Канади и широм Запада гледамо и Вас и Вашу цркву - истакао је **Тони Рупрехт**.

Међу угледним гостима на овој светковини налазио се и принц **Томислав**

Како обичаји налажу и она је у име Милешеве и тога краја обдарила наш манастир лепим поклонима - пише о. **Василије Томић**.

својих ратника. Због тога су синанпаше све до наших дана водиле рат против српских цркава и светих моштију.

После Светог Саве **Владика Николај Велимировић** је најуспешнији неговао свест о јединству земаљске и небеске Србије, о одговорности живих и мртвих, о одуховљеном разумевању српског националног бића. Он је нас Србе упозоравао да чувамо светиње својих предака да бисмо опстали. Нико као овај „вечити патријарх СПЦ“ није схватио смисао небеске Србије, оне која никада није била поражена, нити је могла бити у ropетво вргнута. Небеска Србија је за владика Николаја била и остала извор снаге којом Срби могу да савладају сва искушења историје, као осварење косовског завета, Савине идеје, коју је кнез Лазар, великомученик косовски, јуначки изгинућем у дело спровео.

Земаљска Србија ни једну истинску победу није извојевала без присуства небеске Србије и то су српски непријатељи врло добро схватили - у неким раздобљима чак и више и боље него сами Срби. Тиме се и може објаснити да Срби у синанпашама не оскудевају све до данашњих дана.

Рат против светиња наших предака готово да није престајао. Највише су га водила два царства: турско и хабсбуршко. Тако је уништаван и одрођаван, умањиван српски народ, то је био услов исламизације и унијаћења. Тај рат воде и сада пованпирени делови отоманског и хабсбуршког царства, најалост, уз помоћ Срба, синанпаша. Овако некако говорио сам свом пријатељу Американцу у Либертвилу, на гробу Владике Николаја лелићког. Говорио сам „лелићког“ и објаснио Американцу да је владичино родно село своје име добило по лелеку који се над Подгорином дизао када је 16 хиљада Срба избеглица са Косова и Метохије, масакрирано од босанских и других Турака.

Синанпашинско понашање најдрастичније је дошло до изражаја у току Другог светског рата. Хрватске и муслиманске усташе извршиле су геноцид над српским народом у Независној Држави Хрватској, објашњавао сам пријатељу Американцу. А он се чудило: каква је то независна држава Хрвата створена под окупациом уз помић Хитлера и Мусолинија? Зар Хрвати нису сачињавали највећи и најзначајнији

МИЛЕШЕВСКЕ КЊИГЕ У СВОЈОЈ КОЛЕВЦИ

Организатор изложбе првих изворних књига Музеј у Пријеполу

Дванаестог новембра 1994. године, на дан када је пре 450 лета (1544) оштампана прва књига у Милешевској средњовековној штампарији - у манастиру Милешеви у Пријеполу одржане су пригодне, радне свечаности. Њих је организовао Музеј у Пријеполу. Том Приликом приређена је изложба оригиналних милешевских књига које су овде штампане пре четири и по века. Те прве Милешевске књиге: Псалтир и Молитвеник чувају се данас као раритети у Народној библиотеци Србије, библиотеци САНУ, библиотеци Матице Српске у Новом Саду и Музеју СПЦ у Београду. Примерци тих „староставних“ књига сачувани су и у библиотекама Москве, Прага, Букурешта и српског манастира Хиландара у Светој Гори. Нажалост, у њиховом завичају ту где су рођене, библиотеке немају ни један примерак. А оне су и овде неопходне као сведочанство нашег духовног присуства у 16 веку. Такав доживљај и духовну потребу је изразила и бројна публика која је посетила ову изложбу. Повратак тих књига у своју колевку, под сводове, светосавског храма пробудило је и изазвало снажне емоције. Пре постављања у изложбене витрине књиге су освештане у манастиру Милешеви. Потом је о њима и њиховом рођендану надахнуто беседио игуман манастира Милешеви Арсеније Матић.

- У овој светој Лаври, ту над гробом Светог Саве, оштампане су пре 450 година ове милешевске књиге. Захваљујући организатору изложбе, пре свега директору Музеја у Пријеполу Славољубу Пушици, оне су се опет обреле међу нама. И јутрос, чини ми се, да сам опет чуо славу поју псалма који верујем да су певали монаси овде у Милешеви пре 450 лета када је оштампана прва књига. И заиста, вечерас, овде пред вама у овом светом храму посебно се радујемо што су нам ове књиге на тренутак стигле у своју колевку. А момци наши из Епархије милешевске који су их дочекали, узимали су разгледали и миловали те старе књиге. И то нам је враћало веру и снагу у будућност ове светиње, овог манастира. Дакле, псалтир и само псалтир! Псалтир са којим се живи и псалтир за који Свети Сава каже да никада не престаје!...

Тако су милешевски калуђери дочекали те прве милешевске књиге. Производе људског духа које су стварали њихове претече, милешевски штампари што су на коњским самарима из далеке Венеције овде допртили штампарске машине (типаре) и тиме отворили нову

Застава из „Псалтира“ 1544. године

страницу у културној историји свог народа и овог краја. О тој њиховој културној мисији, о настанку милешевске штампарије говорили су на овој свечаности академик др Петар Влаховић и председник скупштине општине Пријеполје Стеван Пурић. Отварајући ову изложбу Милешевско штампарство 1544-1994, др Среген Петковић, факултетски професор из Београда је између осталог рекао:

- Данас када се пуни четири и по века од када се појавила прва милешевска штампана књига „Псалтир“ сећамо се са

пијететом и захвалношћу игумана Данила, штампара свештеника Мардарија и Теодора, дијака Дамјана и Милана и свих њихових безимених сарадника који су нашли снаге да објаве чак три штампане књиге у временима тескобе и сиротовања. Изложба књига и докумената посвећена том подвигу коју су остварили са мером и укусом Катарина Мано-Зиси, археограф, саветник Народне библиотеке Србије у Београду и сарадници Музеја у Пријеполу, сведочи о труду милешевских монаха и њиховој оданости цркви и свом народу, као и о вечној људској тежњи ка узвишеном. Њихов траг је дубок и дугочан. Наш је дуг да, у сопственим моћима, и ми оставимо што трајније знаке нашег трајања...

У пригодном културном програму на овим свечаностима учествовали су хор Златиборска вила из Ужица са духовним песмама и наша позната драмска уметница Љиљана Благојевић која је читала преведене текстове из милешевских књига.

Успелу изложбу милешевских књига Музеј у Пријеполу је пропатрио и штапањем вредног каталога те изложбе. У каталогу су се први пут појавили преводи са старословенског језика на коме су штампане милешевске књиге. То је веома значајно, јер преводи изворно сведоче о набављању штампарије. То је записано у поговору прве књиге Псалтира оштампане 30. октобра 1544. године у Милешеви.

Гости на свечаности у згради Музеја

део Титове војске која се борила против Хитлера у Југославији?

Американца нема појма ко је којој војсци припадао, нити шта зна о судбини Срба у Хрватској. Не зна ни за Јасеновац, ни за Јадовно, ни за хиљаде јама у које су недужни српски мученици бацани живи или разбијених лобања. Он не зна за уништавања српских светиња, за пљачкање и рушење српских цркава и манастира.

Синанпашинско понашање наставило се и после завршетка рата, говорио сам Американцу. Настављен је рат против српских гробова и цркава. Српске цркве и манастири које су хрватске Усташе порушиле нису после рата обновљене. Те рушевине још плаше Србе и бодре нове усташе. Американца не може да схвати да су хрватске усташе за четири године своје владавине уништиле, порушиле и опљачкале више српских цркава и манастира него Турци за пет векова своје владавине у Србији. А зашто их Хрвати нису обновљивали? Да ли су Срби за та рушења добили ратну оштету? Немачка је платила ратну оштету, то је била дужна и Хрватска...

Зашто Срби нису обавестили свет о геноциду који је над њима

извршен? Ша је учинила хрватска католичка црква на обнови порушених српских богомоља? Да ли је она обавила јавно покајање, да ли је то јавно урадио Ватикан и папа? Ко је од католичких великодостојника тражио опроштај од српског народа и његове цркве? Срби нису као Јевреји, хутали су о својим жртвама, нису смели да их истичу ни пред собом. Од Срба се тражило да, у интересу Југославије, све мртве скривају пред светом. Књиге које су се бавиле злочинима хрватских усташа над недужним српским народом у НДХ дуго су биле забрањиване и нападане. Читаво хајка се водила против аутора тих књига. О томе се више и тачније почело писати тек после Титове смрти. Рат је, дакле, настављен против српских гробова - један модификован облик синанпашинског понашања. После рата је записано да су у јамама страдали родољуби. И деца од седам година проглашена су родољубима. На неким страшиштима нема ни знака да су ту страдали Срби. Тако се синанпашинство ангажовало да сакрије српска гробља. За виновнике најгнуснијих злочина над српским народом после рата је записано да су - слуге окупатора. Не пише ништа о националној припадности

ИДИ МУДРО, НЕ ПОГИНИ ЛУДО

Из саопштења са научног скупа „Сеоски дани Сретена Вукосављевића”

Модерни развој није могућ ни завлачењем у сопствену љуштину, ксенофобичним окретањем леђа целом свету, некритичким проценивањем своје културне баштине и пропуштањем прилика да се и на туђем (добром или лошем) искуству што више корисно научи. Српска културна традиција у свом идејном језгру не носи мржњу, нетолеранцију, агресивност и ксенофобију и зато је компатибилна са модерним развојем - ако се и овај схвати и артикулише на сличан начин.

Православље није никад заражено вирусом прозелитизма, а светосавље је потенцијално саборност, не само међу Србима него и људску саборност уопште. Српска епископска традиција за разлику од других, чојство уздиже изнад јунаштва, а и јунаштво признаје само онда кад је оно слободарско и одбранбено. Патријархална моралност не одваја ауторитет од љубави и штити жене и дејач. Упућени кроз историју на живот са другима Срби су се чешће претерано отварали према суседима, него што су се ксенофобично затварали. Колективна народна мудрост одређује меру у овом односу изреком: **Не буди јед да отрујеш свет, али ни мед да те полиже свет.** Друго је питање колико су стварни друштвени актери у конкретним ситуацијама успевали да одрже високе моралне захтеве традиционалног кодекса, али је у сваком времену било и оних који су својом људскошћу успевали да одрже високе моралне захтеве традиционалног кодекса, али је у сваком времену било и оних који су својом људскошћу успевали да надвисе и највише норме.

Зато се слободно може рећи да нема таквог личног или колективног прегнућа потребног или пожељног у садашњости или догледној будућности за које у српској традицији не постоји довољно узвишен узор да би га Срби морали тражити од других. Историјско сазревање српског народа подразумева одговарајући однос не само према „светим” узорима него и према оним „мрачним” странама српске традиције. У тешким приликама као што су ове данашње, историјско време се убрзава а традиција се згушњава, тако да се једни поред других појављују „на муци јунаци” и они други чије морално и људско посрнуће није лако схватити нити га је било чиме могуће оправдати. Част и слава не допаду сваком ко их заслужи, али је веће зло ако се зло не обележи срамотом. У српској традицији и о томе, као опомена, постоји народна изрека: **Добро се чује далеко, а зло још даље.**

Криза савременог српског друштва исказује се и као криза стварних или потенцијалних носилаца друштвеног развоја. Радничка класа, као тз. историјски субјект, комунистичком манипулацијом толико је искомпромитована да се више нико на њу не позива, па ни корумпирани синдикални функционери. Интелигенција је само у социјализму добила атрибут „поштена” и управо се та „поштена” својом апологијом највише обрнула. Она тз. критичка интелигенција, занесена својом критиком није приметила шта се „иза брда ваља” тако да се ни она није одликала мудрошћу која се од ње очекивала.

Револуција се још на почетку радикално обрачунала са старим елитама: са тз. сељацима-кулацима који су увек били маргинална група, али и са старим грађанским слојевима који су у процесу грађанске модернизације српског друштва били успешно преузели улогу привредне и културне елите. Они се споро регенеришу и немају великих изгледа у конкуренцији са „дрвеном буржоазијом” и ратним профитерима који још увек на својој страни имају наклоност власти.

У свим пост-социјалистичким друштвима, па и код нас, нови слој богаташа сачињава стара елита власти, а главни предузетници у новоствореном хаотичном квази-тржишном амбијенту најчешће су њихови потомци. Они су први „окренули ђурак наопако”, камелеонски

Сретен Вукосављевић

се премаскирали, разгаламили се у антикомунистичком брбљању и дрско посегнули за најсветлијим традицијама српског народа. По други пут за пола века, овог пута можда и опасније, исти сој људи настрхе на материјална и духовна добра српског народа. **Не зна се шта је више угрожено пред бестидним настрјајем ове ново-старе елите режимских преваранаца: да ли је то српска држава, српска духовност или српска природна или створена материјална добра.** Они су грубо инструментизовали православање, светосавље, патриотски кодекс, српску националну част и све друго чега су се дохватили. Неукусним величањем традиције они је скривае и већ су многи „због комшије Николе омрзли и Светог Николу”.

Оваква нова-стара елита нема ни морални интегритет ни историјски легитимитет да поведе српско друштво у модерни развој. Она, међутим, има власт, поседује капитал, обдарена је лукавством и обучена је у манипулацији људском и националном несрећом и свакојаким тешкоћама. Ово је основна субјективно-објективна противречност данашњег српског друштва и главна унутрашња ограничавајућа околност у његовом будућем развоју.

У потрази за „јунацима развоја” постоје наговештаји да би Срби могли и данас да понове неке своје старе грешке. Поново саморекламирају „јунаци рата” прете „кукавицама рата” да им после рата нема повратка кући. На страну што истински јунаци никада не воде борбу ни са правим кукавицама, а потогову их не измишљају и што су куће оних што су отишли или спаљене или „јуначки” оплакане, те повратак и није нарочито привлачна опција за оне који су већ отишли. **Овде је на делу препознатљиви „првоборачки синдром”, осветљубиво секташење и олако расипање и онако оскудних и највреднијих развојних потенцијала - људи који би у миру могли бити кориснији него што би били у рату.** У српском менталитету повремено превлада виолентна карактерна црта која превисоко постављеним нормама покрене саморазарајуће механизме одбацивања просечних људи који су драгоцени елемент сваке људске заједнице, јер управо је они уравнотежују и стабилизују.

Поново се данас јављају једни Срби који прете другим Србима, зато што су ови од њих нешто другачији, не признају их за „праве” Србе и проглашавају за своје највеће непријатеље. Овим Србима као да је мало непријатеља, а превише Срба, те се неких треба што пре одрећи или их натерати да се сами одрекну српства. Пред нашим очима оживљавају стари српски расколи и постају разумљивије ситуације у којима се оставља „вера прадедовска” и оваква традиција међу Србима је дубока и још увек жива. **Чести ратови за опстанак веровато су обликовали овако сурову стигу виолентних Срба, али за опстанак српског народа и модерни развој српског друштва ништа мање нису потребни ни они други Срби чије је животно гесло „иди мудро, не погини лудо”.** Сретен Вукосављевић је мислио да је ово упутство основа „старовлашког” менталитета. Треба му веровати и надати се да је још увек тако у Старом Влаху и да ће ускоро ово постати доминантна црта свесрпског идентитета. Да би се она однеговала, Србима би требало да мало дуже живе у миру, а то им се не да.

Парадоксално је да је таква врста мирнодопске врлине у облику промишљене и суздржане храбрости најпотребнија баш у рату. Њен дубоко хумани и мирнодопски смисао огледа се у високом вредновању обичног људског живота и животне мудрости по којој је рат понекад нужна, али никада није врлина. Рат је опште зло и несрећа, пре него што је прилика да се постане „небески народ” или да се прецизно стигне у „рај”.

Проф. др Милован Митровић

највећих зликоваца у историји Европе. Ни речи о томе да геноцидни злочин над Србима има своју традицију, да је вршен по монструозном, дуго припреманом плану.

Потомци синан-паша (оног Синан-паше што је спалио мошти Светог Саве на Врачару и оног другог што је разрушио цркву Светог Архангела у Призрену и од камена те задужбине српског цара Душана подигао своју Синан-пашину цамију) имали су велику шансу за време окупације Косова и Метохије. Они су протерали Србе са њихових огњишта и њихове земље, али рат против српских гробова и других светиња нису могли водити по својим замислима, нису им дозвољавали италијански окупатори. Парадоксално, али истинито. Италијани нису дозвољавали албанским зликовцима да поруше српску цркву у Баковци у којим су криптама сахрањене кости српских војника и избеглица, деака из 1915. године. Потомцима синан-паша италијански командант је одговорио да у рат није пошао да би рушио туђе светиње, да не ратује против гробова и цркава. **Тај рат је настављен после рата, наставили су га ослободници и избавитељи народа. Тек после рата, 1948.**

године, је српска црква, спомен-костурница српских мученика у Баковци срушена и од њених цигала су направљени јавни клозети. Потомци синан-паша су после рата чинили зулумо које им ни Турци, ни Италијани не би дозвољали. Деценијама су потомци синан-паша изгонили народ са вековних огњишта, са самог прага његове државности и при том су спаљивали и каменовали српске богомоље, скрнавили и рушили српска гробља. Недавно су раскопали гроб двоје деча и бацили мртва тела псима и гладним птицама. О случају набијања на колац на ону флашу у Ђвилану нисам говорио. Нисам речи прословио ни о убијању Срба пред њиховим укућанима. Ни о мајци којој су пред очима убили сина - видео сам да је мој сабеседник у недоумици.

Зар Косово није албанска земља? - питао ме је Американец. Неки сенатори у Америци говоре да је Косово албанска земља. И штампа у Америци пише да је Косово Албанска земља. Када би Косово било Албанска земља Албанци би на њој имали своје старе споменике културе, знаке свог вековног присуства на својој земљи. **Али, све што је на Космету изграђено и у светску ризицију као духовно благо унето,**

ДОСТОЈНА СВОГА ИМЕНА

На средини симболичног „Савиног пута“ који се пружа између железничке станице на прузи Београд-Бар у Пријеполу и хотела „Милешева“ с једне и манастира Милешева с друге стране, у приградском насељу Бостани, налази се Основна школа **Свети Сава**. То часно историјско име она је с поносом и разлогом добила одлуком свог Школског одбора од 16. фебруара 1993. године. То је прва школа у рашкој области, завичају Светог Саве, која је у овом времену понела име првог српског учитеља и просветитеља. Вртоглави миграциони ход становништва од села према граду последњих деценија донео је ову школу на ову локацију из манастира Милешева. Пре 12 година ту се први пут огласило школско звонце и забрујао весели ђачки жагор. У новој модерној згради настављена је школска традиција дуга преко 130 година зачета у оној ембрионалној манастирској школи која је отворена у порти Милешева далеке 1863. године. Тада је и манастир обновљен и саграђени манастирски конаци у чијим одајама је почела рад та прва основна школа захваљујући залагању милешевског монаха **Макарија Вујичића**. И ово илуструје да су први српски учитељи и овде били калуђери.

Акуелне демографске сеобе и драстично смањивање сеоског живља учинили су да се овој матичној Основној школи **Свети Сава** пре четири године припоји бивша „осмољетка“ звана „Доситеј Обрадовић“ из села Аљиновићи, крајолика висоравни Пештер. Она је настала 1882. године. Исти процеси су учинили да се угасе основне школе у селима: Правошеви, Горачићима, Доњој и Горњој Косатици. С малим бројем ђака још раде школска одељења у селима: Аљиновићи, Милошев До, Каћево, Хисарици и Ташево.

По својим капацитетима (савременим учионицама и кабинетима, радионицом за ТО, физкултурном салом, ђачком кухињом и трпезаријом) Основна школа Свети Сава је трећа градска школа у Пријеполу. Њеном изградњом основно школство милешевског краја направило је крупан прогресивни корак. Почетком ове школске године у 36 одељења уписан је 771 ученик. Ван матичне школе, у

селима која јој гравитирају, ради десет одељења са укупно 89 ученика. Значајно је истаћи да је основним образовањем овде обухваћено 99 одсто ученика. У школи је запослено 70 радника, од којих 49 непосредно ради у настави. Ту је 7 наставника са високом стручном спремом, 32 са вишом и 10 са средњом.

Последњих година Основна школа **Свети Сава** улаже максималне напоре на остваривању све већих успеха, како у настави, тако и на плану њеног укупног васпитног деловања на средину у којој се налази. И летимичан сусрет са њеним школским амбијентом и читавим школским простором очигледно говори да је овде присутан рад, ред и старалачка самоиницијатива. Наставни васпитно-образовни процес је заснован на „педагошком троуглу“ пуне сарадње ученика, наставника и друштвене средине, односно ђачких родитеља. Залажени су разноврсни облици слободних ђачких активности и учешће ове школе на свим нивоима такмичења. И школске просторије и околина школе се opleмењују и култивишу како би својим садржајима и естетским изгледом васпитно деловали и на ученике и друштвену средину.

Тако је прошле године на пространом и лепо ограђеном школском дворишту, поред нивелисаних и затрављених атлетских стаза и свих спортских терена и на главном улазу у школу засађено 150 садница липа, платана, хариша, борова, сребрних смрека и другог украсног и зимзеленог растиња. У акцију уређивања школске средине укључени су и ученици и школске радици и ђачки родитељи који желе да се уврсте у добротворе и помагаче њеног израстања у узорну васпитно-образовну и културно-просветну установу. Кроз тај саморад учвршћује се радна дисциплина и формира правилан однос према школској имовини, радним задацима и обавезама свих како би стални напредак био осигуран. Креатор и организатор целокупног препорода школе је њен скорашњи директор **Милан Васиљевић**, најбољи ученик прве генерације учитеља из Учитељске школе у Пријеполу, која је пре тридесетак година носила име великог Пријеполца **Сретена Вукосављевића**, народног уче и комитског војводе, оснивача југо-

социологије села. Ослонцем на снагу личног примера, смислом и даром за светосавску слугу и душевну мирноћу, као и сретеновску упорност и вољу у раду - Васиљевић верује у сигурне и све плодне успехе своје школе, држећи се гесла: **Тиха вода брег рони!** Лајтмотив његове просветарске активности је и мисао великог француског писца и хуманисте Виктора

Милан Васиљевић

Игоа: Учитељска војска је једина армија на свету које се никада неће стидети човечанство! Кад се помене Васиљевић, више просветних радника и ђачких родитеља са подручја ове школе нам је рекло: **Фала богу, кад прави човек стигне на право место!**

Ту чињеницу овде сви виде и знају и директору дају пуну подршку у раду. Свима је и жеља и циљ да ова школа увек буде достојна свог имена. А то се особито манифестује на Савиндан - Дан Светог Саве који је и Дан ове школе. Тада је смотра њених радних резултата. Сада су у пуном јеку припреме за свечано обележавање предстојећег школског и народног празника који увек стиже 27. јануара. Школски одбор је утврдио концепцију прославе. У средишту културно-уметничког програма је есенски приказ живота и рада Светог Саве, затим литерарни и ликовни конкурси посвећени овој знаменитој личности. Ту је и учешће ученика - рецитатора, певача, забављача, спортиста у забавно-спортском делу програма. На свечаност ће поред ученика, школских радника и ђачких родитеља бити позвани и гости. Традиционалну светосавску беседу одржаће директор школе. Припрема се и отварање пригодне ђачке ликовне изложбе.

Поводом обележавања јубиларне 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве на Врачару и 450-годишњице Милешевске штампарије одржано је такмичење у упознавању културне историје овог краја коју је на нивоу општине организовао Музеј у Пријеполу. На том такмичењу учествовале су две ђачке екипе из ове школе. Тако се Основна школа **Свети Сава** непосредно укључила у обележавање значајних јубиларних годишњица Србије и милешевског краја.

Срби су створили. Албанци су само рушили. Некада су Косово и Метохија били предео најгушћих споменика хришћанске цивилизације. Нигде нема толико црквишта као у том делу српске земље. Синап-папе су то вековима рушиле, па ипак нису могли све да униште - још постоје Грачаница, Бањска, Високи Дечани, Пећка патријаршија, Богородица Љевишка, Девич, још се свет има чему дивити, зидови цркава и манастира чувају тапју на српску земљу.

Американец слеже раменима, не може да разуме државу у којој најљући непријатељи нису изван граница државе, него напротив у самој држави. Куда то води? Каква је судбина такве државе? Не може Американец да разуме рат против гробова и других светиња. Пита ме да ли се рат против српских гробова и светиња наставио и у другим деловима државе у којој живе Срби. У Македонији су Српска гробља запуштена и уништена. Српски ратници и мученици, кажем Американцу, немају мира у тој земљи. Ни у гробу. Овај владика на чијем смо гробу, уредио је у тој земљи немачко гробље. И због тога је пре рата од Хитлера добио одликовање. Као представник светосавске

цркве и православља он је знао да његови непријатељи нису гробови. То ме је њега и све Србе научио Свети Сава. Срби никога нису силом у своју веру угонили. Међутим, у Македонији манастири које су изградиле српски краљеви и српска властела не припадају више српском народу, српској цркви и српској држави. Они се чак и не зову српским - све што је српско прогнано је из тих споменика српске културе, која је срж српске посебности и идентитета. Сви ти манастири сада носе називе народа који у време њихове градње није ни постојао. Тај народ и сада истиче своје име само на оним просторима који су обележени гробовима српских ратника.

Ви као да не говорите о српској традицији - каже ми Американец. Верујте, свако озбиљан у свету доживеће ваш удес као фарсу. И тешко ће вам поверовати. Оно што се вама Србима догађало ниједном се историјском и сувереном народу није могло догодити. Ко вам је зато крив? Ви се, поред свих прича о својим јунаштвима и подвизима, понашате незорело. Вас су као децу залагали.

Дабоме, залагали нас хабсбурговци и наши издајници. Ништа се

Из наше прошлости: Бан у посети Његошу

У ЧИЈОЈ ЈЕ РУЦИ СРЕЋА НАРОДА?

Коме ће историја, по мишљењу владике Рада, дати предност: Карађорђу Петровићу или Милошу Обреновићу?

Српски књижевник Матија Бан провео је на Цетињу у посети Његошу три дана и том прилоком записао:

- За време овог борављења имао сам прилику да изближе проучим владика. То је била ватрена нарав под доста хладном спољашношћу. Ватреност би често ван избијала, али чим би се појавила била би зауздана. Познавао је себе и добро разумевао свој положај црквеног и мирског великодостојника, па је дугом навиком био себи прибавио ту хладну спољашњу озбиљност. Дивља нарав горштака у њему се крхала са питоминим просвешћена човека... Просвету је понајвише сам себи прибавио читањем и размишљањем. Био је у пуном смислу и песник и филозоф... Љубио је страшно Црну Гору и Српство, али међу својим Црногорцима осећао се крајње несрећан. Хтео их је у многе преобразити, а то му није по његовој жељи ишло за руком, а није природно ни могло ићи. Честа љутина и вечито незадовољство прекратише му живот. Међутим, у нечему је успео. Причао ми је са задовољством да је искоренио крађу и крвну освету, те бољи државни ред увео...

- У једној поподневној штењи на коњима по цетињском пољу владика Раде је пустио коња у пун трк: „Дивно га је било гледати! У његовом црногорском оделу изгледаше као Голијат, стојаше напред нагнут и као прикован за коња. Бејаше се доста удалио, кад наједанпут окрену коња да се мени врати. У том окрету паде му кратки гуњ с рамена и капа с главе, па се просуте дугачке косе таласаху по ваздуху. Али се он и не осврну, него све једнако јурећи, кад дође к мени рече: „Ево ме без гуња и капе, почео витешки, а свршио комично!“ Па се слатко смејао, а Црногорци потрчаше да му донесу гуњац и капу. Настависмо даље а он ће додати: „Да, ако и с нашим послом овако прођемо! Да почнемо јуначки па свршимо комично по себе, а трагично за народ!“

- Срећа је народа, рекох, у божијој руци!

- И у њиној, и у њиној! - пресече ме Његош, па затим настави:

- Да, и покушај је дичај, али је тек славан кад је успехом увеличан. Владика Данило је покушао и успео да очисти од потурица Црну Гору, тиме јој је независност спасао и зато ће остати до века славан. И Карађорђе је покушао јуначко дело, али није успео, а одмах за њим успео је Милош. Ако се ми обојица морамо дивити, историја ће Милошу дати превагу и то с пуним правом!... И наш Книћанин изашао 1848.

године на глас као велики јунак! Ваља му се доиста чудити да у равном Банату са нерегуларном војском онако регулану надбије... Храбар је тај наш народ у Шумадији, а нашао храброг вођу. Дао му бог успеха до краја. Како бих желио видети га!

На то му ја одговорих: „Сва је прилика да ће вам се та жеља испунити, садашња наша војна у Мађарској само је предигра великој драми која ће се одиграти с ове стране Саве и Дунава...“

Последњи Банов сусрет са владиком Радом био је 1851. године. Његош је био тешко оболео и предвиђао своју скору смрт. Причао је Бану:

- Пријатељу мој, душа ми убија тело. Не жалим што ћу умрети, али жалим што нисам у моме животу ништа знаменито учинио. Тако је тхела моја зла судба, која ми је од почетка до краја ужасна била! Ти остајеш млад и здрав, на добром си месту за народни рад и ту остани... Србија је матица Српства, без ње никад ништа. Аманг ти наша народна ствар, које неће успети ако на њој не буду радили постојано разумни, самопрегоравајући и одважни људи. Поздрави ми кнеза Книћанина и Гарашићина, кажи им од моје стране да ће српство препородити пре дрском одважности него ли претераним обзирима на дипломатију. Ова има својих рачуна, а ми морамо имати наших. Сеги ме се гдегод кад ме већ не буде и нека потомство бар дозна за наше намере, кад му дела не могах оставити...

Матија Бан на крају својих записа са Цетиња истиче „племенити дух, велики ум и патриотско срце Петра Петровића - Његоша“.

М. Максимовић

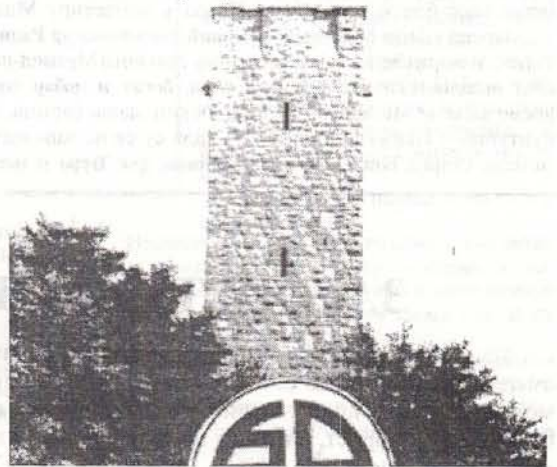
За коју Србију

Монолог царице Милице у драми Бој на Косову по којој је снимљен истоимени филм који је приказан на великом и малом екрану у част јубиларне 600-годишњице Косовске битке

За коју Србију Вуче Бранковићу?
за Србију која се не брани док је секу,
која жмури и ћути док је пале,
коју други по својим мерама кроје,
којој други кажу шта да сеје и жање
шта да кува и меси, кога да слуша,
којој други кажу шта да слуша,
шта од кога да купује, коме да продаје?
Србију која заборавља сопствену децу,
своје јунаке и своје мученике,
а која обува, одева, храни и слави,
оне који сањају да је сахране?

Не једанпут Вуче Бранковићу,
оне које смо нахранили и напили,
и чије смо коње напојили,
жедне су нас преводили преко воде!
Па за коју ћете се Србију данас одлучити?
За Вукову или за Лазарову?
Хоћемо ли за Лазаром продужити
путем у Оца, Сина и Светога Духа?
Или ћемо у јазбине и рупе
у које нас је повукао Вук?
Зар ћемо сићи са оне степенице
на коју смо се на Косово са Лазаром
попели?

Зар нећемо животу одржати цену
за коју су платили Обилић и Лазар?
Зар ћемо спустити међу бундеве и свиње
мету коју су Обилић и Лазар
поставили горе у Облаке?

Споменик косовским јунацима на Газиместану

нама Србима није догодило а да у томе нису учествовале наше српске синан-паше. Те синан-паше су на крову наше отаџбине - тако је владика Николај назвао врх Ловћена, срушили осветљену капелу и владика Петру Петровићу Његошу ускратиле осветљену цркву, па је наш владика остао закопан под теретом једног фараонског маузолеја.

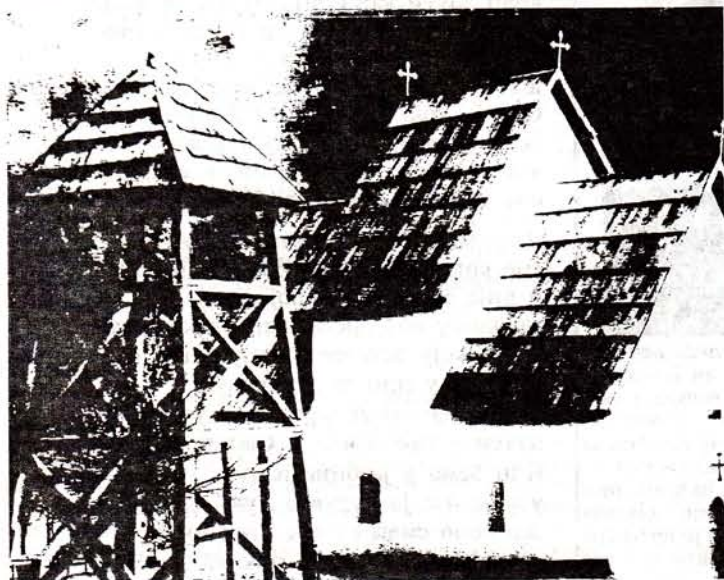
И на Опленцу се догодило слично. Жива црква српског краља Ослободиоца одузета је од Српске православне цркве и претворена у маузолеј. Карађорђе са свим својим потомцима протеран је са свете литургије којој поред Исуса Христа присуствује читава небеска Србија. Зар и све то није рат против мртвих и њихових гробова! И коначно, гроб поред којег смо овде у нама далеком Либертвилу, жртва је рата који се води против српских гробова. Владика Николају лелићком његова земља је забранила да почива у сопственом гробу. Његов гроб је у Србији, у Жичи, или у Лелићу. Шта ће он и мртав у Либертвилу? Он је овде у туђем гробу...

Американцу није јасно зашто је владика Николај доживео судбину

изгнаника и зашто је његов гроб у туђој земљи. Зашто таква личност није у свом гробу, у својој земљи? Шта је владика учинио да би му неко могао ускратити право на гроб у отаџбини? Уместо одговора пријатељу Американцу сам испричао случај са Хитлером и генералом фон Лером. Фирер је свом генералу ставио до знања да се међу Србима као највећи непријатељ Немачке мора сматрати врх Српске Православне цркве, посебно патријарх Гаврило Дожић и владика Николај који је за време окупације Србије заточен и одведен у логор Дахау. После рата сужња из злогласног хитлеровског логора титовци су прогласили народним непријатељем. Дакле, сужањ из Дахауа - издајник народа! Американцу није било јасно: како то да Хитлер, највећи српски непријатељ, прогласи владика својим највећим непријатељем, тај исти владика окупацију проводи заточен у логору Дахау, а у свом народу буде проглашен за издајника. Кога је то владика издао ако је остао непријатељ непријатеља свог народа?

ЗАДУЖБИНА МАЈЦИ СРПКИЊИ

У селу Поблаћу (Крајчиновићи) код Прибоја, налази се црква Светог Архангела Михаила. Време њеног настанка није познато. По једном предању подигли су је **Немањини**, а по другом цркву је саградио највећи турски везир **Мехмед-паша Соколовић**, као задужбину својој мајци Српкињи. И српски и муслимански живаљ овог краја и данас прича и верује да је овај храм велики турски везир подигао

Црква у Поблаћу

Мајци Безименој која је остала у хришћанској вери, док је и отац Димитрије примио ислам. Њихов син, по крштењу **Бајица**, будући велики везир, рођен је 1505. године у селу Соколовићима, близу касабе Рудо, у Вишеградском кадилуку. Мали Бајо је учио књигу код неког свог блиског рођака-калуђера у манастиру Милешеви.

Према књизи **Мехмед Соколовић** академика др **Радована Самарџића**, турски извори сведоче да је на основу причања Мехмед-паше Соколовића овај милешевски калуђер био **учен, богат и добар човек**. Било је то време када је Милешево, међу српским манастирима, постао значајан културни и књижевни центар. И када су се по заповести милешевског монаха, старца **Божидара Горажданина**, ђак **Ђуро** и његов брат **Теодор**

отиснули у **туђе стране талијанске** да би у Млецима завршили штампање **литургије**.

У манастиру Милешеви Бајица је постао чатац (анагностис). Педесет љета касније, негде око 1576. године, везир Соколовић је изјавио млетачком амбасадору **Марку Антонију Тјесалу** како се сећа да је одговарао на јектенија за време црквене службе у манастиру Милешеви. И да му је било 18 година када су га иза певнице узели и одвели у јаничаре. У народу је остала прича да је Соколовић, на положају великог везира Отоманског царства посетио свог патрона-рођака у манастиру Милешеви и упитао га:

- Споминеш ли се како си ме некада био?

На то му је стари калуђер одговорио:

- Да те нисам био не би ту седео где сада седиш...

Тако је **данаком у крви** оштроумно манастирско ђаче из Милешеви Бајица одведен са још хиљаду ацамиоглана у султанске сараје Цариграда

да би преваспитавањем постао велики везир у време када је турска империја била у зениту своје славе и моћи и водила освајачке походе у Европи, Азији и Африци. Али он никада није заборављао своје порекло и свој завичај. То јасно говори његова задужбина - мост на Дрини код Вишеграда који је овековечен у роману **На Дрини ћуприја** нашег литерарног нобеловца **Ива Андрића**. А на то подсећа и мала црква у прибојском селу Поблаћу. А највећу историјску услугу свом српском народу Мехмед-

паша Соколовић учинио када је Србима дао дозволу за обнову Пећке партијаршије и поставио за њеног патријарха свог рођеног брата **Масарија Соколовића**, некадашњег игумана манастира Милешеви.

Миломир Љујић

ИЗВЕШТАЈ ЈОВАНУ ДУЧИЋУ

Мртав Дука лежи у свом гробу сав умотан у стихова свиљу и одоздо слуги стару злобу док га куса црв у Либертвилу.

Не ленчари кнеже поезије у свом рају и на свом дивану у Србљима ништа ново није нема ништа ново на Балкану.

Срби опет бране живот голи реци Ноју да припреми лаћу моли Саву да за Србе моли нек пожуре да последњег наћу.

Брана Црнчевић

У спомен Бранку Ћопићу

ЗАГОНЕТКА СМРТИ - ОДГОНЕТКА ЖИВОТА

Палећи данас свећу задушницу Бранку Ћопићу, пребирам смерно по сећањима оне сусрете са њим који су дотицали моју душу. Од првог, давног, када сам као студент, једва скупивши храброст, закуцао на његова врата да му поставим наивна питања о његовим предатним приповеткама. И оног другог, узбудљивог, поноћног, када смо шетајући зборили о његовој „Јеретичкој причи“ која је тих дана била жестоко нападнута. На моје питање како подноси тај напад Бранко је рекао реченицу за коју још није дошло време да је објавим. И последњи сусрет када је на моје питање како је са здрављем, оставио ме без одговора, загледан ваљда већ у свој скори, савски, Бранков мост.

И када и последње зрно успомене преберем, схватам поразно, да сам толике прилике пропустио да га питам нешто право. Па то, аман, чиним сада, када сви одговори хуте: Када је оно „дошло из штаба“ да нема Бога, где је денуо

светачки лик и благу душу свог деда Рада и своје босоног детињство?

Да ли је он чупао из корена и пресађивао свој крајишки свет или су то и њих и њега заједно преводили у нову веру у „горовитој и вучарној“ земљи Босни?

Шта је то његов драгоцен дар лирског приповедача мамило из тихих пропанака и сеновитих закутака душе на широке тврде просторе епике? Шта је то крупно хтео да нам рекне, а није дорекао у „Глувом баруту“ или „Пролому“?

Шта је тражио на Христовом гробу у Јерусалиму? Да ли је то Павле ишао у свој нови Дамаск?

Од кога се тако страшно неопозиво склонио, од нас, од света, од века, од себе? Да ли је загонетка смрти Бранка

Ћопића одгонетка његовог живота?

Борислав Михајловић

Крајина - земља отворених врата

Специјално за Савиндан
пише Момо Капор

1.

Кад помислим на Крајину, увек ми у сећању искрсне она света земља што лежи у троуглу између три манастира: Крке, Крупе и Драговића.

Овај последњи манастир изронио је потопљен из воде у току рата као какво знамење, Божји знак.

Сва три манастира грађена отприлике у исто време, крајем тринаестог и почетком четрнаестог века, омеђују наше историјско памћење попут белега. Није никакво чудо што су током векова толико пута нападани, рушени, паљени и пљачкани; наши душмани увек су ишли на то да униште те свете тапије на земљу наших предака.

Спуштам длан на неравни, још топли зид са фрескама из петнаестог века. Он још исцртава топлину летњег дана. Осећам под прстима рапавост зидне слике. Сијена, умбра и печени окер. Једноставна линија која то све спаја. Осећам блискост са непознатим сликарком, мојим давним братом, који је путовао недељама и месецима до ове далеке изгубљене, готово зачаране долине да ислика беле зидине манастирске цркве... Видим га како се спушта низ каменар са младим помоћником, терајући испред себе мршавог измореног коњића под теретом. Путујући из далека, морао је да понесе све што му је потребно, од четака прављених од врха репа видре, до племенитих ситних масвених пигмената које ће замутити (када за то дође време) са млечном кречном водicom. Хоће ли му бити довољно небеске плаве за Узнесење Богородичино, је ли понео довољно златних листића за светачке ореоле? Остаће ту, у дивљој долини неколико година, у земљи Ђота (за кога није још чуо), или хиљадама миља јужније, у Грчкој о којој се причају чуда.

Све то улази у мене кроз воложени длан, кроз епидерму, право у пресећање, у крвоток.

Одједанпут, пожелим неодољиво неки сличан зид у сред обиља Њујорка. Ухвати ме луда чежња да прстима додирнем било шта старије од једног људског века. Осећам по длану хладноћу непрозирног стакла облакодера на Петој Авенији или почаћавеле црвене шигле неке зграде на Бликер стриту у Гриничвилуцу. Осећам само хладни звекет новца, па ме обузме трознишца помешана са очајањем што сам неустешно далеко од шкрте црвене земље и хладних змијастих река - далеко од топлот зидна на коме је мој давни непознати претходник оставио тајанствену поруку од тамносмеђе и пецане жуте земље, обухваћене дугом елегантном линијом анђеоског крила.

Ево ме какао јурим ратним друмовима преко потока и планина према манастиру Крупи. Тако је игуман Павле Козлица; знам, шта ће се тешког црног вина из Ђеврсака и круће погаче испод пеке!

2.

У манастирско гостинској соби Игуман Павле седи у челу дугачког стола од тешке дрвотрине. Помало одсутан, благо сањив, овај старан однеговане беле браде и готово дечијег, дружастог тена, савршен је слушалац. Не путује нигде па га све новости занимају; због тога воли госте. За столом др Јован Рашковић, крупан и отежао замишљено увија прамење своје већ проседе браде; мало говори и готово

не додирује вино у чаши. Ту је и покојни режисер Марио Фанели, рођен у малом рибарском месту Санбедето дел Тронто, одмах испод Пескаре. Толико је заволио Крајину да је одлучио да остатак живота проведе у њој, у Јасеници на обали Новиградског мора. Но мада потиче с мора, све више га привлачи Буковица. „Овај пејзаж има карактера!“ зна да каже са дивљењем. Уз њега седи легендарни Доктор Паја Барбуловић из Обровца, омален пунашан црномасти човек живих очију и покрета, родом из Неготина. На тргу у сред Обровца поседује мрачну конобу пуну циновске буради са вином из Неготинске крајине. По угловима испод обешених пршута чува корење из Буковице које је дотерао и дотесао неки наивни вајар извукавши из њих наказе и фантастичне животиње које човек ионако почиње да виђа

после треће литре црњака. Он се брине о игумановом здрављу; прегледа га и доноси потребне лекове.

У то далеко време манастир је сиромашан, а игуман, отац Павле, преостљив да прима милодаре.

Гости, деликатни људи сетили су се начина како да манастиру оставе паре, а да то не буде упадљиво. Наговарају сваки пут оца Павла да после вечере заиграју мало карата. Он се нећка али воли рауб. Онда неко увек предложи да се игра у новац па игуман иако нерадо, ипак пристаје. И сви играчи сем њега почињу обавезно да губе. Ако неки случајни намерник почне да добија, остали га гурају ногама испод стола, све док се сам не досети у чему је ствар.

Откривам ову малу дугогодишњу заверу са надом да игуман Павле неће прочитати ове редове. Иначе, тешко мени!

3.

Једна земља може да се упозна очима, стопалима, додиром, али и својим посебним укусима.

Као што постоје људи апсолутног слуха, тако је Доктор Паја човек апсолутног укуса, што се јела и пића тиче.

Чујем га како долази кроз ноћ до куће на обали и препознајем како куца на капији. Отварам врата па се љубимо по три пута као што је ред. Доктор Паја носи у руци боцу вискија. Иза њега, помоћник у наручју носи

термичку посуду у којој мукло звекеће лед. Други човек вуче свежу козлетину, кромпир, колуте овчијег сира и обавезу као штит голему погачу... Остављају свој терет и нестају попут нечујних сенки у ноћи која мрише на боиоку.

Доктор Паја не једе много, тек по који залогај али он као да музицира за трpezом. Познаје све нијансе хране, истанчане разлике међу животињама и биљкама у различитим крајевима, њихово порекло и најбоље начине справљања, годишња доба када се појављују и склад гастрономског редоследа којим се служе за трpezом. Као најрафиниранији дегустатор, он говори о разликама између свињског, говеђег и јарећег пршута, њуши невидљиви дим на којима се пршут суши и набраја имена најразличитијих села и засеока где је димљно месо најкусније, осврћући се на ватру и дрво које ће имати за сушење, од корења винове

лозе, преко боровине до сасушених грана мурве. Кромпир или раштан, например, који је Доктор користио за себе и за своје госте, није смео да буде засађен мање од три километра од асвалтних путева на којима су кола испуштала отровне гасове. Чини се да је овај гастрономски геније морао да лично познаје порекло и родослов сваког телета или пилета, који ће се наћи на трпези пријатељима!

Увек на путу као да га место не држи, Доктор обилази Крајину у свом ципу и личи на номада. Порађа жене по селима, лечи од уједа змије, смирује луде, превија ране, дели лекове, мери притисак и ником ништа не наплаћује. Понекад у то страшно време црвене идеологије и терора, сакупљамо се у каквој планинској гостионици, састављамо столове и главе уз главу певача старе српске песме, па се чини да то вуци у кљусима завијају на месечини. Србује се тајно, полушатапом. Доктор Пајина кућа на сред Обровца увек је отворена за сваког путника-намерника. У брави њених врата никада нисам видео кључ!

Такав је и Крајина - земља отворених врата.

Пролетело је двадесет година и све више мојих пријатеља није међу живима. Ипак, њихова имена и телефоне чувам у свом старом телефонском блоку. Док су у њему као да су још живи.

У Крајину се више не одлази да се ужива у укусима њене балгословене хране, него да се ратује. У манастирима се не дивимо фрескама и богатству ризница. Ризнице су однесене на сигурнија места, да их не опљачкају непријатељске војске које се попут јата гавранова залећу у наше крајеве. У манастир се иде на молитву очију пута на прву линију.

Книнска пијаца је опустошена и осиромашена. Покрај каменних тезги стоје немо жене убраћене у црно. Пред њима само два три венца чешњака или тегла меда од жалфије. Никоје ништа не нуде. Стоје са празним погледима упртим с ону страну живота.

Ипак, више него икада постајемо свесни вредности ове земље коју хоће да нам отму. Тек сада, када заувек можемо да је изгубимо постаје нам јасно проклетство изгнанства оних што су је напуштали, одлазећи у далеке прекоморске земље благостања.

И тако, неки најскромнији оброк Доктора Паје Барбуловића, тањир фајола са мало куваног сувог овчијег меса који нам је још у сећању и на нешћима, помаже нам да се одупремо инвазији свемоћне Империје Мекдоналда.

Освећење првог српског манастира у Канади

ДУХОВНИ ЦЕНТАР СРПСКОГ НАРОДА

Српска православна црква у расејању постала је богатија за још један манастир. Своје двери, 12. јуна прошле године, у Милтону код Торонта, отворио је првоизграђени манастир светог Преображења Господњег у Канади.

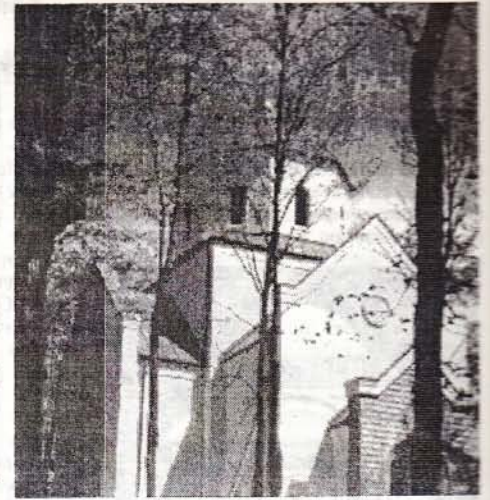
Сам манастир је изграђен на малом узвишењу прелепог имања величине око 20 хектара а у подножју конак. Србима у Канади је дарован поводом десетогодишњице постојања епархије канадске коју од њеног оснивања води владика Георгије.

Чин освећења манастира обавио је **Његова Светост патријарх српски господин Павле** у саслужењу десет владика из земље и дијаспоре и свештенства епархије канадске. Била је то велика свечаност којој је присуствовало око 20.000 Срба из Канаде и Америке, представници

треба да учимо и живимо. Ако зидајући овај храм зидате и храм Богу живом у вашим срцима, онда ваш труд има велико оправдање - поручио је патријарх Павле Србима у Канади.

Поред бројних сусрета са српским народом у Канади патријарх српски г. Павле је веома топло примљен код епископа грчке православне цркве у Канади г. Сотериоса, канадском Парламенту у Отави и канадском савету цркава где је у двочасовном разговору одговарао на бројна питања представника других цркава у Канади и новинара.

- Од вас очекујемо помоћ у сагледавању истине о грађанском рату на простору бивше Југославије у коме страдају и Срби и Муслимани и Хрвати. Не желимо да нас Србе представљате бољим него што јесмо већ да свету објасните

Манастир Светог Преображења господњег у Милтону код Торонта

Патријарх Павле са учесницима културно - уметничког програма и домаћинима

грчке, руске и англиканске цркве као и канадски политичари и представници власти из Торонта.

- Манастири су кроз векове чували оно што је највредније у нашем народу, душу нашег народа, увек учећи најпре себе па онда друге Христовој науци који нам поручује: *Што желиш себи, то чини другом*. И још нас учи: *Не бојте се оних што могу да убију тело, а после тога не могу више ништа, већ онога који пошто убије има власт да баци у пакао*. Ту реч Христову кроз векове говориле су мајке наше учећи децу своју управо онако како је говорила мајка Јевросима: *Немој сине, говорити криво, ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога. Боље ти је изгубити главу него своју огрешити душу*. Ту исту науку својим речима народ је изрекао и преко светога кнеза Лазара на Косову пољу: *Земаљско је за малена царство а небеско увек и до века*. То је наука коју и ми данас овде

да нисмо агресори и да су Срби у бившој Босни и Херцеговини на својим вековним огњиштима - рекао је патријарх Павле.

О страдању Срба у Хрватској говорили су епископ горњокарловачки Никанор и епископ славонски Лукијан.

- *Моја резиденција у Карловцу је порушена прошле године за католички Божић. Седам српских епископа није у својим резиденцијама, а велики број свештеника је прогнан из својих парохија, док свештеници римокатоличке цркве сви седе у својим резиденцијама у Србији а верници слободно изражавају веру* - рекао је владика Никанор у канадском савету цркава.

При епархији канадској ради добротворни фонд Цар Лазар који са великом љубављу и прегалаштвом воде **Нада и Витомир Стегњајић**. Помоћ шаљу преко Патријаршије.

- *Послали смо до сада 15.000 пакета од по 25 килограма. Вредност помоћи је процењена*

на седам милиона долара. Ради се углавном о лековима и инструментима потребним у здравству. Свака помоћ је добро дошла, не само због материјалних ефеката, већ и због поруке коју путем ове помоћи шаљемо нашем народу, а то је сазнање да није сам и да смо ми са њим - каже Нада.

Нада је професор књижевности и већ шест година ради са српском децом при канадској школи по програму који се заснива на националним садржајима, учењу историје, традиције, обичаја... Од наших саговорника сазнајемо да је прилив српске деце последњих година повећан, нарочито у Торонту, Кичинеру и Хамилтону.

- *Ми лежемо и устајемо са мислима о нашем народу који сада крвари. И кажем вам са њим смо у срцу и у души* - каже узбуђено Гојко Кузмановић, кум новоизграђеног манастира у Канади. *Моја велика жеља је остварена. Српски народ у Канади је добио своје зборно место, свој духовни центар око ког се може окупљати и бити свој на своме. Наш живот је кратак и сви ћемо отићи са лица земље а наши манастири, наше светиње ће остати да сведоче о нашем животу и постојању овде, далеко од отаџбине* - каже Гојко који је, као кум, на дан освећења, манастиру даровао 105 хиљада долара. На то треба додати 3-4 године прегорног рада и 55.000 долара датих у току градње. Гојко и његова супруга Евгенија су свом народу у помоћ притицали и раније након земљотреса у Бања Луци, а мото живота им је да „сложна браћа кућу граде, а несложна разграђују“.

Са великим поштовањем и захвалношћу на дан освећења манастира сви су се сећали добротворке покојне **Олге Аћимов** која је на самом почетку, кад је рођена идеја о куповини имања и изградњи манастира, даровала 190.000 долара. Овим новцем је купљено имање на ком је касније и направљен први манастир у Канади.

Тешко је на овако малом простору поменути све који су дали и свакодневно дају допринос очувању православне вере, српских обичаја и културе на далеком америчком континенту. Посета патријарха Павла за све њих била је велика радост и сазнање да нису заборављени у далекој Канади, а владика нишки г. Иринеј им је поручио:

- *Чувајте оно што сте из Србије донели. Негујте наше дивне српске обичаје и нашу православну веру. Чувајте свој матерњи језик. Нека свака српска мајка наше дивне народне песме као успаванке деклемује својој деци па ће га заволет и никад га неће заборавити. Желим вам да напредујете како у материјалном тако и у духовном смислу и нека вам ово материјално благостање не узме душу. Не заборавите свој српски народ и будите вредни представници наше историје и културе и чувајте наше највеће вредности.*

Милева Малешић

Патријарх Павле у Торонту на аеродрому са принцем Томиславом Карађорђевићем

Велики културни подухват уз 800-годишњицу манастира Хиландара

ТЕЛЕВИЗИЈСКА СЕРИЈА „РАСТКО САВА НЕМАЊИЋ”

Одговори књижевника Милована Витезовића, писца сценарија ТВ серије

У току ових милешевских јубилеја обратили смо се уреднику културног програма Телевизије Београд, књижевнику Миловану Витезовићу, чија су сабрана литерарна дела недавно изашла из штампе, да нам у непосредном разговору одговори на неколико актуелних питања.

- Нашој културној јавности је познато да припремате телевизијску серију *Свети Сава*, ала оној *Вук Караџић*, коју смо имали прилике да гледамо. Докле се у том послу стигло?

- То је посао за који сам се припремао више од две и по деценије, изучавајући живот Саве Немањића и историјске прилике дванаестог и тринаестог века. Пишем је већ скоро десет година и при крају сам писања. Узгред, серија ће се звати *Растко Сава Немањић*, јер он за живота није био светац, посветио се после смрти.

- Када ће се серија појавити на малом екрану, којим поводом?

- За овакву серију свако време је повод. Међутим, покушаћемо да је снимимо и прикажемо у време прославе осам векова Хиландара, а то значи 1998. године.

- Зашто „покушаћемо“?

- То је велика и за реализацију тешка телевизијска серија. Не само да наша телевизија није ништа тако сложено радила, него нису ни европске телевизије. Можда донекле серија о Борцијама, али у мањем обиму и ближем времену, усудио бих се рећи и о неупоредиво мање значајним личностима, мада је у тој серији био и контроверзни живот једног папе...

- То је скупа серија?

- И прескупа. Прекко десет милиона долара по првим рачуницама!

- Колико ће серија имати епизода?

- Пишем тако да има 12 епизода Савиног живота и тринаест епизода о спаљивању монтхију Светог Саве. Обим сваке епизоде је велики и дводелан је, па ће то бити серија од 25 епизода. Дакле, 25 сати српског средњовековног сјаја...

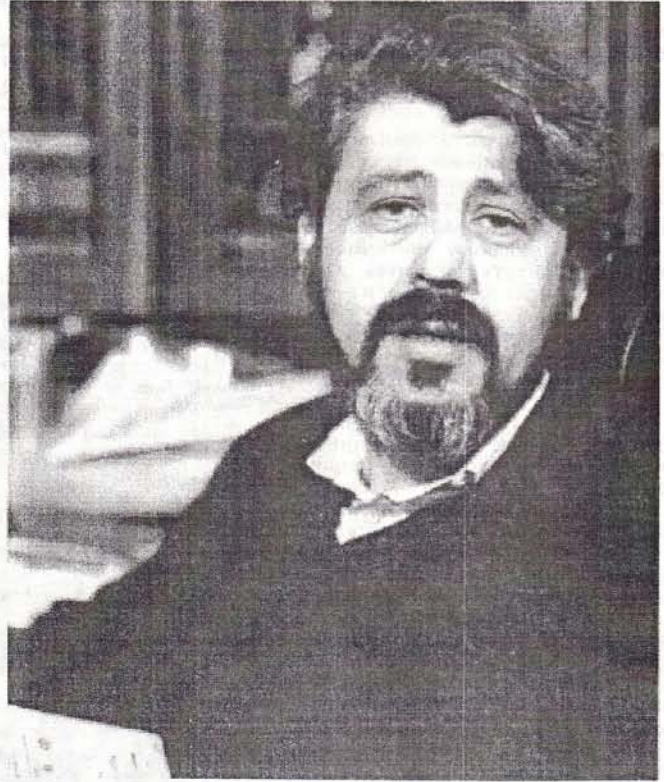
- Шта је садржај епизоде о манастиру Милешеви и нашем крају?

- Ту ће бити приказана градња манастира Милешеви и преношење монтхију Светог Саве из Трнове у Милешеву, као и њихово насилно преношење из Милешеви на Врачар, пошто су више од два и по века постојале у Милешеви.

- Шта ће ова серија значити за укупан културни и духовни развој српског народа у овом времену?

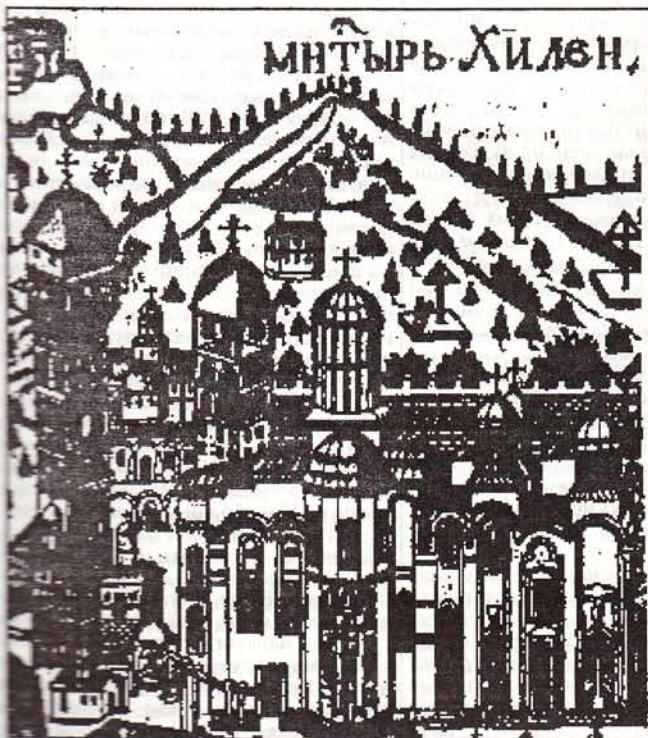
- Она ће нас суочити са нашом древношћу и сведочиће нам како смо се засновали као историјски народ, јер ће у њој бити векови српске државне династије Немањића. Али мој је циљ, а то је циљ и Телевизије Србије, као и свих који буду стварали ову серију, да свету представимо Србе који су пре осам векова били народ високе цивилизације, а тиме да представимо и једну хиљадугодишњу културу насталу спојем античке

(хеленистичке) и хришћанске (православне) културе - културу РOMEје (источног царства), односно Византије како ју је Запад назвао.

Афоризам

Једни задужују земљу радом, други - парадом

Света Гора, гравира манастира Хиландара из 1757. године (деталј)

Србија и Хиландар

Овде јесте српски Род и Кућа
тамо кући заче се Огњиште
Овде јесте пламен живе Ватре
тамо Дах је што жишку запали
Овде јесте Свећа на трпези
тамо Рука што свећу принесе
Овде јесте Видело на путу
тамо Зрак је и светли источник
Овде јесте у башти Босиљак
тамо невен - босиљку Жилиште
Овде јесте Хлеб и хлебно зрно
тамо колач и славско Кољиво
Овде јесте Вино за здравицу
тамо вином Причесник се цели
Овде јесте Звоно капа храма
тамо звоно светогорско Небо
Овде јесте Љуљка насред куће
тамо љуљка Јасле витлејемске
Овде јесте човечица - Мајка
тамо вечна Дева - тројеручна
Овде јесте Земља православна
тамо темељ од свете Србије
Ако свене Србија на земљи
њој Хиландар спомен је и семе.

Од Милешеве до Хиландара

Пише: Милорад Веруовић

Није грех погрешити, већ је грех у греху остати!

У недељу, 12 јуна, лета Господњег хиљадушесто деведесетчетвртог, поћосмо из манастира Милешеве на путовање у Свету Гору, у ходочашће манастиру Хиландару, с разлогом названом **Нојев ковчег** српске православне духовности. Као што је и Света Гора то исто за древну Византију.

Наше поклоничко путовање је под *печатом* јубиларне 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве на Врачару. У свом путничком пртљагу носимо уметничку копију Белог Анђела из легата Милешевске сликарске колоније у Пријеполу као симболичан дар **Милешевског културног клуба „Свети Сава“** манастиру Хиландару. Да и та магична милешевска фреска буде свежа духовна копча која повезује вечите светосавске светиње и бисере српске духовне културе - Милешево и Хиландар, српски Рас и грчки Атос, Свету Гору Атонску.

Кренуемо аутобусом из Београда, са видиковца Врачара, у организацији беспрекорног **Доброћинства**, туристичке агенције Српске Православне Цркве. На поласку рекосмо књижевнику и академику **Добрици Ђосићу**, првом члану нашег светосавског клуба, да ћемо водичом кладенца **Савине Воде** што извире поред манастира Милешеве *залити* његове чокоте виногорја које је овај српски **Толстој** засадио на хиландарском имању још пре четврт века када је ту донео калемове винове лозе из свог родног села Дренове у питомом Поморављу. И обновио закржљале винограде у маслинама недалеко од морског пристаништа, наспрам житородног Савиног Поља по коме се као злато жути и таласа манастирска пшеница. А ветар с Леванта њише и повија осам хиљада стабала хиландарских маслина, што израстоше за осам векова.

Какава још трајна знамења и магијска *сопотања* да понесемо из нашег, Савиног краја, из моје жуборне Сопотнице или из дичних Сопотана *Рашки на извору*? Да узмемо по грмен земље са Савиног Крша, Савног Лакта, Савиног Кука, Савиног Стопала или неког другог рашког Савинца, посејаних Савином именом и семеном по Немањиној земљи Рацији? **Понех два грумичка земље-хранитељке** из моје родне Сопотнице: *што ближе оку - то ближе срцу!* Један је из темеља сопотничке школе озидане сигом исто као и манастир Милешево. То скромно знање је наша животна просветарска задужбина, наш специфични светосавски храм, сведок нашег делања и постојања. Други груменић завичајне земљице истргох са затрављеног кућног огњишта оне ојажене и заборањене сопотничке старице **Божане Пековић** што је као самохраница осамљено јавовала на врху села, на стрмом подножју планине Јадовника. Све што је најдраже у животу имала: и мужа и три сина, момке нежењене, изгубила је у првом светском рату. Од трагичне родитељке Божане сваки се божији створ бојао да га не ошине њена срба, не стигне њена клетва. Нико јој није ни хтео, ни смео, учинити нешто на жао. Четири године, док сам похађао Основну школу, и пролазио поред њене куће, мајка ме често сетовала: „**Сине, увек баки Божани бога назови, никада немојте ћутеке поред ње проћи, ништога да берете њене орахе и јабуке, њена клетва је тешка - она нема никога!**“

Још двадесет бећара из Сопотнице је изгубило животе на бојиштима од Цера и Колубаре, преко пустих албанских гудура, до Крфа и *Плаве гробнице*, Солуна и Кајмакчалана. Међу њима су и моји стричеви - **Микаило и Ристо**. Узалуд ћу и овог пута тражити њихова имена у монументалној спомен-костурници и на белим кретама гробља у Зејтинлику код Солуна, где у хладовини зимзелених, високох кипариса почива осам хиљада српских војника-бесмртника. И

запалити им свеће - задушнице. И то спада у морални налог овог нашег ходочасничког ходочашћа на жарки југ у Грчкој, „где цвета лимун жути“, где су наши слободарски преци у муци изгнанства, изњедрили у туђини оне сетне, носталгичне акорде неугасле песме „**Тамо далеко?**“.

И као живи сведок те херојске епопеје у нашој дружини од тридесет ходочасника путује и весела и необично крепка Београђанка госпођа **Љубинка Драшкић**. Она има скоро 90 година. Као девојчица - кћерка ордонанса краља Александра, мајора Панта Драшкића, прешла је са српском војском сурову Албанију и поднела све Голготе оне мученичке маршруте. Упознајући се са писцем ових редова приупита за наше село Бабине и његове узорне учитеље **Новака и Панту Брашанце**. И са очитим задовољством обнови једно сећање. По жељи **Вукомана Шалићуновића**, аутора дивне књиге „**Милешевска штампарија**“ и учесника научног скупа „**Сеоски дани Сретена Вукосљевића**“ седела је, каже, на челу оне сеоске, домаћинске софре на прослави стогодишњице Бабинске буне и понела незаборавне утиске о гостољубљу Бабинца и свих људи милешевског краја.

Док на дугом летњем дану јездимо Поморављем и Повардајрем свратисмо у Параћин да из овдашње штофаре понесемо свежањ ћебади - поклон ове фирме монашком

Зејтинлик

братству манастира Хиландара. Успутно нас наши даровити и љубазни водичи Вукић Драган, директор Доброћинства, и сестра Драгана детаљно упознају са значајним белегама наше националне историје и културе што битишу на географским просторима које проходимо. Завидна и очигледна „настава“ није престала током целог вишедневног путовања. Пролазећи кроз Македонију видимо се аутентичним српским културно-историјским споменицима. И срба нам се у подгрлаћу пела од актуелних дрских кривотворења. Ти споменици се више не зову српски. Чак и мост српског цара Душана на Вардару у Скопљу сепаратисти из табора Титовог Миљеника Кира Глигорова су прекрстили и сада се зове „турска њуприја“. А тај мост је саграђен кад ни једног Турчина није било на Балкану. (О tempore, о mores - што би рекли Латини). Сачаувај нас, боже, таквих фалсификатора историје!

У поноћ стигосмо у Солун. Сместисмо се на починак у луксузни хотел *Капис*. И у „ситне сате“ кренуемо у шетњу по блештећим булеварима веллеграда Тесалоникски расутог по врелој медитеранској обали Егејског мора. У цеповима чувамо хотелски беџ да не би залутали у овом тровачком мравинаку испуњеном вревом и грајом на свим језицима света. Тако траје солунски ноћни живот.

Сутрдан док нам оверише визе за улазак у аутономну свету Гору посетисмо историјске и културне знаменитости Солуна: споменик Александру Македонском, византијску цркву Светог Димитрија и српско војничко гробље - легендарни Зејтинлик. А потом настависмо путовање до романтичног месташца Јерисос, предворја Свете Горе, да ту окончамо. Успут очи нападамо љепотом небеског и морског плаветнила што је подарио дивни сунчани дан и шпалирима разнобојних олеандера што декоришу широке приобалне грчке путеве

троглавог полуострва Халкидики на северу Аристотелове Јеладе.

Следећег јутра уранисмо да на броду **Марија** кружно пловимо обалом око светог полуострва Атос дугог 50 километара, чије је друго име **Света Гора**. Циљ нам је да прво с мора сагледамо и доживимо ову православну васељену, највећу заједницу монаха и испосника у свету. Управо, већ хиљаду година ти вредни црнориси, смерне божије раноранилице и радилице, несребично чувају и крепе двадесет већих православних манастира који су и храмови и музеји националних култура и уметности. Ту је шеснаест грчких манастира и по један: српски, руски, бугарски и румунски. У њима борави укупно око две хиљаде духовника. Престоница Свете Горе је градић Кареја у којој је и управа свих манастира, а то чини „владу“ ове духовне републике. Управа Свете Горе бира се годишње и демократски по карејском типичу Светог Саве с почетка 13. века. Од Душановог крунисања у Скопљу 1346. године за цара Срба, Грка и Арбанаса, до Маричке битке 1371. године, а то износи 25 љета, Света Гора је била под српском влашћу. А српски владари су јој одувек били најпознатији ктитори и дародавци. Први светогорски манастир Јавра подигнут је у 10. веку. Пре тога ово свето полуострво је било уточиште монаха-пустуњака и самотњака који су имали испосничке пећине и колибе где су стизали из белог, грешног света да се ту, молећи се и кајући, приближе богу!

Света Гора је божанствена оаза неке чудне тишине и душевног спокојства. Место где се грле и љубе земља и небо. Вечно с пролазним. Кажу да је дужност сваког Србина-православца да бар једном у животу посети манастир Хиландар и Свету Гору. И да се ту напада најчистије воде са свог националног духовног извора. Ту потребу особито налаже и тражи ово зло и опако време. Јер, и о здрављу се највише збори када се болест појави, и о слободи се највише мисли и прича када је угрожена. А то је наш лични, унутрашњи мотив за ово путовање. Чак сам и хилим, што ми је мајка оставила, отуђио да бих пристожно отишао на ово ходочашће.

Пловеш око Свете Горе наш брод се дуго љуљао на великим морским таласима. У тим непријатним тренуцима често сам испод ока мерио степен опасности у зеницама очују капетана брода, љубазног Грка **Димитри Веленде**. А он је, опет, у мојим очима прочитао страх. И са смешком на лицу ме соколио: „Не бој се, брат Срббо!“ На врху „језика“ полуострва Атос море је увек немирно и подложно јаким бурма. То су упамтили многи освајачи. Са ондашњом поморском техником они су плаћали данак у бројним људским животима. Грчки писац Херодот, отац историје, описао је прокопавање канала који ће да споји заливе на највећој земљоузини полуострва Атос, како би се скратио пут и избегле опасне ветрометине и персијска флота спасла кобних бродолома. На прокопавању канала аргатовало је двадесет хиљада робова које су ратоборни Персијанци даноноћно бичевали да без застоја раде!

Наши агилни водичи нам рељефно казују историју сваког светогорског манастира. Оним редом како који с брода угледати и поред њих пролазимо. У руском Пантелејмону има сала за ручавање која може да прими 800 гостију. Пре бољшевичког Октобра у овом манастиру је било пет стотина монаха. У доба стаљинизма та бројка је пала на петорицу. Замало да се „жица“ прекине, „жижа“ угаси. Сада опет расте братство руских монаха. И по томе се мери руска духовна обнова данас.

Неки манастири су подигнути ближе обали, у питомијим увалама, као што је случај с нашим Хиландаром. Други сажују височије у густим шумама или сурим хридинама стрмоглавих стена које од искона бресе морски таласи. Такав је положај бугарског манастира Зограф. Трећи су као ластавичја гнезда прилепљени у стрмом, голем каменару. Око њих је настајала флора, зеленило у виду маслина и

другог плодног растinja за нужну и хитну исправу. Од морске обале серпентине воде до монашких самостана понегде начичканих до под врх Атоса од преко две хиљаде метара изнад мора, на коме се усред лета бели снег, омотан руном магле. Видесмо и предео Свете Горе који је још гарав од великог пожара кога су 1948. године подметнули грчки Маркосови партизани с циљем да униште ово вековно састилиште и извориште православне духовне културе. Недавно су лукави моћници и стратеги „новог светског поретка“ покушали иако на свој начин „спале“ Свету Гору - миомирисни цвет и матичица православља. Понудили су Грчкој баснословне своте долара да тиме Свети Атос претворе у туристичку Меку, а то значи просеку га асфалтним путевима и оките хотелима и плажама, отворе за обесни, бели свет. Грци су завереничку католичку понуду енергично одбили. У њиховом парламенту томе су највећи отпор пружиале жене-посланице иако на ово свето место женска нога није крочила већ миленијуму лета. Часни изузетак је била царица Јелена, жена српског цара Душана Силног који се половином 14. века шест месеци с породицом склонио у Хиландар, задужбину својих предака, док је на Балкану и Европи харала куга.

- А како би избледало када би се у Ватикану подигле разголићене туристичке плаже и процветао свемирни бизнис? - упитала је богохулно и беседнички једна гневна парламентарка у Демостиновој Атини. Дакле, Грци су знали за јадац, па зато нису дозволили да им паре светске богате мафије побркају памет и одведу на страну-путицу!

Преваливши тако бродом стотинак километара око Свете Горе у сумрак се врагисмо у Јерисос са супротне стране од места одакле смо јутрос кренули. Пуни визуелних утисака о овој земљи у којој нема других становника осим монаха, нити других грађевина сем манастира, параклиса и монашких самостана. Није лако запамтити имена свих светогорских манастира: Лавра, Ватопед, Иверон, Хиландар, Дионисијат, Конгломунш, Паноткратор, Ксиропотам, Зограф, Дохиар, Карасала, Филотеј, Симонопетра, Светог Павла, Ставропигијата, Ксенофонт, Григоријат, Есфин-мен, Пантелејмон и Константин.

Најрадосни тренуци наше турнеје настали су оног јутра када смо, опет бродом Марија, кренули у Хиландар из пристаништа у Јерисос. Овај манастир је наш велики владика **Николај Велимировић** с разлогом назвао „**Каптар Србије**“. Мерило свих наших духовних вредности. Свако одласком у Хиландар рекапитулира цео свој живот. Навиру и враћају се сећања. А прво „погонско гориво“ за чин овог ходочашћа у Хиландар, задужбину Стевана Немање и Светог Саве, потиче још из раног детињства. Угледавши „**бјел вилиндар наред горев свете**“ етих се оног дана кад ми је мој сопотнички учитељ Јанко Клочар, који је у грађанском рату трагично настрадао у кланцима Јадовника, дао да напамет научим ону светосавску декларацију Растко што почиње питаљом:

Ко удара тако позно у дубини поћног мира
На капији затвореног светогорског манастира?
а завршава се одговором чије је српско дете побегло од родитеља одавде из древног Раса, престонице прве Српске државе, и нашло се пред капијом далеког Хиландара:

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи,
Векови су прохујали и многи ће јоште проћи.
Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава,
Јер, то дете беше Растко, син Немањин Свети Сава.

А најсвежији духовни „пропелер“ који ме је покренуо и мобилисао на путовање је ово језгровито слово песника и академика **Матије Бећковића** насловљено умном синтагмом **Најдоњи камен нашег постојања**:

Постоји једно место на коме Срби нису никада пролили ни кап крви, ни појели комад меса. Место на коме већ осам стотина година

нису крали ни лагали, ни пиле заклали, ни мрва гзрили, ни криво се заклели, ни лажно посведочили. Место на коме нису ништа друго радили него се молили, исповедали, постили и умивали сузама покајања. Осам векова свакога дана по дванаест сати, онолико и онако како је рекао Свети Сава. Место на коме се и данас моли истим жаром као и првог дана, црнорисици с именом својих духовних праотаца, чије лобање чувају и гледају у манастирској костурници, а за своје знају које ће место заузети на дрвеној полици. Место на коме данас нико дурги не наређује и не издаје послушања до Свети Сава. Место на коме се не рађамо него само умиремо и једино постојимо. То место се зове Хиландар на Светој Гори Атонској, родно место наше усмености и неписмености, најдоњи камен нашег духовног постојања...

Ове Бећковићеве луцидне мисли су интензивно одзвучале у нашој свести док смо се приближавали Хиландару и док смо разгледали неизмерна и несагледива духовна богатства овог капиталног храма српске православне кул-

Бели Анђео Хиландару

туре. Стигосмо на Хиландарско пристаниште. Чим смо крочили на копно поздрави нас растом мали, али духом велики отац Кирил, манастирски баштован. Изашао нам је у срећане и да преузме ћебад из Параћина. Натоварисмо их у манастирски шип. Каже да имају још један, камионе и четири трактора. Хиландарски монаси су прави домаћини: Сеју пшеницу, обрађују узорне повртњаке, гаје винограде, из манастирских шума лиферију дрво за различите потребе.

Пред капијом Хиландара пожелело нам је добродошлицу отац Василије, родом из Чачка и увео нас преко више масивних, дрвених степеништа у манастирску гостопримницу. На њеној тераси предадох наш дар - слику Белог Анђела, за манастир Хиландар. Том приликом отац Василије прошапута: Дај боже, да сви ви од Милешеве, где су толико векова почивале мошти Светог Саве будите Бели Анђели! Млади, наочити монаси послужили нас кафеом, ратлуком и хладном хиландарском водом. Гостопримница застрта српским мустрадама ћилима и шутиклама у оријенталном стилу. Зидови декорисани фрескама хиландарских ктитора и мотивима из наше националне историје.

У приземљу високог конака је лепа и пространа трпезарија Светог Саве где нас домаћини позваше на ручак. Трпезарија сва у фрескама. Поседасмо за богату трпезу са које се шири мирис посних јела: густог пасуља, домаћег хлеба из манастирске пекарне од пшенице из Савиног Поља, куваних маслина, чешњева белог лука и салата од сваког поврћа, сокова и рујног вина из столетних манастирских подрума исцеђених из хиландарских винограда. Уз гонг устајање и молитву ручак се и почиње

и завршава у тајанственој тишини. Нека нам опросте жене-брбљивице, оне ову тишину не би издржале.

На источној страни Хиландара је високи пирг кога је зидео Свети Сава. У њему је први српски архиепископ писао типик и житије свог оца Немање. Ту је и Доментијан писао биографије. Зато је ту темељ нашег и верског и књижевног живота. Средњи део пирга зидео је китор Солоћана краљ Урош, а горњи, завршни, цар Душан. Доциђивања у манастиру су током дугог времена чинили и други српски краљеви, кнезови и архиепископи.

У Хиландару, великој ризници српског националног духа, чува се на стотине аутентичних српских владарских повеља и хрисовуља, као и велики број рукописних књига и предмета од изузетне културне вредности. Везена завеса деспотице Јелене односно монахиње Јефимије, прве српске песникиње, што је извезла и покров на ливот великомученика кнеза Лазара. Кад у ризници Хиландара спазисмо иконе нашег сликара Андрије Раичевића, из пријепољског села Толаца, засеока Раичевине, осетисмо и овде дах родног милешевског краја. А Раичевић је у Тошима у 17. веку основао сликарску школу. И сада једна улица у Пријепољу, према Тошима, треба да носи његово име.

У богатој хиландарској библиотеци од преко 20 хиљада књига видесмо и *Псалтир* и *Молитвеник*, прве књиге штампане у Милешевској штампарији пре 450 година. Ту су и оригинални рукописи карејског и хиландарског типика са потписима и печатом Светог Саве. Ту је и Законоправило (Новоканон) Светог Саве и хрисовуље византијских, бугарских и српских владара. Ту је и повеља руског цара **Ивана Грозног**, српског сродника по женској лози.

Не знам колико би нам времена требало да потпуно разгледамо све хиландарске собе старина које чувају многобројно српско духовно благо. Док смо у свом времену учили разне школе били смо, нажалост, као сува грана, одсечени од својих аутохтоних духовних корена. И зато нас сада све што сазнајемо неизмерно мелемски вида и крепи, душе. Духовно храни и пелује душу. Задовољство је видети ћебе које је било под седлом ратничког коња Душана или цареву чашу (кондир) из које је, можда, рујно вино пио пролазећи са сватовима из Призрена кроз Пријепоље у далеке Млетке са својим сестрићем Милошем Јовиновићем који је нашибао оно „свилено“ момче Пријепољче што хоће шићара, без мегдана, покушавши да отме царевог коња. Видети барјак цара Душана и игумански штап и жезал Светог Саве, мачеве, штитове и панцир-кошуље средњовековних српских витезова. И да не набрајамо све оне бројне историјске реликвије од непроцењиве вредности.

Најзад следи и једно ауто-питање: **зашто све ово нисмо раније и видели и упознали?** Зашто смо тако и толико дуго грешили? Одговори би били дуги и бројни, а аксиома је само једна: **није грех погрешити, већ је грех у греху остати!** Дубоко интимно осећамо да је нечасно остати у титоистичком греху до краја живота. Остати заробљеник својих идеолошких обмана, илузија и заблуда. Ја на то не пристајем. А сви други како хоће. Нека свако према свом резону и демократском избору мисли и ради како га памет осигује. А живот стално исправља, отвара и пружа нова сазнања и видике!

На крају овог ходочашћа, успутних импресија и исчитане историографске литературе о Светој Гори и манастиру Хиландару учини нам се да смо у овај Изворник Православља и гнездо српске духовне културе путовали не сада, већ пре 800 година у доба Стефана Немање и Светог Саве. Та психолошка фатаморгана ће остати доживотно неизбрисива.

Из мог угла

СВЕТОСАВЦИ

Кад данас кажем Свети Сава и светосавци мислим на:

- Мог деду чије име носим, трговца и старешину бројне задуге од двадесет

и петоро чељади, који је, између осталог, имао задатак да за вечером дели месо. Он се трудио да сваком брату, братском детету, братској жени ладне једнако парче као и свом детету и својој жени и често остајао сам без исета. Сва деца из куће и комшилука су га звала татом.

- Учитељицу Јелену која је деци што су чувала стоку око Планске школе, износила књиге, своје и школске и терала их да преко распушта читају, а не само да чобанишу и дангубе.

- Учитеља Десимира Виторовића - Деска, који је изнад свега волео математику, играо се с бројевима, волео сваког ђака, створио много добрих људи и умро на рукама свог ученика, познатог г доктора, и кћерке Гаге, вредног професора, у малом стану намештену једноставним комадима намештаја, јединим иметком који је у току свог радног века са својом супругом, такође просветним радником, стекао.

- Учитеља Љубинка Поповића, управника школског интерната, основаног у Новој Вароши одмах после ослобођења, што никад није ложио у малој собици у којој је становао, само да би васпитаницима било више дрва.

- Драгишу Новосела што је са својим фотографским апаратом прокрстарио јадовничко-златарским беспућима да би сликом оставио сведочења о нашем времену.

- Мита Шуљагића, активисту који је радио за добро народа, помагао

сиромашне и неуке. Уводио телефоне, воду и струју, прокопао путеве до готово сваке куће врлетне Муртенице, а умро пре него што је своју децу извео на пут.

- Вукомана Јоксиминовића, узорног домаћина и православца из села Милошевог Дола, под Јадовником који је у својој старој троспратној кући имао гостинску спаваћу собу са 12 кревета у којој су угошћени коначили и налазили топло одморште сви могући путници-намерници: свештеници и учитељи, жандари и деловође, порезници и лугари, ловци и дрвосече, планинари и травари и свако кога би пут и случај овуда навео.

- Мог школског друга Стојимира Дулановића, што је на часовима показивао другима и шагутао, а сам никада није дизао руку, иако је све знао.

Кад кажем светосавци и Свети Сава мислим и на:

- Једну госпођу која је имала пасторке и своју децу, па кад су је питали колико више воли своју децу од пасторака рекла : Немојте ми раздвајати децу!

- Једну девојчицу која сваког дана дели ужину са својом другарицом која нема једног родитеља, а један јој није овде.

Петко Гујаничић

Поменик

УЧИТЕЉИ МИОДРАГОВИЋИ - СВЕТОСАВЦИ

Међу носиоцима ордена Светог Саве у милешевском крају били су и угледни учитељи - браћа Миодраговићи са Коловрата, код Пријепоља

- Радиша и Миодраг. Они су часно следили просветарски пут свог оца учитеља Милинка Миодраговића који је ово велико одликовање добио још у првој деценији овог века. Тако и песма каже: Од оца је остануло сину...

Своју племениту, светосавску, културно-просветну мисију учитељи Миодраговићи су посебно исказали у селу Камној Гори где су службовали 16 година. И препородили ово тада беспутно планинско насеље. Изградњом прве школе, ђачке кухиње, читаонице и библиотеке, довођењем телефона, искорењивањем неписмености, издавањем првог ђачког листа код нас - они су Камену Гору увели у цивилизацију чиме се прочула у Зетској бановини Краљевине Југославије. И данс њихово просветарско дело не пада у заборав. Једна

улица у Пријепољу, насељу Коловрат, добиће ускоро име учитеља - браће Миодраговића.

Орден Светог Саве

СЕОБЕ

Из романа РАШКА ЗЕМЉА РАСЦИЈА
Тамила Сијарића

Сеобе више нису метафора за део српске историје, ни наслов романа Милоша Црњанског, - то је данас средњосрпска појава...

Пошли су да виде патријарха и свијет који је ишао за њим. Ишао је од Пећи ка Рожајама, затим ка Пазару, низ Рашку, низ Ибар, низ Мораву ка Београду, преко Дунава ће у Угарску и Аустрију - не из воље него из невоље: нико их тамо није звао нити их чекала отворена врата.

Аврам и његови зетови пошли су у зору да их - негдје на

Рашки виде како одлазе и да и сами, можебити, са цијелим Старим Валахом, за њима пођу, ишли су да виде патријарха.

Јахали су коње кроз дубок снијег што су брже могли, ударајући их бичевима и нагонећи у намете, био је снијег те године рано пао, био је од мрза покорио, ледена површина под коњским копитама ломила се као стакло, сијала на јутарњем сунцу и путнике одбљесцима гађала у очи, заслепљујући их.

Напријед је јахао Негобрат, на коњу јачем од осталих, а за њим Андрија: отварали су тасту пртину. Ђутали су, сем што би коње скарали, нијесу коњи могли напријед колико су то хтјели коњаници, посртали су, одбијали главама, рзали.

Лежала је пред њима пустош, без путника, без птице - као море пред морнарима, без обала.

Сњежна бјелина, ишарана црним дрвећем са бијелим капама, чинила се Авраму непрелазна ни младу човјеку, видио је још једном да је стар, да је за њим остало много сњегова и много

Узори

СОПОТНИЧКО СВЕТОСАВЉЕ

Како наше село Сопотница данас доживљава повратак светосављу и како на делу прославља Савиндан - своју школску и народну славу? Срећа је овог места што је увек имало људе који су хтели и умели да његове жеље и снове претачу у стварност и јаву.

Уместо наше приче о томе, ево шта је прошле године, на прослави Дана Светог Саве, у својој светосавској беседи, рекао наш одборник у Скупштини општине Будимир Тешевих, социолог и примеран члан Милешевског културног клуба Свети Сава у Пријепољу:

- Српски народ никада није заборавио своју традицију, своје духовне корене. А томе се данас здружено враћа. Народ без традиције, без својих обичаја је дрво без корена. Дух светосавља, учење Светог Саве, има дубоке корене у души, у бићу српског народа. То је једина гаранција нашег опстанка и борбе против свих зала која нам прете и која нас окружују...

Сваке године Сопотница се у својој школи масовно окупља да прослави Дан Светог Саве. То је наша највећа народна и школска слава. Али и дан смотре наших успеха у протеклој години како на личном тако и на заједничком плану. И дан збора и договора шта нам ваља чинити у наредној години. Ово је и дан народног весеља и радости, слоге, разумевања, праштања, мирења завађених. И дан када се у духу светосавља исказују сва хумана дела: помоћи нејаким, охрабрити безнадежне, утешити ожалостене. А све покренути на акције за добро свих... Још увек се многи питају: откуда да баш у Сопотници стално ничу нове клице људских активности, нове иницијативе, откуда се овде родила Сматра изворног народног стваралаштва Сопотнички извори, откуда овде прво изворно враћање традиционалној светосавској школској слави, откуда да ово место успешно скида паучину са замреженог неба? И откуда да удаљено село под планином са доста воде, а мало среће, како се некада говорило, да изгради два асфалтна пута са два правца према селу, да има примерно уређену нову школу да има телефон, да се у овом времену сопотничка омладина завидно афирмише на културном плану кроз такмичења све од републичког нивоа? Сличних питања би се могло много поставити!

На сва та питања свима одговарамо: то је зато што ми Сопотничани светосавље, схватамо баш како треба, што нам је светосавље животни путоказ, правило живљења! Наша слога и упорност у раду, међусобно уважавање свачијег труда су и гаранција и услов да нас и други помогну!...

Предлажемо да у овој години учинимо још један важан корак за даљи напредак села: да проширимо и уредимо сеоско гробље тако да то станиште мртвих буде огледало живих, како се то рачуна свугде у културном свету...

Тако је лани беседио наш општински одборник Будимир Тешевих, док су његови родитељи прихватили да буду школски домаћини у овој години. А светосавски народни договор у Сопотници постаје неписани закон. Сада сви видимо шта смо оставарили од тог договора. Ограђено је и уређено сеоско гробље. Са главног пута је прокрчен и уређен

САВЕЗ АМАТЕРА СРСИЈЕ

ДОДЕЉУЈЕ

ДИПЛОМУ

ИЗВОРНОЈ ГРУПИ ИЗ СЕЛА СОПОТНИЦА

ЗА УЧЕШЋЕ НА XIX САБОРУ

НАРОДНОГ СТВАРАЛАШТВА СРБИЈЕ

У ТОПОЛИ

ТОПОЛА
13-14. 10. 1990.

ПРЕДСЕДНИК

пут до гробља и доведена струја. Са правца Лучица каналима је заштићена и поправљена деоница пута у дужини од четири километра, а уређен пут све до постављања асфалта у дужини од три километра. Све што је договорено, то је и остварено. Себи и Светом Сави у част!

Славиша Јањушевић
учитељ у Сопотници

пута листала гора. Мора преноћити у разваљеном хану крај горе Јаруга...

Изгубио се у вреви свијета који је стари хан испуњавао до крова, ту вреву загушивала су звона на стадима око хана, рика волова, рзај коња и лавез паса - јер све су то, бјежећи испред Турака, водили и гонили, носили су сандуке са дјевојачком спремом, са зубунима, марамама, чарапама, кожама дивљачи, носили су котлове, стапове, даблове, софре и кашике, иконе и крстове: мирисало је то на боровину, на млијеко, на земљу и траву, задисало на чађу, није дало Авраму да спава - удисао је тај дах и задах српске земље пуним плућима и замишљао како ће све то отпухати туђи вјетрови - и испразнити душе у људима, живјеће ту људи тамо негдје преко Саве и Дунава али ће им душе бити овамо.

Умираће, а мисли ће им бити овамо...

И очи овамо, затвараће очи са Старим Влахом у њима, са Пештером и Бихором у зјеницама.

Нема умирања ако се у Стгаром Влаху не умре.

Ни мртвачког сандука ако није од боровине са Голије.

Није могао да заспи од лупкања колијевки, чинило му се да су се саме колијевке дигле на сеобу. Биле су у њима дјеце ножице увијене у пелене. Са вучјом шапом изнад главе, против урока. Аврам је знао пјесме које мајке пјевају дјеци уз колијевку да заспу. И приче. Те пјесме и приче пролазиле ус му сада кроз главу, и са њима мисао да ће се у туђој земљи заборавити, да ће по њима порастаи трава као по гробљима и кућистима.

Са сунцем су били већ у седлима. Убијали су опет бесконачан, слећен снијег, остављајући за собом уску, дубоку пртину. С времена на вријеме окренули би се и видјели како се из хана, као пређа из клупчета, осонтава онај силни свијет и углављује у њихову пртину: ишао је као да на ногама носи негве - а ваљамо далеко стићи, ни сам не зна гдје. Чинило им се да томе свијету нема краја, и да за њим - на дуругој страни хана, остаје пустиња - без људског гласа,

НОВЕ ПОХАРЕ СТАРЕ КУМАНИЦЕ

Уместо традиционалне светиње, железничка станица на прузи Б-Б прво добила име Гостун, а потом Врбница

Кад год сам путовао возом Београд-Бар и на излазу из последњег тунела у кањону Лима, на последњим метрима „српске пруге“, у питомј дивљини каменних литица и букових шума, угледао железничку станицу Гостун - увек сам се сетио тужног стиха песника Милана Ракића: „Ископаше ти очи, лепа слико!“

Ко имало познаје овај локалитет и јединствене садржаје везане за њега, сличне асоцијације су неминовне. Јер, просто је несхватљиво како је неко могао прећи преко свих људских и законских норми и том познатом светилишту „отети“ име. Извршити хаварију народне традиције. И „довести“ Гостун да „гостује“ у Куманци. А место где се налази железничка станица Гостун (а одскоро Врбница) није ни Гостун, ни Врбница. То је Куманица, одвајкада познато место на коме се налазе остаци древне цркве кроз чија је њедра бездушно прошла пруга.

Нисмо заборавили куманичку „златну грозницу“ седамдесетих година овог века када су тешке грађевинске машине из уснулих зидина ове цркве заједно с камењем одргали и жуте златнике од којих су се неки касније обрели у Новом Пазару, Сарајеву... То су били златници из Куманице, из зидина на којима је подигнута железничка станица, а то злато није засијало ни из Гостуна, ни из Врбнице. О злату су тада из Куманице писали скоро сви југословенски листови. А сада када је реч о истом месту - то је Гостун или Врбница. Пруга је разорила црквиште и цркву и докрајчила све оно што није успео зуб времена кроз векове, похарала је и узела оно што је најдрагоценије - име.

Није ми познато да је проласком пруге неко место добило другачије име од онога које му припада. И железничке станице и стајалишта добили су имена по месту у којима се налазе: Бродарево, Лучице, Велика Жупа, Пријепоље, Цурово...

Било би крајње време да неко покрене питање осветљавања „случаја Куманица“. Могао би то да учини Милешевски културни клуб „Свети Сава“ у Пријепољу. Знам да се многе ствари не могу вратити у првобитно стање, али име може. А то је основно.

Од када се зна на овом месту, сваког

26. јула, на празник Сабор Светог Архангела Михаила - Аранђеловдан, славе Белог Анђела, овде се одржава тродневни народни сабор. Ни програмирани атеизам, ни пруга Б-Б, што је на вашаришту и црквеној проти нашла згодно место за железничку станицу, нити било ко други, није могао народ одвратити од окупљања на овом месту. А ту се скупља свет из средњег Полимља, Доњег Потарја и Пештери. Долази народ с разних страна да испод зидина старе црквице потражи исцељење некој болци, учини поклоњење светињи. Нађу се ту заједно припадници све три вере: и православни и муслимани и католици. Све се то чудно дешава овде у Куманици. А где је сада Куманица?

Она је и даље овде, али без имена које ће се изгледа сачувати само још у оној занимљивој и истини блиској легенди:

- Један српски велможа повјери силно злато својим кумовима са заветом да га сачувају од освајача који се приближавају његовим дворовима. Кумови злато закопају у густој шуми на обали ријеке у непроходу ње људска нога не долази. Изнад блага саградише цркву коју народ по кумовима назва Куманица, а повјерова у њену моћ као што се и кумовима вјерује...

Ископани златници су веродостојни сведоци да би и ова легенда могла имати истиниту подлогу.

У возним редовима железнице од сада ће уместо станица „Гостун“, стајати „Врбница“. А и једно и друго су груби фалсификати. Гостун је тек друго село и са друге стране Лима и заиста нема никакве везе са овим местом. Врбница је горе, изнад станице, преко брда, небу под облацима. Кад су тражили промену назива станице Врбничани су верујемо имали добре намере. Више им је било стало да та станица не носи погрешно

Бели Анђе

Отвори четворе очи да му
Проникнеш у мисао.

Ма како да се поставиш
Он те наткрилио
И мироћудиво одасвуд гледа
Нетремице.

Где си пошао и где ниси?
И што си дошао, све заборав-
љаш.
Свеће су трошан сведок
Да ти је на час памет стала.
Сети се и не заборави:
И са црном слутњом ако пођеш
Он те опростом испраћа
Јер не може да узлети

Због пуне торбе милосрђа.

Ђуро Милекић

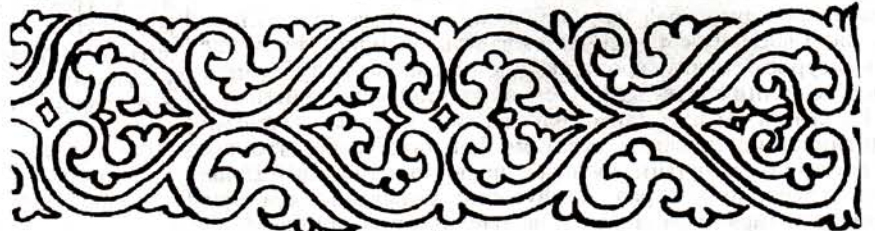
име, него да се зове именом њиховог села чији су неки становници од чувара стада постали чувари пруге. И њихов предлог и одобрење прошли су без дубљег сагледавања суштине и консултовања шире културне јавности. Кад би се Врбничанима који Куманицу с правом и поносом сматрају својом, поставио избор: Врбница или Куманица - сигуран сам да би се определили за Куманицу.

Да ли је општина Сјеница о овоме дала своју реч, јер колико му је понато, ово парче „свете земље“, преко кога се Сјеница спушта на Лим, њој припада.

Свему додајмо и ово: Уместо да пролазак модерне саобраћајнице скине вео заборава са свих манастирских рушевина на овом простору старе немањичке државе (Давидовица, Мили, Куманица), догађа се обратно - скида се име једној од најпознатијих. Тако ће Куманица свиснути од тешких рана, неправде и заборава.

- Ископаше ти очи, лепа слико! - да се још једном вратимо песнику Ракићу.

Раденко Дивац

без коњског рзаја, без звона: неће сунце имати ради кога да грије... Викали су на стоку, на дјецу. Подупирали бабе и старце, да не падну, носили на носилима болеснике. Пипали у њедрима иконе и мале кућне крстове. На колима вукли све што су имали, на леђима пртили дјецу. У ланцима водили псе. Гонили телад, краве, јавили овце. О брадама и брковима висиле су им, тупо звецкајући, ледене свијеће, личили су, са тим леденицама о брадама, на створења која нијесу људска...

Одлазили су...

Оно што је далеко за њима остајало била су њихова празна села, куће са веригама над угашеним огњиштима, са вратима која ће вјетар отворати и затворати... Носили су у одијелима, у коси, у кожи, мирис стаја, телади, коњских јасала, чађе са тавана, задах из избе, ишли су напријед а гледали натраг некакав пут кроз село којим више неће проћи, коловоз којим више неће возити, појалиште на којем неће стоку појити, гледали су некакав гај, некакав бријег и на њему стабло.

Чесму, бару, и шевар. Бијел камен на потоку на који су, да обућу не уквасе стајали откад су проходали. Видјели су себе кад су били дјеча, и момчи, и старци - и били, опет, у својим мислима и дјеча и момчи и стаци, женили су се, пили на свадбама и славама, били се и мирили. Живјели су изнова свој живот - у који су се враћали као у какву давнину, у даљину, одлазећи сада од свега тога, а незнајући куд, ни колико далеко, тек у туђину... Као да су се питали имали људи тамо куд иду, имали онакав бријег и онако дрво на њему, има ли гај, има ли један бијели камен?... Бога има свуда, како му се тамо моле људи и како се крете, какве капе носе на глави и обућу на ногама и какав им је језик којим говоре?

Било им је први пут да се некуд селе откако су с прије хиљаду година њихови преци доселили у Стаари Влах, у Пештер, у Бихор, иселавали су се повијени к земљи као да на леђима носе и Стари Влах, и Пештер, и Бихор: стењали су од терета, од тежине...

Ломила се већ цијела површина снијета од људских, од женских,

БОГАТА ИЗДАВАЧКА ЖЕТВА

Као да је велики јубилеј штампарства-450 година од прве штампане књиге у старој Рашкој, милешевског Псалтира, покренуо овдашње културне раднике и установе да се лате посла на књизи. Не памти се година у којој је из штампе изашло више наслова него што је то био случај са 1994. Књиге се, углавном, баве нашом културном баштином, а већи број наслова посвећен је значајним годишњицама које Пријепоље и милешевски крај обелжавају.

Дом културе је у поводу 20 година Уметничке колоније „Милешева“ штампао изванредно опремљену монографију која садржи 43 колор репродукције, 14 великих и 64 мале црно-беле репродукције дела 121 уметника од 139 колико их је до сада боравило у Милешевској колонији. У монографији су објављени и текстови о Пријепољу и манастиру Милешеви, легату Милешевске колоније и њеном историјату. Текстови су преведени на енглески језик и илустрирани панорамским снимцима Пријепоља и Милешева, као и репродукцијама најпознатијих милешевских фресака и иконе Андрије Раичевића из 17. века.

Дом културе штампао је и зборник радова са 16. симпозијума „Сеоски дани Сретена Вукосављевића“, књигу „Области Старе Рашке крајем 19. и почетком 20. века“ која садржи саопштења са научног скупа који је у поводу 80. годишњице ослобођења милешевског краја од турске власти одржан у Пријепољу 1992. године, као и „Приче и песме из Бабинске колибе“ које је у поводу 120 година од чувене Бабинске буне приредио Јован Брашанац.

Међурепубличка заједница за културно-просветну делатност из Пљеваља издала је антологију песама „Ореоли Милешева“ коју је приредио Љубомир Матовић, новинар и публициста из Пријепоља. „Ореоли“ садрже деведесетак песама посвећених Милешеву, Белом Анђелу и Светом Сави - од Савиних стихова, преко дубровачких песника из 17. века до познатих имена југословенског савременог песништва. МРЗ је, у сарадњи са Машичном библиотеком „Вук Караџић“ из Пријепоља штампао и збирку пријепољских песника различите генерацијске припадности и разноврстних уметничких опредељења.

Музеј у Пријепољу је уз изложбу посвећену 450 годишњици Милешевске штампарии издао и луксузно опремљен каталог аутора Катарице Мано-Зиси, археографа-саветника у Народној библиотеци Србије. Каталог представља праву мини-монографију о једној од најстаријих српских штампарииа.

Јавно-информативно предузеће „Полимље“ издало је збирку кратких прича „А где си Ти?“ као својеврсни преглед младе српске прозе. У збирци је заступљено 14 аутора који су своје кратке приче писали за „Полимље“ и објављивали у овом листу током 1993. године. У издању „Полимља“ и новоосноване Издавачко-књижевне агенције „Име“ Самира Садиковића крајем прошле године појавила се и вредна књига „Европски путописци о Милешеву“ Драгана Р. Николића. Аутор је прикупио и у књизи објавио око 50 записа млетачких, француских, немачких, енглеских,

коју је Новинска кућа „Полимље“ 1972. године штампала у брзо разграбљеном тиражу од чак 6.000 примерака. Прихватајући да за дуго, допуњено издање монографија о Милешевској штампарии напише предговор, академик Дејан Медаковић је прошле године у разговору за „Полимље“ потписнику ових редова рекао и оно што би требало схватити као нашу обавезу према културној баштини и као смерницу за даље издавачке подухвате у Пријепољу:

- Мислим да је врло добро да се изда Шалипуровићева монографија о Милешевској штампарии. То је драгоцен књига. Али, рекао је том приликом академик Медаковић, ја се не залажем да нешто буде сезонско, пригодно, већ да се трајније, озбиљно и дугорочно ради. Пријепоље са околином је срце старе Србије. Крај који је неоправдано запостављен и неистражен. А има непроцењиво богатство. Пријепољски крај је регија која заслужује интердисциплинарно истраживање. Пре свега, ставио бих у задатак научним институцијама у Београду, ако иницијатива пође од вас из Пријепоља било би, наравно, боље, да се уради уметничка топографија целог пријепољског краја. Јако би добро било када би удруженим снагама разних институција кренули у тај пројекат. Уметничка топографија била би рађена модерним методама, а снабдевена на основу резултата истраживачког рада показал богатство тог краја. Ми обично знамо пуно о неколико значајних споменика и ту станемо. Задовољимо неку нашу радозналост познавањем прошлости Давидовице, Милешевца, наравно Милешева. Али има ту још море других непроцењивих драгоцености. Ја се стално сећам Шалипуровићевих прича које још нису научно верификоване. Он је обиле података доносио са терена, а прокретарио је сваку чуку нашег краја. Ја сам био просто ошамућен свим тим подацима. Шалипуровић је имао јако много онога што се зове „усмена наука“. Сада би то требало обновити као целовит интердисциплинарни подухват. Друго шта би требало урадити, ту ће вероватно бити и одређених сметњи, јест да се подробно истражи Дубровачки архив где има велики број докумената који се односе на Пријепоље. Добро би било да се направи напор и скупи једна књига докумената о Пријепољу и околини. Има, дакле, јако много посла и, понављам, тај крај Србије је неправедно запостављен и научно недовољно истражен. Ја врло ценим ваш Симпозијум „Сеоски дани Сретена Вукосављевића“. На њему се види шта доноси један континуирани рад. Шеснаест књига Симпозијума - то је већ читав једна библиотека, рекао је на крају академик Медаковић.

М. Р. Цмиљановић

Факсимил насловне стране књиге коју је „Полимље“ издало 1972. године

дубровачких, руских, чешких, турских, српских... путописаца који су од 16. до 19. века прошли кроз Милешеву и пријепољски крај. Књига садржи и блок од 16 занимљивих фотографија. Наслови „А где си Ти?“ и „Европски путописци о Милешеву?“ представљени су и на прошлогодњем 39. међународном сајму књига у Београду.

Најављују се и нови наслови. Један од њих је и друго издање монографије Вукомана Шалипуровића о Милешевској штампарии

од свега што по земљи ходи: коњских, волујских, овчијих, гледајући у те ноге што се забадају у већ око подне разјужен снијег и гамижу низ ријеку Рашку ка Пазару, Аврам је, први пут у своме животу, затражио да га његови зетови придрже да не падне с ногу, није могао да се држи ногама, ни због кукања баба око себе, оне што су биле већ полудиле ударале су се песницама у главу и косе кидале. Био је - тих баба, старца, младих људи и жена, пун снијег око Аврама, нијесу пошли да се иселе него изашли да виде патријарха. Неки јак и сасвим луд човјек, загладан не доље у пут којим ће патријарх наићи него горе у небо, клицао је - одмах уз ухо Аврамово: "Ено га...!" Нишанио је простом у небо и свијет гледао за његовим прстом.

- Полудићу и сам уз тога човјека, одбијте га од мене - вели зетовима Аврам. Одговорили су му да није један такав, нека погледа колико прстију нишани у небо. Онај човјек их је послушао, отишао је од њих, вели: "Идем горе..."

Око подне, кад је сунце гријало право на воду Рашку, настала

је тишина и у њу свијет, сав, потонуо као у воду, наилазио је доље путем низ Рашку, патријарх, јахао је на коњу, у црној ризи, са калуђерима око себе, са барјацима, са прквеним сасудама у сандуцима, са крстовима од злата и сребра, са иконама, повељама и књигама. На коњима, или ношени на рукама, љубали су се ковчези с моштина сватаца, чинило се да са Арсенијем одлазе сви свец и сви барјаци, круне старих краљева, бусење земље и дрвче а остају брда и преко њих, клизећи низ бљештав снијег, звон звона на Сопоћанима...

Оде народ, одведе га патријарх.
-Оде народ - вели Аврам. Незнам коме ће на Сопоћанима звона звонити, хтјели су да их скину и понесу јер ће их скинути Турци.

Још је звонило на Сопоћанима...
Још су - све до ноћи, и ноћ цијелу, путем низ Рашку пролазили исељеници: једва су, као да су од дрвета, по љуту мразу корачали, остављајући за собом умрле од куге и студени, закопане...

НЕОПРАВДАНО КАШЊЕЊЕ

Саопштење Милешевског културног клуба „Свети Сава“ поводом неоправданог одлагања реализације предлога о преименовању улица, тргова и јавних установа у Пријепољу.

Протекла је година дана од како је Милешевски културни клуб „Свети Сава“ јасно формулисао свој предлог о преименовању назива улица, тргова и неких јавних установа у Пријепољу. Тај почетни предлог је одмах уручен листу „Полимље“ да га уз Дан Светог Саве - Савиндан публикује како би то био повод за успешнију јавну расправу замишљену и као демократски рефередум свих грађана о овом значајном питању. То „Полимље“ из неразумљивих и ничим оправданих разлога није учинило. Такав став ишао је на руку отпорима који разумљиво и објективно постоје кад су у питању ове промене. Ти отпори не излазе јавно и отворено на друштвену сцену, јер знају да би били поражени, већ делују иза кулиса.

Упорним настојањем представника Милешевског културног клуба „Свети Сава“ активиран је рад Одбора кога је именovala Комисија Скупштине општине Пријепоље с циљем да ово оперативно радно тело припреми и критеријуме и предлоге за преименовање улица и тргова. Одбор коме председава архитека Звонко Куборовић је тај посао конструктивно и савесно обавио и учинак свог вишемесечног рада ставио на увид јавности објављивањем у листу „Полимље“ бр. 1799 од 22. јула 1994. године. Међутим, од публиковања тог предлога до данас стање је и даље „статус кво“. Званични преставници актуелне власти и владајуће партије по кулоарима говоре да са тим променама око назива улица не треба журити. С којим разлогом - то се не каже. (Узгред речено, по слову и духу закона суседне општине су ове промене обавиле!) То кочење и „замрзавање“ започетог посла у општини Пријепоље је још неоправданије и несхватљивије када се зна да је такво понашање не само незаконито, већ и нецелисходно, пошто милешевски крај сада чак на републичком нивоу обележава јубиларне, крунске датуме из своје културне историје: 650 година од првог помена имена Пријепоља, 450-годишњице Милешевске штампарије и 400-годишњицу спаљивања моштију Светог Саве на Врачару. Могу ли се ти јубилеји достојно и сврсисходно обавити ако се претходно с јавне сцене не уклони апсурдно идеолошко наслеђе,

тј. не изрше нужне промене назива у урбаним насељима које одговарају нашем стварном историјском, духовном и културном идентитету? Ово питање је недвосмислено и сасвим јасно сваком грађанину, али се одговор на њега и прећуткује и бесмислено одлаже. За што изостаје изјашњавање о већ објављеном предлогу? Тај предлог је солидна основа да се добије истинска легитимација града, право културно и цивилизацијско огледало Пријепоља у његовом историјском континуитету од памтивека до данас.

У оваковој ситуацији Милешевски културни клуб „Свети Сава“ енергично захтева да се постојећи предлог Одбора скупштинске комисије за преименовање назива улица и тргова што пре стави на дневни ред и Скупштинске комисије и Скупштине општине Пријепоље и по редовној процедури размисли и усвоји. Ми своје чланству овде дајемо на увид шта се у том предлогу ново предлаже, а шта остаје по старом.

ШТА СЕ НОВО ПРЕДЛАЖЕ?

Уместо досадашњег предлажу нови називи улица: Пут Светог Саве (или Савин пут), Краља Владислава, Немањина, Цара Душана, Краља Твртка, Кнегиње Милице, Браће Југовића, Деспота Стефана Лазаревића, Јефимијина, Макарија Соколовића, Милешевских штампара, Милоша Војиновића, Милића барјактар, Андрије

Раичевића, Давидова, Сликара Лазовића, Десниа де Риса, Николе Алтомановића, Стефана Вукчића - Косаче, Кнеза Херака, Филипа Вишњића, Кнеза Михаила, Петра Кочића, Његошева, Хаџи Стане Скендерове, Чика Јове Змаја, Окцие Глушчевића, Гаврила Принципа, Сердара Јанка Вукотића, Војводе Петра Бојовића, Илије Радивојевића, Миливоја Андџелковића, Јаворске војске, Дринске дивизије, Албанске споменице, Краља Петра Ослободила, Рада Петровића, Двадесет седмог октобра, Добровољачка, Раоничке буне,

Проте Јевта Поповића, Харамбаше Мића Глушчевића, Др Алексе Станишића, Сретена Вукосављевића, Владислава Веселиновића - Тмуше, Недељка Дивца, Миливоја Жугића, Живка Јоксимовића, Проте Јована Госпића, Арх. Милана Минића, Николе Тесле, Арх. Оливера Минића, Жртва фашизма, Голооточких мученика, Учитељска, Браће Миодраговића, Милешевских партизана, Велибора Љујића, Меше Селимовића, Евлије Челибије, Селма Хаџимбеговића, Мурата Шећерагића, Риста Ратковића, Косовска, Рашка, Хиландарска, Врачарска, Видовданска, Херцеговачка, Студеничка, Колубарска, Каменогорска, Златборска, Дурмиторска, Чадињска, Терићевина, Сарач-поток, Сријетски, Подвоарош, Гробнице, Ковач-поток, Росуље, Калдрма, Грабље, Бабина Њива, Раишњево, Шеховина, Клик, Беглуци, Пушина, Чаир, Мусала и Хамам.

ШТА ОСТАЈЕ ПО СТАРОМ?

Досадашње називе би задржале ове улице: Валтерова, Полимска, Карађорђева, Вука Караџића, Стевана Синђелића, Алексе Шангића, Мехмед-паше Соколовића, Добрице Баковића, Стара централа, Златарска, Бабинске буне, Игманска, Колапнска, Аранђеловачка, Крајишка, Прве Шумадијске, Четвртог децембра, Милешевска, Вакуфска, Дубровачка, Церска, Котањска, Нововарошка, Плеваљска, Бјелопољска, Сјеничка, Борак, Чикер и Братово сокаче.

Градски тргови би имали ове називе: Трг ослобођења (у Вакуфу), Трг победе (у центру) и Трг Димитрија Туцовића (на Коловрату).

Уместо назива Дом револуције, установа за културу и образовање у Пријепољу добиће назив Дом културе.

Уместо датума 25. септембар 1943 године (Дан прогв ослобођења Пријепоља у антифашистичком, грађанском рату) предлаже се да будући општински празник буде 27 октобар, на Свету Петку, када су Пријепоље, милешевски крај, Рашка област и Косово ослобођени од 500-годишње турске владавине 1912. године.

Милешевски културни клуб „Свети Сава“ Пријепоље

Осврт

ПОХОД СЕКТАША

Овај крај земље Србије и наше лепе домовине и народа у њему, кроз своју мукотрпну историју је достојанствено и са љубављу служио вери и чувао и његовао духовне вредности историје и културе. На исти начин је, ако не и брижније чувао, а кад је требало и бранио своју отаџбину, част и достојанство.

Због тога са задовољством и поносом можемо истаћи да је народ угледајући се на блиставе примере очувања чистоте вере, од Светог Саве па до Вакона Авакума, успешно одолео насртају секташког лова на људе, на овим нашим просторима.

Међутим, задњих неколико година, па и ових дана они се наметљиво и упорно појављују нудећи своје виђење света и живота кроз разне форме и сваки пут на други начин. Препознатљиви су по одевању по последњој моди, залазе и по кућама и нуде књиге и часописе, најчешће „Кулу стражару“ и „Уништити ђавоља дела“, држе предавања преко локалних радио станица и у салама домова културе, посетиоцима бесплатно деле своју литературу, на себи својствен начин тумаче Свето писмо, иконе и крстови су им маске за лажну побожност и углавном су сви веома причљиви.

У ова овака времена, још док је омладина верски недовољно образована и као таква подложна штетном утицају лажних учитеља, пророка и проповедника, Црква мора да будно прати активности секташа и не ограничавајући се на гробља и црквене порте, изађе у народ и мисионарским радом успостави приснију и непосреднију везу

свештенства са народом. Путем таквих веза да учвршћује веру, крштава некрштене, поучава о Светим тајнама причешћа и покајања, посећује и исповеда болесне, враћа Крену славу у домове, уводи већ скоро заборављене литије (крстоноше) и заветне молитве.

Што до сада те секташке најезде нису имале успеха доказ је да народ није напустио три најсветије ствари:

Веру, језик и обичаје.

Да руковођен начелима Христове вере и Православља, није и неће изневерити родоначелника наше духовности, просветара и учитеља и „прве и праве личности српске историје“ Светог Саву.

Али, агресивном походу мрзитеља Православља треба се супротставити снагом писане и усмене речи и да се на приступачан и погодан начин омладина упозна и схвати: ко је Исус Христос, Богородица, ко су светитељи и зашто се славе. Челна позиција у овоме припада Цркви, јер је она „стуб и тврђава истине“ а на ову Њену улогу упућују и Христове речи:

Идите и начините све народе света мојим ученицима, крстећи их у име Оца и Сина и Светог духа, учећи их да држе све што сам вам наложио, и ево ја сам са вама у све дане до свршетка света.

А то значи да свим посленицима на овом задатку неће изостати Његова помоћ у све дане до свршетка света.

Са ослонцем на помоћ Свевишњег, још једанпут, и не само једанпут, заблуднелим секташима и њиховом јеретском учењу на делу ћемо доказати да им овуда нема пута, јер су овде одавно утрти само Савини путеви и овде:

Свака српска душа зна са пуно права, Да је сваки Србин што и Свети Сава.

Дико Лазаревић

Времплов филма ГОЛГОТА СРБИЈЕ

ИСТОРИЈА КАО СЛУШКИЊА

Уз 50-ту годишњицу смрти војводе Петра Бојовића

Помишљајући да је историја слушкиња комитета и да се може потрзати кад коме затреба, да се може одбацивати пола века, а позивати кад је у Србији и око Србије гуето, закључено је ваљда да је „сад тренутак“ да из тмина бункера, где је депенијама скриван, изрони филм Станислава Кракова **Голгота Србије** који је снимљен још 1930. године. Тај филм је потресна прича о непоклеку српског народа у судбоносним годинама, аутентично сведочење о његовим витешким борбама за веру, слободу и независне државе, то је филмска прича о његовим патњама и страдањима, о његовом васкрсењу на Крфу и Виду, о његовом рововском рату и оном одлучујућем, пресудном јуришу у поробљену отаџбину.

Те Србије наших очева и дедова није било скоро пола века! Ону витешку Србију из филма **Голгота Србије**, пуну моралног здравља, пуну вере у себе, пуну елана и снаге, лепоте и патриотизма - убили су Броз и српски комунисти! У том њиховом „послу“ пресуде је изрицала мржња. Сви они који нису били за Броза, оптужени су да су против свог народа! Теже оптужбе није могло бити!...

Солунски ратници су се први нашли на удару српских комуниста. Па још ако су били краљеви официри, носиоци Карађорђевог звезда, леле!

Један од јунака филма **Голгота Србије** војвода Петар Бојовић, доживео је на крају Другог светског рата још једну голготу. Чим су Немци протерани из Београда, партизани су упали у војводину кућу у Трнској 25. Људима у кожним капутима, по злу чувеним ознашима, много се

допала једносратна кућа - хтели су да виде ко то станује у тој „буржоаској“ творевини, како ли страшни „реакционар“ ужива у њој. Кад тамо - славом овенчани војвода! Преко наслона столице његов војводеки мундир, на сточићу шапка.

Већ и сама чињеница да је Бојовић био „краљев војвода“, била је довољна да ознаши примене силу: најпре су шутирали његову војводеку шапку, а потом су после грубих речи насрнули на слабашног војводу, тада на завршници девете деценије његовог живота. Војводин син Добросав скочио је да заштити оца, али је савладан снажним ударцима... Срећа је војводин што је умро у јануару 1945. године, па није могао да види како ознаши из куће одводе његовог сина. Узалуд је војводин супруг Милена писала лично Брозу, молећи га да заштити њеног ухапшеног сина, истичући да се политиком никада није бавио. Броз, разуме се, није ни одговорио - знао је да је Добросав отпослан у робијашницу Сремске Митровице на десетогодишње „преваспитавање“ у комунистичком духу...

У мноштву ликова из филма **Голгота Србије** издваја се легендарни мајор **Драгутин Гавриловић**. То је онај јунак из 1915. године који је на Дунавском кеју, у часу када је српска престоница била у диму и пламену, последњим живим браниоцима града повикао: „Војници, јунаци! Ми више не постојимо, ми смо жртвовани за част Београда и отаџбине!“ Преживео је мајор Гавриловић љуте ране у одбрани Београда и касније на Солунском фрон-

ту, али је у априлском рату 1941. године допао немачког ропства. Био је пуне четири године утамничен у немачком логору.

А каква су зла после рата претуриле преко главе кћерке мајора Драгутина Гавриловића: **Милица, Емилија и Даница!** Кад су ознаши упали у њихов стан у сазнали да су оне жене краљевских официра - „официркуше“ и да су им мужеви у заробљеништву у Немачкој, они су извршили неописиво насиље. Претурајући по орманима нашли су официрске панталоне њиховог оца и од црвеног лампаса на њима, ту пред пониженим женама, изрезивали петокраке звезде! Најмлађа кћерка Даница, као професор, могла је да предаје само у основној школи, да не би у средњој „трвала“ омладину идеологијом свог оца!

Зла судбина није ни мимоишла ни њиховог славног оца. По ослобођењу Гавриловић се вратио у Београд кога је два пута у два крвава светска рата бранио. Долазећи у земљу, његов воз са заробљеницима је стражарно спроведен од Марибора до Београда. Уместо да радосни одмах иду кућама, цео транспорт официра је стрпан у бивши усташки логор на Сајмишту! Ту су их ознаши саслушавали, малтретирани и кинили питањима: „Хоћете ли да организујете устанак против нове власти?“ Понижени, а легендарни мајор Драгутин Гавриловић је умро после непуних месец дана...

Неговање слободарских традиција

ВОЈВОДИН ПОВРАТАК У ЗАВИЧАЈ

У славном квартету легендарних војсковођа из ослободилачких ратова Србије од 1912. до 1918. године, поред имена војводе **Радомира Путника**, војводе **Живојина Мишића** и војводе **Степе Степановића**, налази се и име војводе **Петра Бојовића** који је са наше „горе лист“, родом из нововарошког села Мишевића на Златару. Сада главни градски трг у Новој Вароши носи име војводе Петра Бојовића, уместо маршала Тита, како се тај трг до скоро звао. Тако је после 50 година војвода овде сменио маршала, бившег аустроугарског каплара у Првом светском рату. Ускоро ће се на овом тргу подићи и споменик истакнутом војсковођи, начелнику штаба Српске Врховне команде на Солунском фронту и команданту Прве српске армије која је тада ослобађала и стварала Југославију. Недавно је и у Пријепољу предложено да једна улица носи име војводе **Петра Бојовића**. Очекује се да то учине и друга урбана насеља старе Рашке.

Тихо и нечујно у Београду је 1945. године умро војвода Петар Бојовић. После полувековне комунистичке владавине сада се поново „родно“ и повратио у свој завичај.

СРПСКУ
ИСТОРИЈУ ТРЕБА
ПЕВАТИ, А НЕ
ПИСАТИ

Алфонс
Ламартин

Војвода
Радомир Путник

Војвода
Степа Степановић

Војвода
Живојин Мишић

Војвода
Петар Бојовић

ВРЛИНЕ СВЕТОСАВСКЕ ДУШЕ

Запис о Војку и Валтеру, нашем „чојству и јунаштву“

Сећањима пребирам када сам први чуо то доста често германско име Валтер, што значи владар, заповедник. И колико сам Валтера познавао, а колико се њих, у жељи да владају, заповедају, китило тим овде популарним именом.

Тачно пре пола века са ових планинских висова буљили смо у Лимску долину, прекривену густом јесењом маглом. Ближио се крај рата. Као озебао сунце жељно смо исчекивали одлазак последњих ешалона хитлероваца из наше поробљене земље. У тим колонама пропале германске солдатеке имало је сваке божије „феле“ из целе квинслишке Европе која је неславно служила „фиреру“ и тадашњем фашистичком „новом поретку“ што се намерио да освоји и усрећи цео свет.

Таквог једног магловитог јутра, иза клисуре Стругова, прије поља, испред Пријепоља, код Грачанице, дочекала је партизанска герила на друму двојицу Шваба на мотоциклу и осула по њима палбу. Смртно рањен, возач се свалио у јарак, а његов пратилац је утекао у врбак поред Лима. Спасивајући главу Немац је скочио у мутну реку с намером да побегне на другу обалу. Почео је да тоне, да се дави, јер није знао пливати. То је видео Војко Дивац, врсни пливач из села Лучица. И није могао себи дозволити да се пред његовим очима утопи човек, без обзира којој војсци припада. Раскипела се у Војку племенита, православна српска душа. Без двоумљења је заронио у таласе плаховите воде и ошамућеног немачког војника извукао на обалу близу своје куће. У том трену је помислио на своју рођену браћу - Влада и Чеда. Они су претходне јесени погинули у Бродареву и Каћеву у партизанском строју борећи се с Немцима. Сада се Војку указала прилика да освети браћу. Могао је овог

дављеника и мотком да дотуче. Али је исконско чојство у српском сељаку-ратнику победило у њему оно дивље, осветничко „јунаштво“. Војко је Немца повратио у живот и одвео својој кући. Дао му топлу одећу, а његову униформу ставио поред ватре да се осуши. Спремио му вечеру и уступио лежај да се одмори, одспава. У свитање га испратио из дома и показао му пут у правцу планине Јадовника.

- Валтер, Валтер... - понављао је Немац своје германско име, поздрављајући се срдачно са својим спасиоцем.

- Војко, Војко... - узвраћао је племенити српски домаћин са жељом да овај необични „гост“ упамти његово крштено име.

И лексички да се зна: Војко часно војује, Валтер бахато влада!

Пошто се ништа не може сакрити, брзо се сазнало да је Војко спасао Валтера. Али зато умало није изгубио главу од ратних победника, својих најближих. Остао је у животу само захваљујући погинулој браћи. Тако су у завршници рата два мртва брата спасила трећег.

Лутајући без оружја, Валтер се обрео у селу Сопотници. Набасао је на кућу Сава Тмушића чији је отац Бојо погинуо у боју са Швабама на Колубари у Првом светском рату. Ни овај побожни српски домаћин из питомог Полимља није искористио прилику да се свети. И он је нахранио пораженог немачког војника и показао му пут за село Каћево кроз које су још одступале последње немачке колоне. Светосавска српска душа и овде је положила испит - показала своје људске врлине.

М. Веруовић

За обележавање троструких јубилеја

ФОРМИРАН РЕПУБЛИЧКИ ОДБОР

Председник Одбора проф. др Слободан Унковић, потпредседник Владе и министар за науку и технологију у Влади Републике Србије

Дајући прави значај троструким јубилејима милешевског краја за цео српски народ (400-годишњица спаљивања монштију Светог Саве, 450-годишњица Милешевске штампарије и 650-годишњица првог помена имена Пријепоље) Влада Републике Србије формирала је Одбор од 15 чланова. Председник Одбора је проф. др Слободан Унковић, потпредседник Владе и министар за науку и технологију. Чланови Одбора су: др Нада Поповић-Перишић, министар културе, др Драган Драгојловић, министар вера, др Драгослав Младеновић, министар просвете, др Бранислав Ивковић, министар за урбанизам, стамбено-

комуналне делатности и грађевинарство, Алекса Јокић, министар саобраћаја, академик Петар Влаховић, редовни члан САНУ, др Славенко Терзић, директор Историјског института САНУ, Његово Преосвештенство Владика Милешевски Василије, Стеван Пурић, председник општине Пријепоље, др Радојко Петрић, савезни посланик, Миленко Дробњак, директор ТК „Љубиша Миодраговић“ у Пријепољу, Цемалудин Кратовић, стручни сарадник за културу општине Пријепоље, и Бранко Зејак, пензионер из Пријепоља.

Наша прича

СМРТ СВЕТОГ САВЕ

Пише Милорад Павић

Кажу да је српски песник и принц из владарске лозе Немањића, Свети Сава, имао на место душе месец. Осећао је како Месец упија у њему туђу светлост и изазива плиме и осеке. Када је 1235. Свети Сава умро, он је заборавио све своје песме, сваки стих и сваки редак житија који је икада написао. Знао је да је то природно јер све то, као и његово тело припада Земљи. Његове молитве, осећања и песме биле су раније као замена за њега, као послање, упућене са Земље ка Месту на којем је сада и сам био и сада више нису имале сврху. Уместо своје послате речи био је присутан лично. Сада је био исто што молитва или песма. Те речи могле су сада служити само другима, онима на Земљи. Ипак, знао је још нешто, да је душа Месец. Има недокучиву страну која се никада не види са места на којем си. Зато никада није могао видети са Земље ту недокучиву страну своје душе као невидљиву страну Месеца док је био доле. Пошто напусти тело и земљу, међутим, душа и даље задржа ту своју недокучиву страну,

али је тада она видљива само са Земље, где душа више није. И био је, мислећи тако, спокојан. Знао је да је био вољан и унатраг вековима одувек, пре него што је био рођен, као што ће бити убудуће.

Али, онда му се наједном јавила у сећању једна реченица. Или тачније, није се она јавила из сећања, јер сећања и предосећања овде су била изједначена, него се јавила на тај начин што је била ту, а њему је било јасно да је ту није измислио. Није је могао измислити јер није више мислио. Једноставно је све знао и није имао потребе да мисли као некад. Дакле, неизмишљена реченица је била ту. И гласила је:

- Са сигурношћу се може рећи само за прошлост да је вечна. Будућност то треба тек да постане.

Али, било је још нешто. Реченица му се није јавила у језичком облику као што је некада изгледала на Земљи. Реченица му се јавила у облику животиње. Та реченица-животиња имала је бело крзно и чешала се на тај начин што је управљала један од својих пет погледа

Закасни некролог

МАЈСТОР БУРО

Добро је био познат Пријепољу и његовој најширој околини. И сви га памте само по добру. По оном „мајстор Буро”. Те две речи су све казивале. И биле легитимација једног дивног човека. Оног неимара и златорукца који је и својим „златним рукама” и својим топлим људским осмехом доброћудног људине оставио и ударио печат новоградњи наших урбаних насеља. У времену када се све брзо мењало. Кад су касабе постајали градови, а куће ницале као печурке. У те промене мајстор Буро је дубоко и буквално уткао себе. На начин како се говорило: кућу кућом тек чине „тишлерај” столарског мајстора Бура Кубуровића.

Ко би данас избројао све домове у које су за последње три деценије уграђени Бурови прозори и врата? Био је врстан мајстор, природног дара и вештине. Пратио је успон европске технологије у свом занату. Набављао све савремене алатке и машине. И при том стизао до Аустрије, Немачке, Швајцарске...

СТИГАО ЈЕ У ОВУ ЧАРШИЈУ ИЗ СВОЈИХ РОДНИХ БАБИНА ДА СА СВОЈОМ ПОКРЕТНОМ РАДИОНИЦОМ И СОПСТВЕНОМ ГРАЂОМ ПРАТИ ИЗГРАДЊУ ГРАДА. ДА

затвара „отворе” новоподигнутих кућа. А кад би завршио погођени посао и домаћин се лаћао

новчаника да му плати, Буро би, са њему својственим смешком, рекао:

„Могу ја да сачекам још неко време, немој журити. За те паре купи сада што ти је најпотребније за даљу градњу куће. Знаш ја како је човеку кад гради кућу!...”

То је био Буро Кубуровић. Нема га већ скоро две године. Трагично је изгубио живот. И дубоко уцвело своје сестре, своје најближе. Ожалили су га бројни пријатељи и познаници. Сви су они били његов род, јер свог порода није имао. Таква му је била судбина. Уз Буру је отишао цео Човек. Онај са великим Ч. Нестало је једне хумане и плодотворне главе. Остао је од главе: траг, глас и споменик.

Пред свој тужни одлазак Буро је потражио Одбор Милешевског културног клуба Свети Сава у Пријепољу. Жеља ми је, рекао је, да се учлани у клуб. И дадао: „Велико је, ко зна, бити светосавац!”

Чланска карта му је урађена. Али се он, нажалост, више није појавио. И карта је остала неуручена. Овим закаснелим некрологом уручујемо је данас.

М ИЛЕШЕВСКИ
КУЛТУРНИ
КЛУБ
„СВЕТИ САВА”
ПРИЈЕПОЉЕ

Дародавци

ТАШНЕ ЗА СИРОМАШНЕ БАКЕ

Један од познатих добротворних у Прибоју, ташнер Драган Гудурић, већ неколико година пружа помоћ школама да што свечаније обележе светосавску школску славу. Он је прошле године, уз Дан Светог Саве, Основној школи Бранко Радичевић у Прибоју поконио педесет кожних ђачких торбица са жељом да буду подељене најсиромашнијим ученицима. Следећи светосавски дух и учење Драган је увек спреман да чини добра дела. Ту хуману особину је наследио од свог покојног оца Сретена Гудурића, једног од најугледнијих православних домаћина у прибојском крају.

ГРАЂУ ПОКЛОНИО ШКОЛИ

Својој Основној школи Свети Сава у Пријепољу редовно пружа вишеструку помоћ Благоје Љујић, из насеља Бостани. Као аутопревозник он је више пута дотерао школи бесплатно песак и шљунак за уређивање школског дворишта и поконио два кубика дрвене грађе за уређење школске просторије.

Тиме се уврстио у школске добротворе, светосавце, који следе дух и дело Светог Саве. Његов пример следеће и други грађани и ђачки родитељи.

на место које ју сврби. Реч прошлост била је оличена на њеном телу у облику велике главе са оком на бради. Та глава је повраћала управо прождерану људску руку и та рука је била ту уместо речи вечна Реч будућност припадала је реду животиње на којем се појављивала друга мања, веома лепа женска глава, заобрађена сопственом косом и тако спречена да говори. Предње две старије ноге водиле су звер на једну страну за великом главом, а задње две млађе на супротну за главатим женским репом. Те четири ноге биле су четири глагола употребљена у реченици и свака је смрдела на други начин. Звер је имала петоро очи и свако од њих било је радосно из другог разлога. Упркос томе, Сава, који је у животу био млад само три године, одмах је разумео све.

Била је то од речи до речи његова реченица написана у једном писму 1189. године. Наравно, тада још није била у облику звери, него у облику осталих реченица, затворена у језик, а не у крзно. Писмо је у међувремену било згорело и само један човек, онај коме је писмо било упућено, ћелав и носав, с косом што расте из ушију и показује да је рић, још је памтио ту реченицу. А онда се том човеку десило да је сасвим случајно видео некога ко се не сме видети. Везали су га и пажљиво, да не озледе очи, исекли му правилне округле отворе на капцима. Отада гледао је и док је имао склопљене очи и спавао је

зурећи у свој сан обасјан светлошћу јаве. У часу када је казна извршена, човек је заборавио поред свег осталог и писмо и реченицу из писма и тада се реченица вратила ономе ко ју је срочио. Као мали део свемирта, који се враћа, реченица је била мртва за принца и песника док је живела на Земљи, јер је нико више тамо није памтио, дошла је до њега у облику звери.

Тако је Свети Сава почео да исчекује своје стихове-животиње, своје реченице-звери, једну по једну и тако је знао да је свака књига удовица. И тако се опет успостављало нешто као молитва, опет је долазило до послања стихова, додуше у облику звери, али су они сада ишли некако супротним смером, уместо да их она шаље са Земље ка Месту, сада их је он дочекивао на Месту послате са Земље у животињском облику. Он их више није рађао у језику да би их упутио од себе као послање Небу, него су стихови умиралли на Земљи да би остварили послање у облику звери и да би га поново нашли као на неком последњем суду и олизали му сећања.

Захваљујући томе најзад је истодобно могао сагледати и видљиву и невидљиву страну Месеца, који је носио уместо душе.

Тако је будућност била вечна, а прошлост је то тек требало да постане.

СВЕТОСАВСКА ТРАДИЦИЈА У ПЉЕВАЉСКОМ КРАЈУ

Да се знаде када сжегоше Турци Светитеља Саву, архиепископа српскије и приморскије земље в Белграде, Начелни везир Синан-паша, иже беше пред војскоју, сија бише в лето 1595... (Стари српски записи и натписи, од Љ. Стојановића, СКА, Београд, 1902).

Овај запис-риданицу остави на једном јеванђељу сачуваном у манастиру Свете Тројице код Пљеваља презвитер Аврам из храма Светог Николе у селу Бољанићима, између Пљеваља и Чајничка. Ту данас нема ни трага темељима храма у коме је служио презвитер Аврам, али траг који је оставило његово перо сведочи да је у то време огромни географски простор од Врачара до Бољанића би јединствен комуникативни простор у који су, или из кога су, стизале, и брзо се преносиле вијести. Па тако и ова да је осино и потурчени Арнаутин, начелни везир Синан-паша, разоритељ храма-задужбине и гробнице највећег српског цара предао пламену ломаче кости највећег српског свеца.

Но, тај иновјерни тоталитарни модел мржње према „вљашком свецу“, чија се слика обрела на заставама које су се усправиле у устанничким рукама, парадоксално, само је још јаче распламсао његову легенду и, како подсећа Црњански, његов прах расуо „по целом српству“. Онај који је по други пут крстио Србе, и оправословио их, након три и по вијека од окончања земаљског живота, окитио се тако вијенцем великомучеништва и у свијести народа растао сразмерно нарастању те острашћене мржње.

Пљеваљски крај који је у суседству са пријеполским и с њим чини нераздељиву географску, етничку, историјску и друштвено-културну цјелину, удаљен је највише дан поклоничког хода од некадашњег вјечног светитељевог пребивалишта - манастира Милешева. Из тог манастира, када је похаран и запустио, у Свету Тројицу пренесени су светитељев њивот и штака а - како почетком овог века пише први пљеваљски књижевник Стеван Самарцић - оловни кров манастира пренесен је на пљеваљску цамију и два свијећњака у цамију. У Довољи, с десне стране Таре, дуго су почивале мошти Савиног наследника Светог Арсенија.

Све је то било пред очима бројних генерација током деценија и векова, подстицало историјско памћење, подгрејавало машту да ствара бројне легенде и приче о Светом Сави дајући тако маха познатој усменој

приповедачкој и песничкој даровитости народа овог краја. Дobar део овдашњих народних умотворина посвећених животу, раду и просветитељској мисији Светог Саве забележен је крајем прошлог века и првих деценија овог века и објављен у часописима (*Босанска вила*) или посебним изданима. Тако у Босанској вили свештеник и учитељ, приповедач и драмски писац и познати скупљач народних умотворина Марко С. Поповић, још 1889. године објављује народну приповетку *Жена перодиља и Свети Саво*. У истом часопису 1897. године Стеван Самарцић објављује циклус легенди о Светом Сави (*Савин лакат, Црно језеро, Ради па шећ имати, Савина вода, Како је Свети Саво благословио Босну*, итд.). Годину дана касније Стака

антрополошком погледу због народног схватања смрти и покушају главне личности да јој умакне. Приповетку је записао богослов Петар Росић, потоњи српски патријарх Варнава. У антропогеографској монографији Средње Полиме и Потарје објављеној у првој књизи знамените Цвијићеве едиције *Насеља српских земаља*, Атанасије Пејатовић наводи и две легенде везане за Светог Саву: о томе како је настао Савин лакат и како је светитељ порекло једну овдашњу породицу која му је док је коначио подметнула петла да би га оптужили за крађу. По Чајкановићу *петлао је у најпотпунијем смислу био атрибут Светог Саве, као што је орао атрибут Зевсов, а сова Паладе Атине*, а пошто је петла птица доњег

Легенде

СВЕТИ САВО И НЕПОВЕРЉИВА МАТИ

Некада је Свети Саво, да му је слава и милост, ишао по свијету обучен као какав путник или просјак да види како народ живи и гријеш ли се о божије светиње. Прошћело му се једном да искуша колико која матер воли свој пород. Узимо по реду: јање, теле, пиле, ждријебе, прасе и штене и бацо иг преко неке куће. Најприје је реко да се ниједном неће ништа десити него ће се свако од њих с оно стране дочекаати на ноге. (Била је то давно, кад су како се прича и животиње умеле да говоре). И шта ће бити: чим које младунче Свети Саво пребаци - оно се у тај ма дочека на своје ноге! Дошо ред и на дијете. Баци њега светитељ преко куће, а жена ће ти брже-боље протрчати с друге стране куће кујајући: „Куку мени, сињој кукавици, разбиће ми се!“ - и дочекаати дијете у наручје! Тада Свети Сава благослови оне животиње да чим се окоте одма проодају, а жену прокуне: „Да Бог да, жено, јаде јадила и муку мучила дванаест месеци док ти на ноге не проодало и пуно муке виђела док га на ноге подигла!“

Ето зато дијете не може да проода до навр године дана.

Милијевић објављује ширу верзију легенде о Савином благосиљању Босне, богослов Прокопије Шилак објављује легенду под називом *Зашто вук бира најбољу овцу* коју у својим студијама из религије и фолклора Веселин Чајкановић наводи као један од примера да је некада у српском паганizmu постојало вучије божанство чији су атрибути пренети касније на Светог Саву. (У пљеваљском крају постоји веровање да не ваља крај ватре помињати вука. Ако га ко помене, други треба одмах да каже: „Свети му Саво вилице закамени!“) Исти часопис 1901. године објављује изванредну народну приповетку *Свети Саво и сирмах* у којој се кажњава охолост и изневеравање кумства, а награђује чињење добрих дела. Приповетка је занимљива у

света, Свети Сава је у народном предању, дакле, попримио и обележје некадашњег божанства мртвих. Штап или штака такође незаобилазни атрибут Светог Саве, која се према легенди чува у манастиру Свете Тројице у Пљевљима, има изузетну магијску моћ. Њом светитељ олакшава породици порођај, њеним ударањем потекла је *Савина вода* на Дурмитору и вода *Крстац* у подножју тарског кањона. Легендама је окружено и спаљивање светитељевих моштију. У чланку о манастиру Милешеви из 1905. године Стеван Самарцић бележи предање да Турци нису могли никако спалити светитељево тело већ су се морали вратити у Милешево да потајно искушају калуђере и једно се ђаче, по несрећи, изрекло да се светитељ може једино спалити на виновој лози. Олга Зиројевић у недавном чланку помиње предање по коме је десна рука светитељева неким чудом спасена из ватре и да се до 1912. године чувала у муслиманској фамилији Ченгића у Потпећу код Пљеваља, а да је светитељев њивот, пре него је доспео у манастир Свете Тројице, једно време био у поседу породице Капићића, из села Хисариња. Ипак, највише легенди је везано за просветитељску мисију Светог Саве у вези са сточарском и ратарском привредом. У већ поменутиим записима, као и у неколико необјављених које је аутор ових редака забележио шездесетих година, Свети Сава прерушен у путника или у каквог неупадљивог намерника, подучава орача како да оре у оба правца, ткаљу како да протурца чунак са обе стране, домаћицу како да кисели млеко и спрема бели мрс, сточара како да подиже стоку да би од ње имао више берићета. А пре тридесетак година забележио сам, по причању своје мајке, легенду у којој се Свети Сава јавља као демијург који пресуђује да људско одојче не прохода за годину дана, док сва младунчад животиња проходају одмах по рођењу.

Добрило Аранитовић

Фотоплов

ПОРОДИЦА АРХИТЕКАТА

Овај знаменити уметнички трио - породице *Минића* из Пријепоља: отац *Милан*, париски ђак, угледни београдски архитекта и сликар, пројектант репрезентативних грађевина у југословенској престоници (хотел „Мажестик“, Стари двор и др.), затим његов син *Оливер*, будући даровити архитекта, доктор архитектуре, декан и професор Архитектонског факултета у Београду, идејни творца првог урбанистичког плана Пријепоља и његова мајка *Јелена*, такође познати архитекта, родом из Пљеваља - снимљени су у свом стану у Београду на Савиндан 1930. године. Афирмисањем њиховог плодног стваралаштва Пријепоље ће ускоро достојно оживети дужна сећања на Миниће и њихово уметничко дело. Носиоц тог посла је Музеј у Пријепољу. А две улице у њиховом завичајном граду на Лиму ће носити имена *Милана* и *Оливера Минића*.

Поуке

САВИНА ПУТОВАЊА

Путовање је највећа школа под условом да човек не путује слеп и глув!

Савина путовања, од првог, када је као младић Растко побегао на Свету Гору, до последњег, када је на повратку у Србију умро у Трнову 1235. године, увек су била дубоко садржајна, увек са одређеним циљем - да ојача, учврсти, просвети, унапреди, организује и осамостали Српску народну цркву, а самим тим и државу која се тек формирала и којој су претиле велике опасности не само од Византије, Бугарске и других суседа, већ и од самих синова Рашке по оном: "Великаши проклети им душе, на комаде раздробиле царство..."

Велика је сличност између Саве и исто тако неуморног путника и просветитеља Доситеја Обрадовића, коме је Сава Немањић вероватно био узор. Као што Сава, први српски архиепископ, постаје најоданији и најутицајнији сарадник Стефана Прввенчаног, тако је и Доситеј био десна рука Карађорђа, у кога је вожд имао највеће поверење и кога је ценио не само као ученог човека, већ и као искреног родољуба и просветитеља.

Цртеж Александра Дерока

Ходочашћа Светог Саве

СВЕТОСАВСКА РУКОВЕТ

Путовање у Хиландар

У великом каравану
Сава Немањић са својом свитом
Путује у Свету Гору
Са Извора знања да се напије.
На првом кљусету његов слуга,
На другом бисаге књига,
На трећем седи Он.
Иза њих запрете вуку
Богате дарове за Хиландар.
У једној грудa земље Рашке
И млада липа садница
Словенско свето дрво
Гори хиландарској да зацвета.
Сава немањић што оком види
Вешто у слику срочи,
Што ухом чује у слово слаже.
На руци сокола држи
Јер племићког рода је,
Па све му личи и приличи.

На Христовом гробу

Дане и ноћи горама ходе и водама плове,
До Свете земље дуги путеви Господњи су.
Звездама заречени, свак своју гледа,
А Сава Немањић дубоко својим чулима верује.
Тамо где Исус Христ на магарцу дође
Сава са племством на камилама приспе.

Стопе Јуде Икариотског и Понција
Пилата
На пешчаном путу не препознаје.
До узвишеног циља осећања га воде.
У Светој земљи, на Светом гробу,
Свете речи из светих књига
Свети људи светашћу потчињени
Свевишњем скрушено слове:
"Слава Великомученику Христу!"
Сава Немањић својом светом руком
Највећу свећу пали,
Христовој слави пут да просветли...

Из Трнова на небо

Сава Немањић са свитом
Од дуга пута преуморан
Стаде да отпочине
У старом граду Трнову.
Где стаде Богу да захвали
Небо се отвори
И српски пресвети просветитељ
У небеско царство се успе.
Свита се кући врати
Лица сопственим рукама нагрђеним
Од силне жалости за светоликом.

Од Трнова до Милешеве

Црна поворка са црног пута

Црних лица се враћа
У бело свитање Милешеве
Звонима зорним да огласи
Долазак светих моштију.
Бела зора и бело јутро,
Бели Анђео и бели босиљак
И очи себара побељеле од чекања
У бели дан се устопљују.
Свецу свом пред земљиним вратима
У свети час придруженом
Смирај костију у земљи посвећеној
Иконе молитве шапућу.

Из Милешеве на Врачар

Синан пашини незвани гости
Љубоморни на славу српског свеца
Ископаше скрашене кости
Дуж царског друма скривена раја
Оплакиваше мошти свете
Покренуте из смираја.
Ватра на Врачару, кости у жару,
Дим до небеса!
У храмовима сузе, свеће на олтару.
Свети прах се са светом земљом сроди,
Српски просветитељ васкрсну.
На светом месту свети Храм се роди.

Буро Милекић

СРПСКА ЖЕНА

У свом познатом делу „Пропаст Запада“ Освалд Шпенглер оправдано тврди да иза сваког великог човека стоји нека жена која га подржава, крепи, надањује за велике подвиге. Њена је акција тиха, невидна, али утолико ефикаснија, наравно, ми о тим великим женама иза великих људи не мислимо да говоримо. Нити намеравамо да се осврћемо на наше велике жене које спомиње наш еп, народно предање или сама историја. Напротив, ми мислимо на нашу просечну, свакидашњу сасвим обичну српску жену. Било сељанку, паланчанку, грађанку. Одмах ће се видети да је та обична српска жена, ретких врлина.

Пре свега, српска жена је изузетно дурашна и издржљива. У свим својим напорима она иде до краја. Не посустаје док не докрајчи зорану бразду. Све досадашње студије о српској жени - а постоје и такве - говоре да је српска жена од ткања које се не цепа, челика који се не лиже, плуга који се не троши. Дешавало се често да српска жена понесе смело и успешно и бреме човека, смишљено и са урођеном вештином води годинама цело домаћинство куће, а некада и огромних задруга. За време Првог светског рата српска жена је у свему у Србији заменила човека и увелико унапредила газдинство и домаћинства.

Док је српским човек трезвен, mudar и реалан, дотле је српска жена руковођена и вођена интуицијом и задојена мистиком. Она, отириликe живи у сасвим својој замаштаном свету који је она својом имагинацијом откала, оплела или извезла као танана платна, кићене шаре на чарапама или кецељама. За време Другог светског рата једна Енглескиња затекла се у једном селу испод Космаја и била принуђена да све време ту проведе. Написала је потом велику књигу о српској сељанци тога краја са дивљењем које превазилази меру. из живота тих наших неуких домаћица она је, оштрим посматрањем високо учене жене и писца, исчитала такву хероинку о којој је она читала о идеализираним и измшљеним великим женама

грчке класике опеваним у Одисеји и Илијади.

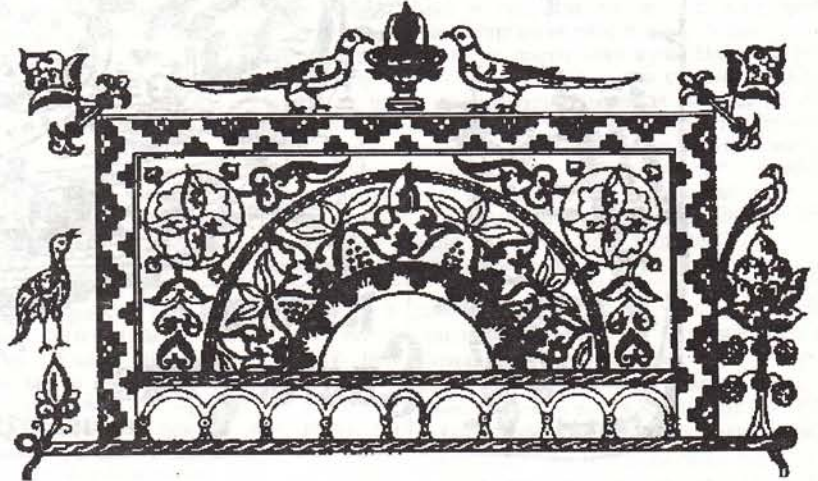
Српска жена готова је да понесе најтежи крст страдања ћутке, без јадиковања и запомагања, било као верна љуба или мајка или сестра. И најтежи бол она сноси без роптања. Ако закука, онда је то песма над песмама, или песма погребна. Јаук до пресвислости. Ако су у питању радости оне су такође нечујне и дуготрајне. Један особито и ретко племенит понос краси је у оба случаја. Она је сушта лепота било да је заоденута свирепом тугом или снажним радовањем. У добру се не понеси а у злу се не поништи - ова народна пословица се односи првенствено на српску жену.

Српска жена најмање је женка. Она је друг, супруг, сапутник, сапатник. У ње су мишице мушке, материнске груди извор живота. Она је редуша, копач, сејач, жетелац, чуваркућа. Она је мислилац и уметник сваке врсте животом својим и радом својим. Ако се деси да је српска жена женка, онда је она ретко опасна за водница (неке жене Иве

Андрића) или увек устрепера сладогострашница (Софка Боре Станковића). И у овом погледу она је изнад „средње линије“, над нормалном. Опет нешто ретко и изузетно.

Српска жена је много религиознија од српског човека. Побојност човека опредељује се умом, а српске жене - срцем. Ко данас пружа највећи отпор комунизму у отаџбини нашојЖ Српска жена. Да не говоримо о српским отачаственим монахињама које су преплавиле земљу и силном својом снагом покрећу витлове црквене хијерархије. Тако је то било кроз векове хришћанства. Тако од дана Богородице.

У иностранству та се српска жена није променила. Она је сачувала сва своја својства родне груде. У свим областима људске делатности, ма како оне биле коренито измењене, она носи суштину свога бића са незнатним прилагођавањем средини. осмотрите је пажљиво, па ћете се и сами уверити да овај закључак није произвољан...

Икона из манастира Хиландара, Богородица Тројеручица

БОГОРОДИЦА ТРОЈЕРУЧИЦА

Ја ти не дођох, брза помоћнице,
Да би ми отсечену шаку замирила,
Нити да те носим кући, Свемоћнице,
Да би завађену браћу измирила...

Исчупане су ми руке из рамена,
Кућа раскућена, а браћа поклана,
Па сиђох до свог најдоњег камена
Да себе тражим, Мајко са три длана.

Једино овде, Царице Небеса,
На мом језику се моли без застанка,
И не лаже ништа, и не једе меса,
И осам векова пости без престанка.

И кад би му језик и земљу збрисали,
Све, сем ове стопе на којој сад стојим,
Знам: још се из људи нисмо исписали,
А док тебе има да и ја постојим.

Матија Бешковић

Савез Кола српских сестара милешевске епархије

МИЛОСРЂЕМ ПРОТИВ ЗЛА

„Благо милостивима, јер ће бити помиловани”

Јеванђеље по Матеју, гл. 5

КОЛО - као непрекидни, нераскидиви ланац руку што благодет као мир пружају напаћенима-СРПСКИХ-јер га Српкиње основаше давне 1903. године да милосрђем својим помогну унесрећеним сународницима-СЕС-ТАРА-јер на земљи нема веће, искреније ни оданије љубави од сестринске.

Па ипак, ланац Кола, који се само пет-шест година од оснивања у матици ширио свим земљама где је било српског живља, прекинут је у СФР Југославији 1945. године. У времену новог националног и духовног преображавања, дубоко доживљавајући страхоте које је рат донео на овим просторима, економске и социјалне недаће и моралну патњу, у искреној жељи да приме и понесу део дужности према свом народу жене и девојке српске поново су се и протекле 3-4 године окупљале у Коло српских сестара, настављајући улогу својих племенитих претходница с почетка овог века.

Тако првих дана новембра 1992. године, два месеца после формирања Милешевске епархије, формиран и Савез кола српских сестара епархије милешевске, са основним начелом ширења доброте и човечности, окупивши око 500 чланица у Пријеполу, Прибоју Пљевљима, Новој Вароши, Сјеници и Тутину, као придруженом члану.

Мада без званичног чланства не би ни постојало, Коло не би успело ни своје досадашње активности да тако успешно обави без великог броја оних, како појединаца тако и друштвених и приватних предузећа, који подржавају и помажу све хуманитарне акције. Председница Савеза КСС **Драгица Рељић-Ђушић** замоли да посебно нагласимо несебично учешће жена са села које свесрдно прилажу и помажу сакупљању помоћи за унесрећене.

А време, у овом невремену које је задесило српски народ, одредило је и садржај досадаш-

угрожена лица.

Добар глас се далеко чује па је тако и глас протеста чланица овог удружења против неправедних санкција према нашој земљи и против бомбардовања Срба у бившој БиХ стигао и до председника САД-а Клинтона. Посумњале су и у добронамерност КЕБС-а према рашкој области и то отворено рекле члановима мисије ове организације док су боравили у Пријеполу. Пошто их „све ране свога рода боле” (како рече песник) оглашавале су се и када су наилазили таласи познатих ветрова што хтедоше да разарају српско биће и српску духовност на овим прос-торима.

Како је један од циљева њиховог деловања повратак коренима и традицији организовале су поклоничка путовања православним светињама у Црној Гори, Косову и Метохији.

У побројавању свега овога не треба заборавити име **Анђелке Бојић-Раичевић**, председнице КСС Западно-америчке епархије, која је својим знањем, искуством и добром вољом помогла у формирању и организовању акција како епархијског тако и Кола по општинама. Њен започети рад наставиле су, уз помоћ чланства, поред председнице епархијског Кола и председнице парохијског Кола у

Чланице Кола српских сестара у Пријеполу

њих активности. Коло је активно радило на прикупљању хуманитарне помоћи за народ и борбе у Чајничу, Фочи, Рудом, Невесињу, Горажду... за избеглице, рањенике, социјално

Пријеполу **Јованка Рајак**, Пљевљима **Славојка Драгашевић**, Новој Вароши **Љубинка Нешковић**, Сјеници **Рада Ракоњац** и у Прибоју **Вера Пјевац**.

КРАЉИЦА ПОКРОВИТЕЉИЦА КСС

У Краљевини Југославији покровитељица Кола Српских Сестара и многих хуманих акција које је ова организација веома успешно водила, била је краљица-мајка Марија Карађорђевић. Ова стварно племенита и милосрдна жена је дубоко саосећала патње и невоље угроженог, сиромашног и унесрећеног света, па се свесрдно залагала да се таквом свету где год може и кад год може пружи свака помоћ. Познати су бројни прилози које је краљица Марија давала у разне хуманитарне сврхе. Она је била иницијатор оснивања Фонда за финансирање домаћих школа и течајева у неразвијеним, сиромашним деловима земље, како би жене, као мајке и комаћнице стекле основно образовање и културне навике за узгој подмлатка, вођење породице и домаћинства. Тај фонд је носио име краљице Марије. Такве школе и течајеви у милешевском крају завршили је преко хиљаду жена и девојака. Шта је то тада значило немогуће је измерити данашњим аршином.

Племенито анђелско дело Анђелке Бојић

МИСИОНАРКА СЛОГЕ И ЉУБАВИ

Дошла је после 33 године из Америке и у протекла два љета чинила колико је то у људској моћи да помогне свом народу у овим тешким временима. Сада када одлази пожелимо јој свако добро и успех на њеним даљим путевима милосрђа. На свом племенитом путовању кроз Југославију, а највећи део тог времена провела је у Пријеполу и својим искуством, знањем, упорношћу и стрпљивошћу, помогла је у формирању Кола Српских Сестара у Милешевској и другим епархијама. Њиховим оснивањем ширили су се нови хоризонти хуманости, доброте и човечности.

И док су за већину хуманости и доброчинства појмови са смислом али не и смисао њиховог живота, можда и због тога што је „већина људи способна за велика дела, него за доброчинство”, како је тврдио Монтекије, госпођа Анђелка Бојић-Раичевић је својим пожртвованим радом и племенитошћу доказивала и једно и друго.

Страну припремила: *Мирјана Тешевић*

Из необјављених рукописа НА СПАСОВДАН

Ево ме дишем још
Корачам
Праћен меким погледима лепе озбиљности
Премудрих блаженопочивших
Залутао призивам мироточиве мошти
Твојих великомученика, врача и ратника
Беле и црне анђеле детињства
Из оазе милоште и сведобра
Да ме препознају и чувају
С њом опет да бројим одзиве голубије
На Ђурђевдан.
Боље видим кад памтим и слутим
Него кад Те додирујем и слушаам
Површине тумаче Твоје лепоте.

У порти живописане плаве шљиве
Топла балега, жиле, вечни облутци
Бели јуре се лептири
На газу овлаш задигнута млада хаљина
Здраве се васељенски и земаљски дрхтаји.
Кругови звона за вечерњу
Коначе између Побојеника и Јадовника
Између камена и чудеса
Бистри се хаос жеља и ходања
Све је некуд ишло, губило се
Тајним смеровима и потребама
Враћа се Теби скрушено и кад
Нема спаса тврдокорном паганину.

Мрак се претвара у окер и плаво:
Заустављени дах кичице
Трен хармоније грозних светова.
У побожној тишини зацељују ископане очи
Изгребана лица незлобива
Светлуца Гроба гроб
Благи извор, почетак
Понижену лавру добродетелници, у страху
И нади воздижу и позлаћују
Над тајним словима догорева уморна свећа.
Ова света мемла упија све молитве
Памти дела и лица пролазећа.

Улази на магарцу Син Творца Сведржитеља
Благосиља, опомиње светину
Богородица преде
Архангел вага смртницима грехе
Коначно раздваја им путеве.
У свечаном руху Немањићи позирају
Мојстору
Ктитора смерног Она приводи бесмртности
На Часној трпези чашице ракије и зрна
Подивљале лозе
Кости монаха у порти
На капији мачеви светаца
Из даљине уморан прилази пастир нам
Дочекује га завијање из Златне планине.

Оно сам ја Малчице расејан
Који сам само нестало Не умро
Младац на стражи без браде и оружја
У касарнском кругу под Острогом
Читам Њено писмо на тополи
Сутрадан ми нико није веровао
Шта ми се ноћу дешавало.
То Девица бди на Јужном зиду
Моја мајка у венчаници небесној
(Мало, сасвим мало тужна)
Говори ми Прогледај
Запљусни се живом водом
С људима запали свеће за мртве
За живе, за децу побачену и незачету
Брини се за Дебљуцу.

Лептирице познајем те Ти си
Гласница Њена тек слетела
Не ти си Она у том обличју
Загонетношћу да ме мучиш
Међу тим силним обожаватељима
Шапћем Ви сте залутали
Само ја знам ко је Она
Зашто је ту слетела.

ЕПАРХИЈСКИ УПРАВНИ ОДБОР ЕПАРХИЈЕ МИЛешЕВСКЕ

ЕУО Бр. 1/2
28. јула 1993. године
Пријепље / мпн, Милешева

- Р -

Епархијски управни одбор Српске православне Епархије милешевске, на својој седници под горњим бројем и датумом има част да представи ОДБОР ЗА ГРАДЊУ ВАЛДУМАНСКОГ ДВОРА у Пријепљу.

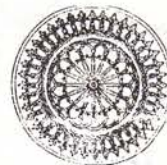
— Под председанштвом Епископа милешевског Г. Георгија, овај одбор чине:

— Његово Превосишество Г. Јован, Београд	Епископ топаџички. — Потпредседник:
— Драги Раковић, протонамесник Прибој.	Парох у Прибоју, члан Црквеног суда Епархије милешевске
— др Димитрије Пекрић Београд.	Професор црквеног права на Богословском фак. Београд.
— Радојко Петрић, мр Пријепље.	Савезни народни посланик;
— Драган Драгојловић, Београд.	Министар вера у Влади Србије;
— Слободан Верисезовић, Ужиче.	Начелник уличног округа;
— Стево Пуркић, Пријепље.	Председник скупштине општине, Пријепље;
— Драган Басојевић, Пријепље.	Председник извршног савета СО Пријепље;
— Момчило Ђојовић, Пљевља.	Председник скупштине општине, Пљевља;
— Милић Поповић, Прибој.	Председник скупштине општине, Прибој;
— Драган Курбуновић, Нова Варош.	Председник скупштине општине, Нова Варош;
— Радослав Раковић, Сјеница.	Председник скупштине општине, Сјеница;
— Анђелка Кандић, мр архитекта Београд	Светици у Реп. заводу за заштиту споменика културе.
— Звонко Курбуновић, Пријепље.	Директор завода за урбанизам и пројектовање, Пријепље;
— Мименко Дробињак, Пријепље.	.. тк. "Љубиша Милодраговић", Пријепље;
— Анђелко Баковић, Пријепље.	.. Шумског газдинства, Пријепље;
— Слободан Мрдаковић, Пријепље.	.. "Блани", Пријепље;
— Урош Јечменица, Прибој.	.. Б. Б. Основна банка, Прибој;
— Ђорђе Цукровић, Пљевља.	.. рудника угља, Пљевља;
— Видоје Пљевчић, Прибој.	.. фабрике аутомобила "ФАП", Прибој;
— Саво Опкоковић, Нова Варош.	.. пластике, Нова Варош;
— Миле Пуркић, Нова Варош.	.. "Напредак", Нова Варош;
— Мирко Перезановић, Ивањича.	.. "Топлота", Ивањича;
— Милорад Керуновић, Пријепље.	Председник Милешевског К. Кулба "Свети Сава";
— Јованка Рајак, Пријепље.	Председница Кола српских сестара, Пријепље;
— Драган Станишић, Бакон, Пријепље.	ва. секретар Епархије милешевске;
— Дико Лазаревић, Пријепље.	рачуновођа Епархије милешевске. — тек. секретар одбора.

Председник Епархијског управног одбора.

о предња обавестили горе писанима.

НА ЂУРЂЕВДАН

Отац Државни Службеник у Униформи
На пречац се одрече опијума и лажи
Икона и кандило остадоше тамо на селу

Не светли кандило
Свети Георгије преста убијати Аждају
Синови на дан свога заштитника
Једу и пију бесловесно

Коме да се помолим
Да растера мрак и заштити светим копљем

Вучко Вујовић

СТОЖЕР СТАРОГ ВЛАХА

Легенде, које су необично живе у Старом Влаху, кажу да је манастир Увац, по богатству био - надалеко чувен. Горе, на Орлићу и Ораховици на падинама Златибора, манастир је имао многа стада и млеко је чунковима спровођено у подножје, где су около били манастирски воћњаци и виногради. Увац је имао и скривницу, оставу...

Предање даље вели да се једном члану фамилије Дидановића у сну, уочи Божића, јавило лице са круном на глави и позвало га да ископа благо, под условом да храм обнови. Како је овај био неодлучан, то му се иста прилика у сну јављала још два пута у наредне две године. Пред смрт, тајну Дидановић повери сину, који је одмах одлучио да по очевом упутству, ископа благо. Али, није му се дало: уочи дана кад је то требало да уради, паде велика киша која одрони земљу са брда и белеге који су означавали место где се благо налазило. Том приликом је кажу, вода снела и Калуђерску чесму са брда. Због овог догађаја одустало се од тражења манастирског блага.

Ове Дидановиће у једном запису помиње свештеник Дионисије Поповић, обновитеља манастира Бања, код Прибоја. Он је манастир Увац затекао у рушевинама давне 1853. године и запазио "многа зданија што су пребивали монаси и јеромонаси и народ који је долазио манастиру да се поклони. Око манастира има и сада башче, воће свакојако, винограда, помало њиве и ливаде. То држе Срби, називају се Дидановићи"

Нововарошки прота Јевстатије Караматијевић у трећој деценији нашег века, затекао је "величанствене остатке храма и других разних грађевина и градских зидина са својим димензијама и лепим размерама..." Он је приметио "да је овде морао бујати силан хришћански живот и да је ова црква била један од најзначајнијих манастира према Босни на граници Немањинке државе".

Духовни и економски центар

Ови записи и легенде, као и остали путокази, довели су прошлог лета у долину Увца екипу Народног музеја из Ужица. На десној обали реке, у засеку Живковић чајетинског села-Стубло, открили су остатке манастирског комплекса. Годину дана пре, узводно, у нововарошком селу Рутоши, откопани су остаци цркве Јање...

Да ли су Увац и Јању, по речима народног певача подизали Немањини "не арчећи благо... већ градећи себи задужбине..." Све је још увек обавијено - велом тајне, не зна се ко их је подигао, ко обновљао. Много је још посла за археологе, историчаре уметности, конзерваторе...

- Манастирски комплекс Увац у нашој културној историји није сасвим непознат. По свему судећи, у рушевинама је више од две стотине година, а можда и више. Знамо да су га походили многи путници и црквени достојанственици у тешком раздобљу српске историје у 17. и почетком 18. века, али исто тако знамо да су његови постриженици постајали касније и владике, - каже Драгиша Милосављевић, историчар муетности и директор Народног музеја у Ужицу.

- Манастир Увац је чудесна и питома оаза у овој старовлашкој забити. То је морао бити снажан духовни и економски центар читавог краја. Велики и симетрично распоређени конаци, помоћне зграде и огромни подруми

упућују на богату манастирску економију. Водовод са дрвеним цевима, којима је манастир Увац добијао воду са околних извора, доказ је културног и цивилизацијског ступња, о коме би се морало много више говорити. Тим пре, јер нас често сврставају у народе без културне традиције, у варваре, - наглашава Милосављевић.

Фреске - страдале

Археолошка ископавања су открила да је манастир Увац био једна сложена и складно организована целина. Црква, готово монументалних размера (17,5 са 11 метара) заузима централних простора у манастирском комплексу, док су са јужне и источне стране остаци конака, са северне стране открива је некропла, док је цео комплекс био ограђен зидом.

Црква је била посвећена рођењу

комплетан и добро очуван столарско-бачварски алат из 17. столећа, а можда и ранијег периода.

- Храм манастира Увца сведочанство је знаменитог духовног центра и, вероватно, последња брана православља од богумила са једне и надирућег ислама, са друге стране, - истиче Драгиша Милосављевић. - Сасвим је извесно да је духовна и културна улога Увца много већа од наших претпоставки. Манастир је одржавао живу везу са другим православним црквама и манастирима у долини Лима и Увца. Читав живот народа старовлашког краја био је непосредно везан за живот овог православног језгра у коме су историјска збивања оставила директне трагове. Народ је живео уз манастир, у питомој долини Увца, у егзотичним насељима све док је манастир постојао. Рушењем Увца долази до прекида и, вероватно, великог исељавања на северне територије. Читав крај биде дуго пуст и ненасељен.

Загонетне личности

Оскудни извори и фрагменти записи са маргина црквених књига бацају само мало светла на богату историју манастира. На жалост, многи догађаји биде заувек обавијени забравом. Тешко ће се докучити многе судбине, путеви и улоге.

Ко је, на пример, Кир Грасим, старешина Увца о коме се помен налази 1664. године, али и 1682, када је посетио скопског митрополита? Којим поводом је на Увац долазио, а можда једно време и живео темишварски митрополит Јосиф, загонетна личност за коју се претпоставља да је непосредно везана за скривање ризнице манастира Бања? Зна се, исто тако, да је манастир Увац дуго био метох манастира Св. Никола у Бањи.

У изворима нема ни трага, ни помена ко су били ктитори манастира Увац, обновитељи и приложници...

- Тешко је, на пример, не довести у везу са манастиром Увац Личности последњег пећког патријарха из лозе Рашковића, несретно страдалог Гаврила, који је на пећки трон дошао после Пајсија средином 17. века и само неколико година задржао титулу највишег достојанственика Српске цркве. Рођен управо у овим крајевима, патријарх Гаврило је морао имати утицај на духовне центре, а и сам је, то је поуздано утврђено, био и ктитор и обновитељ храмова у Старом Влаху, - вели Милосављевић.

Замашни истраживачки и конзерваторски послови (враћање у првобитни изглед делова цркве у висини до три метра и прекривање)

обављени су уз помоћ Министарства за културу и Министарства науке и технологије Србије. Трагање за прошлошћу наставиће се током ове године, а у оквиру пројекта "Над светим водама Лима" Народног музеја из Ужица планира ускоро истраживање манастирских комплекса, црквина, средњовековних градова и утврђења. На реду је откопавање остатака манастира Дубрава, на средокраћу пута (два и по сата хода) између манастира Увца и цркве Јање.

Посебан куриозитет је чињеница да је истраживање овог археолошког комплекса подстакло изградњу пута од Јабланице кроз село Стубло до неприступачног и готово опустелог краја. Намера је да се манастир Увац укључи у културну понуду (од Златибора само 20 километара), а и да се оживи исељен крај.

Драгољуб Гагричић

Два века у рушевинама: Манастир Увац

Богородице што се, према речима Милосављевића, сазнаје са страница једне црквене књиге, из 1662. године. Запис са Јеванђеља налазио се у манастиру Житомислићи (Херцеговина), кога су пре две године порушиле усташе. Иначе, откривене су три фазе изградње и рушења и два фрескописања цркве, која је првобитно била мала грађевина, коју је касније манастирско братство проширило, дограђујући припрату, бочне певнице и проширујући олтарску апсиду. У време највећег процвата манастир је био седиште архиепископије (откривена велика розета), а на могућности да је задужбина Немањина указује грб двоголавог орла.

У цркви су откљени остаци мобилијара од белог студеничког мермера, а захваљујући великом труду конзерватора спасено је стотине делова, неколико ликова и драгоцених фрагмената фресака, које су страдале у рушевинама. Неубичајно за једну цркву, овде је први пут у рушевинама (у северној певници) пронађен

Писмо из Аранђеловца

Милешевском културном клубу „Свети Сава“ и главном и одговорном уреднику листа „Савиндан“ - Пријепоље

Поштовани господине Веруовићу,

Имао сам срећан дан да ми приспије у руке Ваш лист „Савиндан“ и да га са задовољством исчитам.

Нашем Православљу једно такво гласило у свим прошлим временима ненадокнадиво је недостајало, а како никада није касно то су и ови до сада изашли бројеви од Бога дати.

Изузетно ми је остао у свести „Задужбинар светих задужбина“, ктитор, господин **Мирко Васовић**. Желећи од срца да Вам се труд посрећи, а ктиторски цвет олатичи и сам се својом молбом придружујем и замољавам да будем примљен за члана Вашег Милешевског културног клуба „Свети Сава“.

На Ђурђевдан, 6. мај 1994. године
Аранђеловац

Ђуро Милекић, песник

Глас из Српске Атине

Зашто је иницијатива Милешеваца остала усамљени зов?

У мајском четворброју „Политике“ из 1994. године многи читаоци тог листа су запазили занимљиву иницијативу из Пријепоља за подизање споменика Стевану Немањи у његовом престоном граду Расу односно Новом Пазару. Тај предлог су иницирале четири српске културне организације, три које делују у рашкој области, а једна у Београду. Одмах је то исто у „Политици“ подржао од срца и стручно поткрепио Станко Равић, из Београда. Ја збиља не знам да ли се све на томе завршило, јер нисам нигде ни чуо, ни прочитао, било шта у вези са тим предлогом који има велики значај за српски народ у целини.

У вези са тим јављам се овим писмом Милешевском културном клубу „Свети Сава“ у Пријепољу одавде из Новог Сада, Српске Атине, да ми објасните: зашто је тај предлог остао (и ако је остао) усамљени зов? Зашто су то прећутали надлежни органи Србије и Југославије, па и Свети Синод Српске Православне цркве? Тешко је објаснити шта је сврха тог прећуткивања. У своме напису „Споменик утемељивачу“ (или „Прећуткивање“ Стевана

Немање) Милорад Веруовић је изнео крунски аргумент да је тешко наћи цивилизован народ у свету који још није подигао спомен-обележје оснивачу своје државе. А то се ето Србима догодило. Они су подизали споменике не само својим великанима, него и неким својим квази-величинама. Сетимо се само коме је све у задње време подигнут споменик. Ко је оно све ушао чак и у енциклопедијску књигу „Сто истакнутих Срба“? А оснивач српске државности нема споменика! Знамо ли ми какав су велелепни споменик Мађари подигли утемељивачу своје државе Арпаду, а Руси свом Владимиру Великом, Немци Бизмарку, и да не набрајамо даље. Да ли ми Срби видимо колико увек грешимо? Сада свако место, свако село хоће да подигне неки споменик или саргални објекат, расипамо и снаге и средства, а немамо смисла да објединимо акцију на подизању споменика Стевану Немањи. Онако како су подигнути споменици нашим великанима Карађорђу и Његошу.

Димитрије Бајић
Нови Сад, Београдски кеј 23

Поздрав из Мраморка

Имамо част да поздравимо Милешевски културни клуб „Свети Сава“ у Пријепољу и излагање његовог листа „Савиндан“. До сада смо добили неколико бројева тог листа и чатајући га осећали се као да смо опет били у свом родном крају. Вратили се у детињство на светосавске школске славе, уз ону топлу песму: „Ускликнимо с љубављу...“

Ми смо пре скоро пола века као колонисти посејани из рашке области у ону банатску равницу. Највише нас има у селу Мраморку, код Панчева, поред шумовите Делиблатске Пешчаре. Овде нас је око 550 породица-досељеника: **Гујаничића, Човића, Дучића, Капетановића, Вуловића, Кијановића, Поповића, Потежића, Радишића, Средојевића, Дробића, Бојовића, Радовића, Шкрбовића** и других фамилија чија је постојбина Стара Рашка. Мраморак сада има око четири хиљаде становника. Око 3.300 житеља су православци. Од половине 19. века, односно од 1853. године ово село има своју православну цркву посвећену Светом Сави. Да овај храм није носио име Светог Саве не знамо би ли остао читав у прошлим бурним временима. Сада се народ поново вратио својој православној вери и цркви.

Имамо и Основну школу са око 350 ђака. Ево, већ други пут ова просветна установа слави своју школску светосавску славу ломљењем колача и пригодним културним програмом у коме учествују ђаци и родитељи.

Сада знамо да су пре 400 година банатски Срби својим устанком против вековног туђинског освајача били повод да Синан-паша спали тело Светог Саве на Врачару. И то нас обавезује да остварујемо културну и духовну везу и сарадњу са Вама и будемо чланови Милешевског културног клуба „Свети Сава“. Нас је пре 50 година у ово место настанио уца **Сретен Вукосављевић**, велики научник и мислилац. Он је знао да ћемо се „пресађени“ из наших планина најбоље „примити“, ако будемо овде поред извора добре пијаће воде и где има око 14 хиљада хектара шуме у Делиблату. Он је одабрао за нас такво климатско место. За то и њему дугујемо захвалност. И он је пре 90 година био председник културног друштва „Свети Сава“ у Пријепољу. Ту традицију морамо поштовати и одржавати па ма где да радимо и живимо.

Љубиша Кијановић
село Мраморак, Банат

У Новом Прибоју

НОВИ ХРАМ СВЕТОГ ВАСКРСЕЊА

Од пре пола године, тачније од 8. августа 1994. године, у новом насељу Прибоја, на левој обали Лима, подиже се црква Светог Васкрсења. Тај свети чин обавио је Његово Преосвештенство митрополит црногорско-приморски и скендеријски **Амфилохије Радовић**. Како црквени обред налаже, у темеље цркве уграђена је Повеља о датуму градње храма и његовим ктиторима. Председник Одбора за изградњу цркве је господин **Видоје Пјевчевић**, генерални директор ФАП-а. Градња се по плану интензивно одвија и ових дана је добила свој кров.

На слици: Митрополит Амфилохије чита повељу о градњи цркве
Снимио: Радојица Пјевчевић

Манастири и цркве старе Рашке

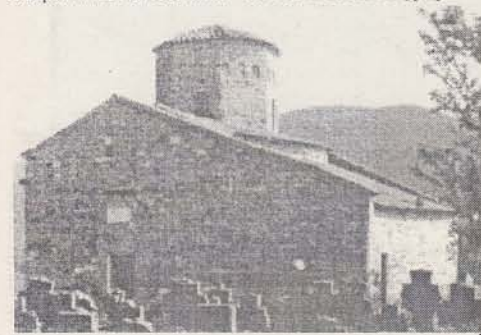
ТАПИЈЕ НА СРПСКУ ЗЕМЉУ

*Манастири, гусле и гудало,
то је наше српство очувало!*

(Народна песма)

Ваљда нигде на Балкану, сем Свете Горе, Косова и Фрушке Горе, није на мањем географском простору поникло више споменика православне духовне културе - манастира и цркава, него што је то на територији старе Рашке, матичне српске државе. Већина тих здања представљају задужбине чланова старе Рашке владарске династије **Немањића**. Ови историјски споменици су и аутентичне тапије на овдашњу српску земљу. И прве српске школе и универзитети.

ЦЕТРОВА ЦРКВА. Подигнута у 9. веку, код Новог Пазара. Један је од најстаријих сакралних споменика на словенском југу. У

кубету цркве на спрату налази се галерија. У њој је крштен **Стеван Немања**, оснивач прве српске државе. Он је ту одржао чувени Сабор против богумила које је протерао из Рашке. У овој цркви Немања је предао престо свом средњем сину Стевану Првовенчаном. Споменик је очуван, али није довољно испитан.

ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ. Налазе се на брду, код Новог Пазара, одакле доминира поглед на назарску котлину и долину реке Рашке. Подигао их је **Стеван Немања** око 1168. године.

Имају једно кубе и два пирга (куле) уз западну фасаду. Отуда и потиче назив „ступови“. Били су украшени декоративном аркадицом. Вековима су чамили у рушевинама. Скоро су обновљени и конзервирани.

Под истим називом - **Ђурђеви Ступови** налази се и манастир у Горњем Полимљу, старом Будимљу, код Берана. Око 1219. године саградио га је **Првослав**, син Тихомира, брата Стевана Немање.

МИЛЕШЕВА. Ова задужбина краља **Владислава**, Немањиног унука и сина краља Стефана Првовенчаног, саграђена је 1214. године и посвећена Светом Вазнесењу. Ту су скоро 360 година почивале мошти Свега Саве пре њиховог спањивања на Врачару. Ту почива и ктитор Милешева - краљ Владислав. Овде

Србије и краљ **Твртко**, потомак Немањића по женској лози. Половином 16. века ту је настала

и чувена Милешевска штампарија, пета код Јужних Словена. Милешеву краси живопис сликарске рашке школе. Поред ликова жупана Немање, Светог Саве, краља Стефана Првовенчаног и његове браће Радослава и Владислава, овде је живописано и уметничко ремек-дело српског средњовековног фреско-сликарства - **Бели Анђео**.

СОПОЊАНИ, „Рашкој на извору“ - како каже народна песма - налазе се недалеко од Новог Пазара. Саграђени су 1265. године, пола века касније од Милешеве. Ова задужбина и

мазулеј **краља Уроша**, сина Стефана Првовенчаног, саграђена је у романском стилу, без богатијих украса и већих димензија. У њој се чува један од најлепших живописа српског средњовековног фреско-сликарства 13. века. Истиче се фреска-композиција смрти Свете Богородице. Сопоћански живопис је доста уништен док је манастир био у рушевинама, без кубета и крова. Обновљен је тек 1925. године.

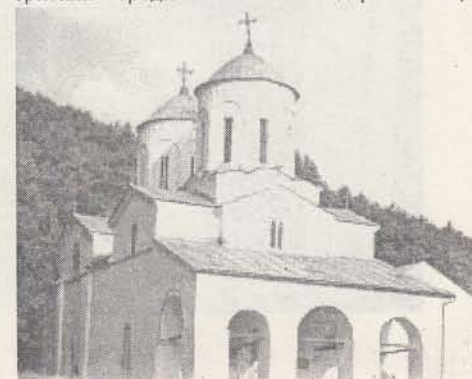
ДАВИДОВИЦА. Од овог манастира, који се налази у селу Гробницама код Бродарева, данас су остале само рушевине. Изградио га

је 1281. године Немањин унук **Дмитар**, син Вуканов, у монаштву назван **Давид**. Градњом манастира је руководио маестро Desina de Risa,

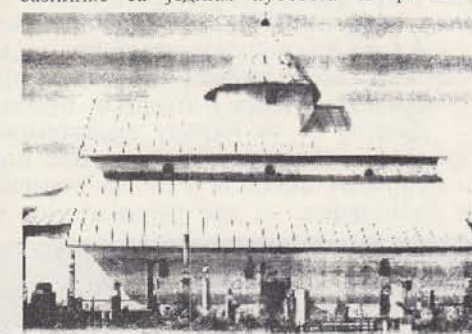
Италијан из Дубровника. Поред ктитора - монаха **Давида** овде су, према легенди и народном предању, сахрањени посмртни остаци косовских јунака **Браће Југовића**. Недалеко од Давидовице су зидине манастира **Мили** и **Куманице**.

БАЊА. Налази се на десној обали Лима, код Прибоја. У овом манастиру је 1219. године Свети Сава образовао Дабарску епархију. Ту је поред извора минералне, радиоактивне, лековите воде лечено од костобоље више српских средњовековних владара. Извори

топле воде са сталном температуром од 37 степени и капацитетом од 40 литара у секунди, образују одмах изнад манастирске порте реку на којој би могла млети воденица са два витла. Првобитни манастир **Бању** су 1329. године обновили краљ **Стефан Дечански** и његов син **Душан**. Манастирски фреско-живопис је доста уништен. Сачувани су портрети Дечанског и Душана са моделом манастира у рукама.

НИКОЉАЦ. Налази се у лимској долини код Бијелог Поља. Има облик тробродске базилике са једним кубетом. Покривен је

клизом и добро очуван. Помиње се тек од 16. века. Овде је грешни дијак **Григорије** писао **Мирослављево Јеванђеље**, посвећено кнезу **Мирославу**, брату Стевана Немање.

СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ. Више цркава и манастира у Србији носи ово име, али је најважнији манастир **Свете Тројице** код Пљеваља. Њега

је у 16. веку подигао јеромонах **Висарион**. Око манастира су озидани добро очувани конаци. **Свете Тројице** припада милешевској епархији.

ЛИК СВОЈ ДА ПРЕПОЗНАМО И НАЂЕМО

Премудар и благ и помириатељ и вичан праштању, поново дође Свети Сава међу неке Србе склоне забраву и штовању туђих светаца. Будући да бејаш један од њих, Бели ми анђео дојави да принесем прегршт речи и угасим у себи ватру на којој догореваху сећања на његове заслуге и дела. Јер, Свети једном би спаљен туђим, а једном забрављен нашим рукама. На месту где су те две ватре украсане, у знак покајања дижемо храм, не би ли се искупили за туђе и наше грехе.

А грех је био голем, преголем: за „братство-јединство“ одрекли смо се највећег брата, у миру смо прогнали ко је мирио, из буквара и читанки - првописменог и учитеља.

Десило се то народу смештеном између Истока и Запада. Те две стране света су нас, поред трагова љубави и мудрости, омећиле и са два знамења зла - Ђеле-кулом и Јасеновцем; са две царинарнице ужаса на којима и

Сунце, и када свиће и када залази, себе проверава не носи ли нам какво зло и не износи ли га из наше куће.

А ту нашу несрећну кућу, скоро већ столеће, градимо и са братом и полубратом и небратом и дођошем и прођошем и црним циганином. Но, што ми прекодан сазидај, нека нам је сила, ко Скадар на Бојани, преконоћ поруши.

Крвљу најближих синова смо креч гасили и Тебе смо Свети жртвовали и узидали у ту грађевину само да умилостивимо силе таме и зла, ал' све узалуд беше. Сада скупљамо остатке са развалина ко парчад разбијеног огледала, свој лик да препознамо и нађемо.

На крају да кажем: све ово писа рука некрштена и грешна, љета господњег 1995-ог по рођењу Христову, па ћу и ја, како рече, раб божји, дијак Јован Малешевац у Молитвенику далеке 1526. године: „Да вас замолим који од вас прочита ово, реците: Бог да прости учитеља мојега и родитеља и онога што писа ову књигу“.

Драгомир Малешин

